

CSALÁDI REGÉNYTÁR

KÜZDELMEK

◊ ◊ ◊ ◊ ◊ ◊ IRTA ◊ ◊ ◊ ◊ ◊ ◊

ENRICO CASTELNUOVO

I.

A Szent-István-Társulat kiadása

Családi Regénytár.

A katolikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesítette a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* cím alatt új vállalatot indított, mely a maga nemében egyedül álló hazai irodalmunkban. Regényeket és elbeszéléseket nyújt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katolikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi beccsel bírnak, de egyszerűsmind tiszta erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katolikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, a melyek sem hitüket, sem erkölceiket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katolikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katolikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejlessze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos angolvászonkötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. sz.), valamint minden fővárosi és vidéki könyvkereskedésben.

A „Családi Regénytár”-ból

megjelentek:

I. és II. kötet.

Germaine eszménye. Regény. Irta *Montal Mária*. Fordította *Szentannai*. — *D'Arbout ezredes három párba*. Elbeszélés. Irta *Beugny d'Hagerne*. Fordította *dr. Rada I.*

III. kötet.

Utak az életben. Elbeszélések. Irta *Cyprián*.

IV. kötet.

Filemon ezredes. Elbeszélés. Irta *C. De Lamiraudie*. Fordította *A. Vilma*. — *Hol a boldogság?* Elbeszélés. Irta *Minna Canth*. Finnből fordította *Bán A.*

V. és VI. kötet.

Eszter. Eredeti irányregény az alkoholizmus ellen. Irta *X. . . grófnő*.

VII. és VIII. kötet.

Éliane. Regény. Irta *Graven Agostné*. Fordította *dr. Rada I.*

IX. kötet.

Rajzok a kuruczvilágból. Irta *Kincs István*.

X., XI. és XII. kötet.

A vértanú szellemé. Történeti regény. Irta *Filó Károly*.

XIII. kötet.

Úgy a mint volt. Elbeszélések. Irta *Büttner Julia*.

XIV. kötet.

A Mária-kép. Elbeszélés. Irta *Buol M. Ford. Sziklay János*.

XV. kötet.

Anyaföldön. Elbeszélések. Irta *Andor József (Cyprián)*.

XVI. és XVII. kötet.

Don Luis Coloma elbeszélései. Spanyol eredeti után fordította *Jándi Bernárdin*.

XVIII. kötet.

A kékruhás asszony. Irta *Csápodai Istvánné*. — *Psyche lámpája*. Elbeszélés. Irta *Léon de Tinseau*. Fordította *A. V.*

XIX. kötet.

Hricz és az úrfi. Elbeszélés. Irta *dr. Franko Iván*. Fordította *Zsátkovics Kálmán*.

XX., XXI., XXII. és XXIII. köt.

A leánymamák fia. Vig regény. Irta *Kincs István*.

XXIV. és XXV. kötet.

A hiábavaló gazdagság. Irta *Jeanne Mairé*. Francia eredetiből fordította *dr. Rada István*. — *Az utolsó betét*. Elbeszélés. Irta *Mrs. Bartle Teeling*. Angolból fordította *G. M*.

XXVI. kötet.

Falusi történetek. Elbeszélések. Irta *Vértesy Gyula*.

XXVII. kötet.

Az ezer tó országából. Finn elbeszélések. Finn eredetiből fordította *Bán Aladár*.

XXVIII. és XXIX. kötet.

Budai históriák. Irta *Tarczai György*.

XXX. kötet.

A Karassó mellől. Elbeszélések. Irta *Neumayer K. Dezső*.

XXXI. és XXXII. kötet.

Két világ között. Regény. Irta *Andor József*.

XXXIII. és XXXIV. kötet.

Masolino. Regény Zsigmond király korából. Irta *Tarczai György*.

XXXV. és XXXVI. kötet.

Küzdelmek. Olasz regény. Irta *Enrico Castelnovo*. Ford. *M. Hrabovszky Julia*.

CSALÁDI REGÉNYTÁR.

KÜZDELMEK

Olasz regény két kötetben

Írta

ENRICO CASTELNUOVO

Fordította

M. HRABOVŠZKY JÚLIA

Első kötet

Budapest

a Szent-István-Társulat kiadása

VIII., Szentkirályi-utca 28.

STEPHANEUM, A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT NYOMDÁJA,
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28/a.

I.

— A viszontlátásra, signora Giulia, a viszontlátásra, kis Lucillám — búcsuzott Arconti Roberto, a fiatal mérnök Dal Bononétól és a leányától, mielőtt azok beléptek a milánói Galleria Vittorio Emmanuelén levő előkelő divatkereskedésbe.

Signora Giulia kissé elhúzta a száját, nem tett neki, hogy Roberto annyira bizalmaskodik a leányával, de aztán mégis mosolyogva szólt vissza :

— Addio ! Maga hóbortos !

Lucilla mit sem szólt, de olyan pillantást vetett Arcontira, a mi átjárja a férfit, főleg ha az még csak huszonnégy éves, mint Roberto volt.

Lucilla nagyon szép volt. Alakja karcsú, a szemei nagyok és feketék, a szája és orrocskája klasszikus, szénfekete haja göndör és fényes volt és még jobban kiemelte pompásan formált homlokának fehérségét. Szép volt Lucilla és tudta azt; sokaktól hallotta már. De egyebet azért nem merészkedtek neki mondani, mert köztudomású dolog volt, hogy

Lucilla előbb-utóbb Arconti Roberto neje lesz és ez a házasság előnyös rá nézve.

Ünnepélyesen azonban még nem voltak a fiatalok eljegyezve. Lucilla még alig töltötte be tizenhatodik évét; Roberto pedig, mint tudjuk, még csak huszonkét éves volt. Néhány hó előtt kapta meg mérnöki diplomáját és az apja elhatározta, hogy mielőtt állást keresne számára, külföldi tanulmányútra küldi s csak ezen tanulmányút után kéri meg fia számára Dal Bono kisasszony kezét. De azért Roberto és Lucilla már most is bizonyos szabadságot élveztek és meg volt nekik engedve négy szem között fecsegniök. Ilyenkor persze tegezték egymást, de mások előtt csak olykor-olykor ütötte föl a fejét a bizalmas *te*, a mit a fiatalok apái rosszaló tekintettel sujtottak, az elnéző mamák azonban észre sem vettek.

Roberto, a kit fölvilanyozott a szeretett leánnyal való találkozás, jókedvűen, ruganyos léptekkel, mint a ki az életet szépnek találja, tért haza. Oka is volt elégedettnek lennie; az élet eddig csak mosolygott rája. Semmije se hiányzott; a megpróbáltatásokat nem ismerte. Gyermekkora óta csókok, mosolyok, szeretet környezte; a legnagyobb gonddal vezették neveltetését és ő örömmel, könnyen tanult. Élénk fantáziája, gyors fölfogása és bámulatos emlékezőtehetsége által mindig az elsők közé

került az iskolában. Egyenlő hajlama volt a tudományokhoz és a szépművészetekhez. Mindenki szép jövőt jósolt neki és a család barátai egyre mondogatták: Méltó az apjához, a ki általános becsülést vívott ki magának.

A természet sem volt mostoha Roberto iránt. Férfias szépsége mindenkit megnyert; nyílt tekintetű, élénk, eszes arcza volt, veleszületett eleganciája és ügyessége folytán pedig minden sportot űzött. Jól lovagolt, vívott és lőtt és ebből a boldogan eltöltött fiatalságból nem hiányzott a szerelem sem. Milano egyik legszebb leányával szerették egymást és ez a leány a jól értesültek szerint kétszázezer lira hozománynyal birt.

Roberto hazatérve a Monte Napoleone-utcán levő lakására, néhány perczig eltréfált a házmester gyermekével, aztán szaladva ment föl a lépcsőn.

— A nagyságos úr kéreti, tessék azonnal a dolgozószobájába menni — szólt az ajtót nyitó inas.

— Atyám már itthon van? — kérde Roberto, megtéve a szükségtelen kérdések egyikét, melyek első meglepetésünkben öntudatlanul tódulnak ajkainkra.

— Igen, uram, már félóra óta.

A fiatalember egy percze szobájába ment, gyorsan átöltözött, aztán atyjának dolgozószobájába sietett.

Arconti Mariano lovag körülbelül ötven éves

lehetett és arcában nagyon hasonlított fiához. Sűrű gesztenyeszínű hajában és szakállában alig fehérlett néhány ősz hajsza és ha az arcza nem fejezett volna ki olyan nagy kimerültséget, mindenki fiatalabbnak tartotta volna őt koránál. Talán Roberto is most észlelte először atyja arcában ezt a kimerültséget, mikor kinyitva a dolgozószoba ajtaját kérdezte:

— Hivattál, atyám?

— Beszédem van veled — felelte Mariano lovag, izgatottságát eltitkolni igyekezvén — komoly beszédem.

— Komoly? — kérdezte a fiatalember megdöbbenve. — Történt valami?

— Fiam — kezdte Mariano — az élet eddig csak mosolygott reád s reméltem, hogy egy darabig még így leszen, de a sors másképp rendelte el... Ne ijedj meg, fiam... Talán jobb az így! Jaj annak, aki nem tanul be idejekorán az élet küzdelmeibe.

— Atyám, én erős vagyok, de a bevezetésed mégis megijeszt. Azt akarod, hogy nyugodtan hallgassalak meg és mégis habozol megmondani nekem a valót?

— Igazad van. Olvasd ezt a levelet... aztán megmagyarázok mindent.

Széthajtott levelet nyújtott át fiának, a mi csak néhány sort tartalmazta:

«Mélyen tisztelt Lovag úr! Legnagyobb sajnálatunkra nem fogadhatjuk el a följánlott biztosítást. Kiváló tisztelettel

az olasz életbiztosítási társulat nevében

N. N. titkár stb. stb.»

— Nos? — kérdezte Roberto, nem értve, miről van szó.

— A szóban forgó visszautasított életbiztosítás 60 ezer lirát hozott volna számodra halálom esetén, — felelte Mariano.

— Oh Atyám! — kiáltott föl Roberto fájdalmasan, mert őszintén szerette az apját. — Micsoda gondolat ez! Ne említsd a halálodat, erről hallani sem akarok . . . Örülök, hogy mi sem lett a biztosításból . . .

— Szegény fiú, — szólt szomorú mosolylyal a lovag. — A gyermeki szeretet elhomályosítja éleslátásodat . . . Megtehetjük ugyan, hogy nem beszélünk a halálról . . . de azért meghalunk. És ha ezt az elkerülhetetlen tényt közeledni látjuk, akár beszélünk róla, akár nem, kénytelenek vagyunk rágondolni és azokkal törődni, kiket itt hagyunk . . . És fölébred bennünk a lelkifurdalás az elmulasztottakért, szeretnénk jóvátenni saját könnyelműségünket, hibánkat . . . de gyakran már késő . . .

— De mit vétettél volna te, a legjobb férj, a legjobb apa? . . .

Mariano lovag a fejét rázta.

— Keservesen esik, ha saját gyermekünk előtt kell magunkat vádolnunk; ez ma az én sorsom. Igen, jó férj, jó apa voltam, kimondhatatlanul szerettelek mindkettőtöket, de a családapa főérénye, az előrelátás, nem volt meg bennem . . . Tehetséges embernek mondtak . . .

— Az vagy.

— Talán . . . Az igaz, önerőmből küzdöttem föl magamat a polczra. Tizennégy éves koromban szegénysorsú szüleim már kivettek az iskolából és egy bankházba adtak. De ez nem bátortalanított el; egyedül folytattam tanulmányaimat és fölküzdöttem magamat szerény állásomból. Voltam hirlapíró, kissé író, üzletember s végre bizottsági tag és az *Unione*, az ország legelső pénzintézetének igazgatója lettem. Lovagot csináltak belőlem, megválasztottak képviselőnek . . .

— És kitűnő képviselő voltál! . . .

— Igen . . . igen . . . de azért mégis csak napról-napra éltem. Biztam önmagamban és nem törődtem a holnappal. Ne feledd, hogy én nem helyeslem, ha valaki a jelent fölláldozza a jövőnek; a jövő mindig kétes, a jelen a miénk és esztelen számítás megvonni magunktól mindent, hogy egykoron jól élhessünk. De a családapának mégis kötelessége félretenni valamit. Mi nagyurasan élünk, azt tudod és az anyád talán még kevesebb haj-

lammal bir a gazdálkodásra, mint én. Élünk urasan és nem teszünk félre semmit és ha én ma behúnyom a szemeimet, szeretném tudni, mit csináltok ti szegények? A ház bútorzata, a feleségem hozománya (20.000 lira), néhány részvény, szóval kevesebb, mint a mit mi egy év alatt elköltöttünk, ez ez marad nektek. És adja az Isten, hogy ne maradjanak még kis adósságok is! . . .

— De miért beszélsz mindig a halálról, atyám? — kérde Roberto mindinkább nyugtalankodva. — Még fiatal, erőteljes vagy, sok-sok évig élhetünk még együtt . . . és mielőtt bekövetkezne . . . de nem, még gondolni sem akarok rá . . . mielőtt a szerencsétlenség bekövetkezne, nekem már régen állásom lesz! Nem vagyok sem ostoba, sem ügyetlen . . . Eh! papa, verd ki a fejedből ezeket a sötét gondolatokat. Együtt fogunk megöregedni, együtt számláljuk meg majd ősz hajszálainkat. Az a hunczut Lucilla azt állítja ugyan, hogy már látott ősz szálát ebben a sűrű fekete hajtömegben?! De azt hiszem, csak tréfál velem . . .

— Oh! édes, édes fiam! — szakítja félbe Robertot meghatottan az apja — minő rosszul esik nekem, hogy meg kell tégedet keserítenem! És mégis . . . kénytelen vagyok vele . . . Tudod-e, miért akartam biztosítani az életemet? Tudod-e, miért utasítottak vissza?

— Nem tudom, miért utasítottak vissza, de azt már előbb mondtad, miért akartad életedet biztosítani . . .

— Igen, fiam, de nem tudod, mi ösztökélt erre tulajdonképen. Néhány hó óta nem jól érzem magamat . . .

— Koronkint gyöngélkedel — jegyezte meg Roberto elsápadva — de semmi komolyabb bajod nincsen, magad beismerted. Még orvost sem akartál . . .

— Nem akartam, mert féltem, hogy szomorú dolgokat fogok tőle hallani. És ez a szomorú fölfedezés meggátolna tervem kivitelében . . . Mert még mi becsületes emberek is könnyelmű módon kibúvót keresünk lelkiismeretünk megnyugtatóására.

— Micsoda kibúvóról beszélsz? Nem értelek.

— Ha bizton tudtam volna, hogy az egészségem tönkre van téve, nem kísérthettem volna meg életem biztosítását. De miután csak kételyeim voltak, megtehettem. Az első naptól kezdve, mikor egészségem hanyatlását észrevettem, azonnal a halálra és arra a bizonytalan helyzetre gondoltam, a miben benneteket hagyni foglak. De ha az örököseimnek 60.000 lírát biztosíthatok, a helyzet azonnal változna. A hatvanezer lira és anyád hozománya elegendő volna az első nehézségek leküzdésére. Befejezhetted volna kellőleg a tanulmányaidat és nem

lettél volna kitéve annak, hogy szükségből hárminő állást elfogadj és ezáltal jövődet kompromittáljad. Ez a tudat boldoggá tett volna engemet és ki tudja? talán tovább is éltem volna ennek folytán. A biztosítási-társaság visszautasító válasza minden tervemet dugába döntötte.

— De te túlozod az egészségi állapotodat, ma minden áron feketében akarsz látni mindent.

— Nem az én hibám, Roberto. Hisz a társaság épen az én egészségi állapotom miatt nem fogadja el a biztosítást.

— Biztos vagy ebben?

— Minő más oka lenne? Orvosi vizsgálatnak kellett magamat alávetnem, nem fölületes, de beható, lelkiismeretes vizsgálatnak. Az orvos mit sem szólt, de könnyű volt kitalálnom, hogy véleménye nem kedvező. Tegnap vizsgált meg, ma kaptam a társaság válaszát.

— Ez még nem elég bizonyíték.

— Nem elég; de két óra előtt fölkerestem a házi orvosunkat is . . .

— Házi orvosunkat, Ribaldit?

— Ribaldit. Elmondtam neki koronkinti rosszullétemet és kértem, vizsgálna meg pontosan. És Ribaldi szokott lelkiismeretességével megtette és minden igyekezete dacára sem tudta előttem eltitkolni fokozatos elkedvetlenedését. Mikor bevé-

gezte, még mielőtt szólhatott volna, régi barátságunkra kértem őt, könyörögtem neki, mondaná meg a valót. Eszébe juttattam együtt töltött ifjúságunkat, a 48-as hadjáratot, a mikor egy zászló alatt küzdöttünk és kértem, világosítana föl helyzetemről, bárminő kétségbeejtő is az. Rebal di habozott egy ideig, de aztán így szólt: Ismerlek jó régen, tudom, hogy a szó teljes értelmében férfi vagy és azért nyíltan szólhatok: szívbajod van.

Roberto följajdult.

— Előrehaladott szívbajod van. Alattomos betegség, a mit csak akkor vesz észre a beteg, mikor az orvos már nem sokat tehet az érdekében.

— Gyorsan hal meg tőle az ember? — kérdeztem.

— Minő egyenesen vágysz neki a do fognak, — felelte ő. — A te körülményeid között még évekig élélhatsz, de néhány hónap alatt is meghalhatsz, akkor, mikor legkevésbé gondolnád.

— De apám — vágott közbe Roberto nagyfokú izgatottságban — Ribaldi nem tudja, mit beszél... az lehetetlenség, hogy neki igaza legyen. Mind eddig olyan egészséges, erőteljes voltál... Más orvost is meg kell kérdezned... s meglásd, Ribaldi csalódott. Ha azonban bajod komolyabb, gyógyításd magadat, pihenj...

— Ribaldi megmondta, milyen gyógy módot

használjak, bízom benne és nem konzultálok más orvossal. A mi pedig a pihenést illeti, néhány hó múlva talán gondolhatok arra ... ha még élek ... Jelenleg lehetetlen.

— Miért?

— Mert igazgatója vagyok egy pénzügyintézetnek, a mit bonyolódott ügyletekbe kevertem és addig nem hagyhatok oda, míg tisztába nem hoztam a helyzetet. A becsületem s a te becsületed is kockán forog. Én tettem az *Unione*-t nagygyá, tekintélyessé, az én kötelességem fölötte örködni, a meddig a vihar elvonul fölötte. Szükségtelen, hogy az ellenkezőről akarj meggyőzni. Ha visszavonulnék, ezzel még inkább ártanék az egészségemnek, mert a lelki nyugtalanság jobban ártana a tevékenységnél ... Azért ne beszéljünk többé erről. Most másról van szó. Mindenekelőtt senkinek egy árva szót sem arról, a mit neked elmondtam s legkevésbé az anyádnak. Ismered őt, ő kitűnő asszony, de ilyen dologban hasznavehetetlen. Ő inkább akadályozna bennünket, semmint segítségünkre lenne. Vagy nem hinné el a valót, vagy kétségbeesne. Most pedig a fődolog a nyugalom. Ebben meggyeztünk?

Roberto igent intett a fejével. Atyjának nagyon is igaza volt.

— Most beszéljünk rólad — folytató Mariano

lovag. — A jelen körülmények között kénytelen leszesz a tervezett tanulmányútról lemondani.

— Hogyan is gondolod, hogy itt tudnád hagyni betegen?

— Csakis azon esetben távozhatnál, ha valami állást kapnál.

— Állást; távol tőled?

— Reméljük, hogy erre nem lesz szükség. A fődolog, hogy mielőbb szerezni tudj... nincs sok vesztegetni való időnk... Ne találjon minket az előrelátott szerencsétlenség készületlenül. Tudom, nagyon is tudom, édes fiam, hogy más jövőre volt jogod számítani... Dolgozni mindenkinek kell, dolog nélkül mit sem ér az élet. De számodra a munkát nem mint életföntartási szükségletet óhajtottam, hanem inkább mint tanulmányaid végcélját, ambíciód kielégítését. Ha előrelátóbb lettem volna, most minden másképen lenne. Meg tudsz-e nekem ezért bocsájtani?

— Én bocsássak meg neked? Inkább a tanácsodat kérem, atyám. Vezess engem... Fiatal, tapasztalatlan vagyok, szükségem van rád...

— Hála Istennek, még melletted vagyok — felelte Mariano. — Majd együtt fogunk keresni számodra megfelelő állást. Egyelőre jól esik nekem, hogy ilyen erélyesnek látlak és nem félsz az élet nehézségeitől... Hiába, fiam, sorsát senki sem

kerülheti el. Neked is azon kell keresztülmenned, a min az apádnak. Bátorság, Roberto! Az élet viszontagságai faragnak embert belőlünk. Tehát bátorság és egy szót sem senkinek. Máskor majd folytatjuk e beszélgetést.

De Roberto nem mozdult.

— Akarsz még valamit kérdezni tőlem?

— És Lucilla? — szólt az ifjú hévvel — Lucillának sem szólhatok?

Mariano összeránczolta a szemöldökét.

— Szeretem Lucillát — folytatta Roberto — ő a nőm lesz egykoron. Nincs joga a bizalmamra?

— Biztos vagy abban, hogy Lucillában támaszt nyersz? — kérdezte Arconti. — Hiszed-e, hogy ő megerősít komoly elhatározásodban?

— Oh, atyám! — tört ki Robertóból a szó — egész életem boldogsága összeomolják ma fölöttem? Lucillában is kételkedjem?

— Ne kételkedjél, fiam. Az, a ki téged igazán szeret a jó napokban, a rossz napokban is szeretni fog, ezt remélem. De Lucilla még nagyon fiatal, elkényeztetett gyermek, nem lehetünk túlkövetelők iránta... Azért hallgass a tanácsomra és ne hamarodd el a dolgot. Halaszd bizalmas közlésedet későbbre, a mikor te is nyugodtabb leszel. Várj még.

Mariano maga is belátta, hogy fiának igaza van és az ő érvei nem sokat érnek, de azért beszélt

így, mert meg akarta óvni fiát a kiábrándulástól. Ő sohasem nézte jószemmel a fiatalok szerelmét.

Ha nem is tartotta szívtelennek Lucillát, de felületességéről meg volt győződve, és tapasztalásból tudta, minő keserves perczeket okoz az ilyen élettársnő.

Mosolyt erőltetve Arconti fölállt és a mozdulatlanul ülő Robertónak mondá:

— Most menj a szobádba... igyekezzél valamivel foglalkozni...

Roberto egy pillanatig habozott, aztán hirtelen fölugorván az atyja karjaiba vetette magát és hangosan zokogott.

A lovag, a ki mindeddig képes volt nyugalmat színelni, nem tudott tovább uralkodni magán, gyöngéden magához ölelte Robertót és apa és fiú együtt sirtak.

Azután így szólt Arconti:

— Töröld le könnyeidet, fiam, hogy az anyád, ha hazatér, észre ne vegyen valamit.

Roberto kézenfogva hagyta magát az ajtó felé vezetetni és gépiesen ment föl szobájába. — Igyekezzél valamivel foglalkozni — mondta az apja. De ő képtelen volt bármit is tenni. Gondolatai akaratlanul is mindig visszatértek arra a borzasztó fölfedezésre, a mi a szívét elfacsarta. Minő más színben látta azóta az életet, a jövőt! Mintha minden,

emberek és tárgyak, megváltoztak volna körülötte. Olyan érzése volt, mint annak, a ki egy tájat befekettített üvegen át pillant meg. És sem az anyja, sem Lucilla előtt nem önthette ki szive bánatát! Roberto akaratlanul is kitalálta apja gondolatát és kiérezte, hogy sem az anyja, sem Lucilla nem adhatná meg neki a kellő vigaszt.

II.

Mint minden rossznak meg van a maga jó oldala, úgy, bár sok hátránnyal jár, ha könnyelmű emberekkel van dolgunk, mégis van e mellett némi előnyünk is. Először is könnyebb előttük lelki állapotunkat eltitkolnunk. Ha reggel vígak, este meg szomorúak vagyunk, azt ők észreveszik ugyan, talán kérdezősködnék is az oka után, de bárminő válaszzal beérik, a fő, hogy ne legyenek zavarva szokásaikban, nyugalmukban. A vérükben van: mindent optimisztikusan fölfogni; s miután olyan kevés komolyság van az ő életükben, miért tennék föl, hogy a másokéban létezik?

Roberto megváltozott, nagyon megváltozott; de sem signora Federica, sem Lucilla nem tulajdonítottak komolyabb okot e változásnak. Roberto gyermekkora óta alá volt vetve a koronkinti spleen-nek.

— De ez elmulik nála — vélte signora Federica. Lucilla pedig úgy találta, Roberto azóta játszsza a komolyat, mióta tanárai úgy megdicsérték a műegyetemen. — Azóta mintha kicserélték volna — vélte a leányka. Roberto fájlalva észlelte a szeretett leány felületességét; szeretete volna, ha Lucilla aggódva tudakolta volna szomorúságának okát, ha kierőszakolta volna belőle a bizalmas közléseket, a miket nem tudott önmagától, egyszerre megtenni.

De aztán azonnal védelmébe vette őt; iparkodott elhíttetni magával, hogy nagy önzés az, másokat azon ürügy alatt, hogy bánatunk van, elszomorítani akarni. Rövid idő múlva úgy is elkerülhetetlen lesz kimagyarázniok magukat. Közeledett az idő, mikor Robertónak tanulmányútra kellett volna mennie s miután itthon marad, annak okát kell majd adni.

Mariano egészségi állapota nem fordult láthatólag rosszabbra. Gyógykezelés alatt állt, de a beteg óhaja szerint Ribaldi doktor egy szóval sem árulta el Arcontiné előtt a betegség komoly voltát. A mi signora Federicát illeti, ő dühös volt az orvosra, a miért megerősíti férjét a képzelődéseiben. Mert szerinte, ha az ember minden kis rosszulletet fölvenne, hová jutna? Ha ő az idegeire hallgatna, hetenkint háromszor szedhetné az orvosságot!

Érdemes is lenne! De Mariano mindig hajlandó volt betegségeket képzelni magának!

Signora Federicának szokása volt mindenre ráfogni, hogy ez vagy az már előzetesen is előfordult náluk és ha az nem volt úgy, elhitette magával, mert ez ama vigasszal szolgált neki, hogy a min egyszer keresztülmentek, másodszor is keresztül fognak esni.

Arcontiné nagyon szép volt fiatalságában és még mindig bájos volt, bár már hízásnak indult. Még csak negyvenkét éves volt és nem mondott le kaczerkodó modoráról; csakhogy az ő kaczerkodása nagyon ártatlan jellegű volt. Szeretett szépen öltözködni, színházba, társaságba járni, kissé udvaroltatni magának, ez volt az egész. Legbensőbb barátnői sem tudták valami komolyabbal vádolni és ha már a jóbarátnők sem képesek erre! Azonban azt állították, Arcontiné erényének legjobb őre a felületessége. Federica — mondták — nem képes valakibe beleszeretni. Pedig ez nem állt, mert ő tulajdonképpen szerette a férjét, de mivel az mindent megadott neki, nagyobb kísértéseknek nem volt kitéve.

De a kicsinységek annál inkább kísértették őt. Imádta a divatot, a szép ruhákat, mindennemű piperét és mikor végigment a «Vittorio Emanuele» galleriáján, minden kereskedő örülhetett ennek a vevőnek.

Odahaza pedig egymásután érkeztek a számlák.

a miket Mariano mindig megadással fizetett ki. Csak néha jutott eszébe, hogy mégis helyén volna gátat vetni ennek a pazarlásnak és e gondolatnak szavakban is kifejezést adott. Már nem olyan fiatal, erőteljes, mint egykoron volt, az Unione nem áll olyan briliánsul mint azelőtt, a pénzkrízis beütött, minden kétszerannyiba kerül, korlátozni kell kissé óhajainkat, nem észszerű a jövedelmet az utolsó centesimoig elkölteni stb. stb. De signora Federica vállalt vont az ilyen beszédekre: — Hány izben hallottam már ezt! Mindig a pénzkrízist, a rossz üzleteket emlegeted és az év végén azért mégis bevallottad nekem, hogy a rendes fizetésed és az egyéb nyereségekkel együtt 40—50 ezer lira jövedelmed volt. Akkor hát minek keserítsük meg az életünket egy kis pénz miatt!

Signora Federica megvetőleg helyezkedett a nyomorult pénzkérdés fölé, vagyis inkább a maga módja szerint oldotta meg azt: akár volt pénz, akár nem, ő költött. De azért jóságosan úgy tett, mintha megértené a helyzetet és kész lenne áldozatokat hozni, csak hogy ne zavarja a házi békét. Egy hétig korlátozta a kiadásait, de aztán minden ismét a régiben volt. Robertót bántotta a dolog, ő is meg akarta mondani a véleményét, de az anyja nem hagyta szóhoz jutni.

— Roberto kezd kiállhatatlan lenni — zsörtölő-

dött — egy gyerek, a ki prédikálni akar az anyjának !
Ki látott már ilyet !

Voltak pillanatok, mikor az ifjú azt hitte, nem bírja ki tovább és fölfedi anyja előtt, minő katasztrófa lebeg a család feje fölött, de visszatartotta őt atyjának tett ígérete. Mariano pedig különös elnézést tanúsított neje iránt.

— Hagyd az anyádat — mondta néha a fiának — még elég alkalma lesz kényszerülve megszorítani a kiadásait. Hagyjuk meg neki még most az örömét.

Arconti azok közé az emberek közé tartozott — és hány van ilyen — a kik rendkívüli erélylyel megáldva, ezt az erélyt csak a külvilágban alkalmazzák és családjukban nem érvényesítik.

Ez a gyöngesége abban is mutatkozott, mi módon keresett fia számára hivatalt.

Beszélt, írt ez ügyben, de nem azon erélylyel, a mi célhoz vezethetett volna. A helyzet nehéz volt, Robertót ismerték mint jó tanulót, de ez volt az egész ; és így azután csak szép szavakkal biztatták Arcontit.

Valamennyien így szóltak hozzá: «Ön boldog ember, semmi szüksége sietésre ; a fia nincs rászorulva, hogy megkeresse a betevő falatját — míg hányan küzdenek a nyomorral ? !

Ezt a téves nézetet a lovagnak meg kellett volna

czáfolnia, de tehetette-e a nélkül, hogy a valót fölfedje?

Néhány hónap mult el ekként és az Arconticsalád életmódjában mi sem változott. Roberto végtelenül megkomolyodott, az igaz, Mariano napról-napra rosszabb színben volt és szorgalmasan szedte labdacsait, de a ház szokásaiban azért semmi sem változott.

Signora Federica még mindig rózsaszínű szemüvegen át nézte a világot. Kissé csodálkozott ugyan eleintén, mikor a férje megmondta neki, hogy megváltoztatta szándékát és nem küldi tanulmányútra fiát, de aztán hamar beletalálta magát ebbe a gondolatba és megjegyezte, hogy ő sohasem tartotta ezt az utat szükségesnek, mert Milano az a város, a hol nemcsak szórakozni, de tanulni is lehet. És Marianónak arra a kijelentésére, hogy állást keres a fia számára, egyetértőleg bólintott a fejével. Meg akarta mutatni, hogy ő praktikus asszony és bár tudja, Robertónak nem kell sietnie a pénzszerezéssel, miért ne vállalna valami előkelő állást. Sőt tanácsot is adott a férjének. Miért nem veszi Arconti a fiát magához az Unioneba?

Hány embernek van ott állása, a ki nem tud annyit mint Roberto; lehetetlen, hogy ne legyen ott valami hivatal a fiatal ember számára! És ha nincs, kreálni kell. Mi az a néhány ezer lira évenként

egy olyan pénzügyetnek, mint az Unione? A bizottsági tagok sokkal jobban le vannak kötelezve igazgatójuknak, semhogy ne teljesítsék óhaját!

Mariano lovag minden terve között az volt a legkivihetlenebb, a mit felesége ajánlott neki. Először is — dicséretére legyen mondva — ő mindig vonakodott befolyását érvényesíteni, ha arról volt szó, hogy színekurákat teremtsen barátai vagy rokonai számára; de az is igaz, hogy befolyása az utolsó időben nagyon csökkent. A bizottsági tanács és a részvényesek elismerték ugyan Arconti érdemeit, nem tagadták, hogy az ő fényes tehetsége, erélye emelte nagyra az Unionet, de hozzátették azt is, hogy nem elég gyakorlati ember és önkényesen olyan spekulációkba sodorta a társaságot, a mi ellenkezett a statútumokkal. Nem tudott idejében megállapodni és az ő hibája nagyrészt, ha a részvények miután majdnem kétszeres értékben emelkedtek, most már a névértékben sem találunk vevőre. De azért Arconti továbbra is a feje szerint csinál mindent; igazi despota, a bizottsági tagok és a cenzorok figyelmeztetéseire nem hallgat és a tanács határozata ellenére cselekszik. Volt ezekben a vádakra némi igaz; elvitázhatatlan tény, hogy Arconti, mint rendesen mindazok, akik kiváló szolgálatokat tettek egy adminisztrációnak, lassankint nem törődött többé a mások véleményével. Ez az ellen-

séges áramlat, a mi a részvényesek között támadt ellene, magával sodort néhányat a bizottsági tagok és a társaság hivatalnokai közül is. Ezek a hivatalnokok nagyobbrészt az ő kreaturái voltak és sokat köszönhettek neki s talán épen azért és nem csupán irigységből fordultak ellene. Mert az emberiség legnagyobb gyengéje, hogy nem tudja a háládatosság súlyát elviselni.

Pro gratia odium redditur — mondta a római császárság legnagyobb pszikológusa, Tacitus is.

Ilyen körülmények között persze gondolni sem lehetett arra, hogy Roberto állást kapjon az Unione-nál. Másrészt mint diplomás mérnöknek neki nem is ott volt a helye.

Signora Federica kitünő eszméjét tehát elejtették, a mi végett egy ideig zsörtölődött, de negyvennyolcz óra mulva, szokása szerint, már másra gondolt.

Viharos napra készültek az Unione-nál.

Általános közgyűlést hívtak egybe, a minek czélja a mérleg elfogadása és a bizottsági tagok egyharmadának újbóli megválasztása volt.

Hogy a biláncz nem fényes, az köztudomású volt, több részvényes és a bizottsági tagok kisebbsége úgy vélekedett, hogy több értékpapírt, a mi valódi értékén felül volt bejegyezve, úgy mint egyéb kétes papírt, a valódi értékére kell leszállítani.

Nyílt titok volt, hogy a gyülekezet nagyobb része javaslatba akarta hozni egy külön bizottság kinevezését, amely a mérleget megvizsgálná. Nagyon természetesen a javaslat elfogadása esetén az összes bizottsági tagoknak, élükön az igazgatóval, lemondásukat kellett volna beadniok. Az új választásoknál persze bevásztották volna azokat is, akik kisebbségben voltak, de a bizottság zömét mégis azok képezték volna, akik a többség véleményét osztották.

S a legjobb esetben, ha Arconti nem is bukik ki az új választásoknál, legnagyobb ellenségeit diadalmasan bevásztják a bizottságba.

Arconti helyzete nemcsak mint bizottsági tagé, de főleg mint igazgatóé nagyon nehéz lett volna ily körülmények között. Régi érdemei folytán ellenesei mindenesetre bizonyos elnézést tanúsítanak, de korlátoznák tevékenységét és inkább csak a névleges igazgató szerepét hagynák neki. Arcontit pedig ennél nem érhetne volna nagyobb csapás.

Az igaz, nem először dúltak viharok a társaság tagjai között és Arcontinak olyankor minden ügyességére, befolyására szüksége volt, hogy a kedélyeket lecsillapíthassa. De most érezte, hogy az áramlat ellene nagyon is erős és a reménység, azzal sikeresen megküzdhetni, igen kicsiny. A főrésztvevőkkel való tárgyalásai elbátortalanították. Mialatt

ő beszélt, úgy tetszett, meggyőzte elleneit, de mikor elhallgatott, azok újra előbbi álláspontjukat vitatták, a nélkül, hogy Arconti érveire reflektáltak volna. Ez rossz jel volt. Mert Mariano tudta, bárminő ékesszólóan is fog ő a közgyűlésen beszélni, a szavazatokon ez mitsem fog változtatni. Arra mindenki már előre elkészül, leköti szavát és azt egy ékesszóló beszéd nem teheti semmissé.

Ezek a nyugtalanító izgalmak persze nagyon befolyásolták Arconti egészségi állapotát.

Most már csak signora Federica nem akarta belátni, minő rohamosan hanyatlott a férje. Szerinte Mariano egészségét csak a sok orvosság rongálta meg. Hiába öltött Ribaldi orvos komoly arcot és hiába igyekezett az asszonyt az elkerülhetetlen katasztrófára előkészíteni; signora Federica nem hitt neki és dühösen ellene támadt.

Minő mély benyomást tett Robertóra atyja betegségének szomorú fölfedezése, azt tudjuk, de az ember s főleg a fiatal, mindig hajlandó a jobbat hinni s miután Roberto látta, hogy atyja állapota néhány hónap alatt, ha nem is javul, de látszólag nem is rosszabul, remélni kezdett.

De néhány hét alatt a betegség annyira fejlődött, hogy Roberto nem áltathatta magát tovább hiú reményekkel. Látta, mint közeledik rohamos léptekkel a katasztrófa és borzadva gondolt a perczre,

a mi megfosztja őt legkedvesebb s legszükségesebb támaszától.

Az erkölcsi veszteség háttérbe szorította a küszöbön álló anyagi gondok kérdését; atyja állapota annyira igénybe vette, hogy nem gondolt többé a hivatal-kereséssel sem.

Roberto és atyja jelleme nagyon hasonlóak voltak egymáshoz. A fiú nemcsak atyja természetének előnyeit, de hátrányait is örökölte. Már kicsi kora óta boldog volt, ha atyja mellett lehetett, ha vele sétált, ha szeretetében része volt. Hisz a papája annyit tudott és a társasága nemcsak mulatságos, de tanulságos is volt az intelligens, tudvágyó fiucs-kára. Míg a mamával hamar kifogytak a szóból és sétáiknak csak egy célja volt: a költekezés. És mennyire elősegítette Arconti fia tanulmányait is! Mert bár a lovag nem végzett rendszeres tanulmányokat, mert már zsenge korában a kenyerét kellett megkeresnie, mégis nagyon művelt ember volt és folyton igyekezett ismereteit gyarapítani. S ha jogosan is vádolhatta magát könnyelműsége miatt, hogy nem biztosította jobban övéinek jövőjét, az az egy vigasztalása mégis megvolt, hogy Roberto szeretetét e miatt nem játszotta el. A szeretet talaján olyan bőségesen vetett, hogy az aratás legvérmesebb reményeit is meghaladta.

III.

Dal Bono Benedetto nagyon rosszkedvű volt és annak levét a felesége itta meg,

— Végre valami bizonyosat tudok Arconti egészségéről — szólt. — Signora Federica ugyan egyre azt hajtja: az semmi, te pedig papagáymódra utána mondd és Lucilla is egy követ fúj veletek! Persze semmi! A szívbaj, az semmi? De hiszen régen gyanítom én, hogy komoly a dolog!... Az ablak kinyillott... az ott... ni. Át vagyok iz-zadva, s ilyenkor könnyen áthül az ember... Néhány nap óta rosszul érzem magamat. Tegyétek be az ajtót is!

— De papa, hiszen megful itt az ember! — kiáltott föl Lucilla a szalon másik sarkában, a hol kis kutyájával, Gipsyvel játszott.

— Ha megfullsz, menj a másik szobába.

Lucilla nem hagyta ezt kétszer mondatni magának és Gipsy által követve, kiszökött.

Giulia asszony is örömmel követte volna őt, de a férje visszatartotta.

— Szúrást érzek... itt... itt... nem szeretném, ha valami vérkeringési baj lenne. Az orvos azt állítja, nem az...

— Persze, hogy semmi bajod...

— Semmi! Micsoda beszéd ez? De ti asszonyok

semmit sem vesztek komolyan... és szegény Arconti mégis gyorsvonattal utazik a másvilág felé... Pedig a mi a korát illeti, alig van különbség közöttünk... Egy évben születünk. Ő januárban, én decemberben és így — igaz, hogy mégsem vagyunk egykorúak. Tizenegy hónappal vagyok fiatalabb nála! De tény az is — folytatta signor Benedetto önelégülten — hogy én kevesebbet fárasztottam magamat az életben. 48-ban nem voltam katona, nem változtattam két-három izben is a pályámat... Nem futkostam annyit az asszonyok után. De ez Federica asszony dolga és nem a mienk. Elég az hozzá, a szívbaját ő maga idézte elő... Nagyon sajnálom, de az régi dolog: ki mint vet, úgy arat. De azért vannak dolgok, a mik mégis nagyon hatnak az emberre. Mert a mi megtörténhet mással, velünk is megeshetik... Szegény Mariano! Olyan régóta ismerem...

Meghatottsága jeléül Benedetto zajosan kifújta az orrát és lenyelt egy czukorkát, a mit a zsebében hordott dobozból vett elő.

— Micsoda szerencsétlenség arra a családra nézve! — kiáltott föl Giulia asszony.

— Szerencsétlenség?... Tönkremennek egyszerűen. De úgy éltek, mint a hercegek és költöttek, mint a bolondok... Ha valaki nem gondol a jövőre... Most, az igaz, biztosítani akarta az életét

Mariano, de persze visszautasították... Jó leczke ez... jó leczke! Példát vehetsz róla te is, a ki minden perczben újabb költekezésen töröd a fejedet...

— Én? — vágott közbe Giulia asszony elámulva.

— Persze te! Nem akartál tegnap is új függönyöket venni a szalonba?

— A régiek tele vannak lyukkal.

— Be kell szövetni.

— Már kétszer beszövettem...

— Szövesd be harmadszor is...

— Nem mondom, ha szegények volnánk...

— Mit tudod: szegények vagyunk-e, vagy nem?

A Principe Umberto-utczai házunk üresen áll. Abbiategrasson a jég elverte a termést; nagy öröm, mondhatom!... Szegények!... Ki tudja, nem leszünk-e egykoron?... Arcontiék is...

— De ők örülten éltek, magad mondtad...

— Annyival inkább nem kell őket utánoznunk.

A mellékszobában megszólalt a zongora. Lucilla játszott.

— Sajnálom a szegény gyerekek miatt is — szólt Giulia asszony az ajtó felé pillantva.

— Mi... mit? — dörmögé signor Benedetto. — Fiatalkori hevülések... egyiknek sincs a szava lekötvé. Hála Istennek, nincsenek nyilvánosan eljegyezve... Aztán ha egyszer a körülmények megváltoznak...

— Szeretik egymást, mint a gerliczék...

— Galamb vagy gerlicze, a kinek nincs pénze, ne házasodjék... És most már ideje lenne a turbékolásuknak véget vetni...

— Évek óta jegyeseknek tekintik egymást...

— Az a baj... A te hibád. Nem kellett volna megengedned...

— De hisz mindnyájan beleegyeztünk...

— Nagyjából... De sok mindenfélétől függött még... Közbejöhetett valami, a minthogy közbe is jött. Az Arcontiakkal beszélnünk kell, ők be fogják látni...

— Sohasem volna bátorságom a jelen pillanatban szólni... Szólj te, ha jónak látod.

— Én? én? — kiáltott föl gyáván Benedetto. — Nem én gabalyítottam össze a selymet... Én szólnak? De szólni fogok minden bizonynyal, ha majd itt lesz az ideje... Csakhogy dühös emberek az Arcontiak, az apa is, a fia is... Egy semmi végett tűzbe jönnek... Roberto, azt hiszem, ma este is itt lesz.

— Valószínűleg... Szegény fiú! Mit csináljunk? Annyira szüksége van egy kis vigaszra.

— Okos beszéd! A helyett, hogy fölbontanád a csomót, még szorosabbra húznád... Jól van... szólok majd én, miután az, a kinek beszélni kellene, hallgat... szólok én...

— Csak ma nem, Benedetto... kérlek — könnyögött signora Giulia. — Halálos csapást mérnél arra a szerencsétlen betegre...

— Ki beszél arról, hogy ma fogok szólni? — felelte Dal Bono, a kit ez a beszélgetés fölizgatott. — Azt mondtam, beszélni fogok... egyelőre azonban a szobámba megyek... Jaj!... már megint szúr... Ha Bruni vonakodik valami orvosságot rendelni, más orvost hivatok.

Mialatt Benedetto fölemelkedett karosszékéből, két levelet hozott be a szolgál.

Mindkettő körlevél volt és egy célra vonatkozott. Az egyik, a mi alá az Unione elnöksége volt aláírva, fölhívta a részvényeseket, hogy jelentkezzenek a május első vasárnapján tartandó közgyűlésen; a másik levél «Néhány részvényes» aláírással előleges ülésre tartalmazott meghívást, ama célból, hogy a közgyűlésen tartandó álláspontjukat megvitassák.

— Nem megyek sem a közgyűlésre, sem az elenzék ülésére — szólt méltósággal Dal Bono és megvetéssel dobta el magától a leveleket.

— Az Unione közgyűlését érted? — kérdezte Giulia asszony.

— A híres Unione közgyűlését... igen. Arconti szerint második Banca Nazionale készült lenni ez az Unione, ma pedig a részvények értéken alul ál-

lanak... Hála Istennek, nekem nincs sok belőlük... De ha Marianóra hallgattam volna, most lenne néhány száz.

— Csakugyan nem mégysz a közgyűlésre? — kérdezte félénken Giulia.

— Nem megyek, persze nem megyek, miért kérded?

— Oh! csak úgy... mert lásd, Federica biztos remélte, hogy az elnökségnek adod a szavazatodat...

— Nem fogok sem mellette, sem ellene szavazni... Nem megyek sem magam, sem mást nem küldök magam helyett... ezt fogom tenni. Lépre akarnának csalni, de nem fog sikerülni... Nem akarom a nyugalمامat megzavarni... Nem akarok én is szívbajt kapni... Ebben a pontban nem engedek... Aztán úgyis csak két szavazatot nyerének, ez se nem árt, se nem használ... Én mosom a kezeimet, igazán mosom a kezeimet...

S miután Dal Bono úr ily módon megnyugtatta a lelkiismeretét, még egy czukorkát vett a szájába és kiment a szobából, meghagyva a feleségének, hogy semmi áron sem szabad őt háborgatni.

Lucilla sietett visszatérni a szalonba, Gipsy a sarkában volt.

— Miután a papa nincs itt, ismét kinyithatjuk az ablakokat... Csendesen, Gipsy... ne ugrálj a székekre.

— Hallgass rám, Lucilla — kezdte Giulia aszszony ama szándékkal, hogy leányát előkészíti, minő akadályok tornyosodnak életútján. De e perczen fölnyilt az ajtó és belépett Roberto.

— Hogy van a beteg? — kérdezte a két nő egyszerre.

Roberto a fejét csóválta.

— Nem mondhatok jót.

— Te túlszaz talán — vélte a leány.

— Bár túloznék — kiáltott föl szomorúan az ifjú — de fájdalom, nem túlozok...

Roberto leült; Gipsy eléje állt és két első lábát az ifjú térdeire rakva, ekként akarta figyelmét magára vonni.

— Nem hoztál ma czukrot neki? — kérdezte Lucilla.

— Oh! hogyan is juthatna ilyesmi ezekben a szomorú napokban az eszembe!

— Jer ide, Gipsy — szólt a leány — az úrfi nem akar tudni felőled.

Roberto fölemelte a fejét és búskomor szemeivel merőn nézett a leányra. Lucilla elpirult.

— Csak tréfáltam — mentegetőzött hízlgő hangon.

Roberto fölkel, föl s alá kezdett járni a szobában, azután megállt a bálványozott leányka előtt és vállára téve a kezét, így szólt:

— Erzem, a szerencsétlenség elkerülhetetlen, már közel van... és még sem merek arra rágondolni. Mi lesz velem, ha az apám elvesztem? Az anyám jó és szeret, én is ragaszkodom hozzá, de nézeteink eltérők, nem értjük egymást. Egyedül leszek, nem lesz senkim, csak te, Lucillám! Oh, mondd, fogsz-e engemet mindig szeretni?

— Minden bizonynyal... De micsoda beszéd ez?

— Nagyon fogsz szeretni?

— Nagyon, az magától értetődik... De minő ünnepélyes vagy ma!

— Ne folytassátok, gyerekek — szólt zavarral Giulia. — Ha a férjem hallaná...

— Signor Benedettónak igaza van — felelte keserűen Roberto. — Ezentúl óvatosnak kell lenni velem szemben... Már nem vagyok az, a ki voltam... Holnap talán szegény leszek...

— Újabb túlzás! — kiáltott föl Lucilla.

— Nem túlzás... Nálunk a pénzt csak úgy szórják... Ha az apám nem lesz többé, nem folytathatjuk a nagyúri életet, az anyáim hozományának kamataira leszünk utalva s arra, a mit én szerzek. Egyelőre pedig még nincs állásom.

— De én gazdag vagyok és a nőd leszek!

— Lucilla! — inté a leányt Giulia asszony, a ki tűkön ült.

— Ne féljen, signora Giulia. En sem egyezném a házasságba, mielőtt állásom nincs.

— Furcsa hősködés! — vélte boszusan a leány.

— Nem hősködés. A becsület kérdése... Ha azt akarja a férj, hogy tiszteljék, nem szabad a felesége pénzén élősködni... Nem egyezném bele soha, hogy elvegyelek, mielőtt nem szerzek annyit, a miből a családomat eltarthatom; de te megvársz engem, ugy-e Lucillám? Várni fogsz rám akkor is, ha messze kellene mennem te tőled... Azt hiszem, ez nem szerénytelen kérdés, signora Giulia? Hiszen Lucillával gyerekkorunk óta szeretjük egymást.

— Ti tudjátok, gyermekeim — szólt Dal Bononé akarata ellenére meghatva — hogy mindig jó szemmel néztem ezt aszerelmet, a mi veletek nőtt nagygyá. Az anyád megmondhatja neked, Roberto, hányszor beszéltünk együtt a ti házasságtokról... Remélem, minden az óhajotok szerint fog történni, de egyelőre türelemre, sok elővigyázatra van szükségtek... A férjemnek megvannak a maga eszméi... bár egyelőre hallgat róluk. De ti mindketten még anyyira fiatalok vagytok. És te, Roberto, olyan tehetséges, iparkodó fiú vagy, annyi jóakarat van benned. Csak legyetek türelemmel, a szívetekben pedig ápoljátok a reménységet, melyet Isten segítségével majd valóra fogtok váltani.

— Köszönöm, signora Giulia — mondta az ifjú

hévvel és megszorította a jó asszony kezét. — On tehát pártfogásába vesz?

— Igen, Roberto ... de ha azzal kezdeném, hogy áldozatot kérnék tőled?

— Minő áldozatot?

— Például... hogy ezentúl ritkábban látogass el hozzánk...

— Oh! mama! — kiáltott szemrehányóan Lucilla.

— Már most szüntessem a látogatásaimat? — kérdezte rendkívülien fölindulva Roberto. — Ezt a vigaszt nyújtja nekem olyan perczben, mikor anynyira szükségem van azok részvételére, a kik szeretnek!

Giulia asszony szótlanul lehajtotta a fejét; érezte, hogy Robertsonnak igaza van.

A fiatalember újra megfogta Dal Bononé kezét:

— Talán nemsokára már ki leszek vetve a nagyvilágba, hogy kiküzdjem magamnak a szerencsét; akkor senki sem fog gyakori látogatásaim ellen panaszkodhatni. De a meddig itt vagyok, ne vonja meg tőlem az egyedüli örömet, a mim még megmaradt...

— És nem tudnál lemondani kóborlásodról a nagyvilágban? — vágott közbe Lucilla.

— Azt hiszed, örömmel teszem?... De félek, elkerülhetetlen lesz. De száműzetésemben vigasz-

talni fog az emlékezés tereád, erőt fog adni a szerelem... Szomorú óráimban rád fogok gondolni és talán e perczen a te gondolataid is fölkeresik majd azt a szegény hányt-vetett bolyongót.

— Hogyne! — kiáltott Lucilla türelmetlenül dobantva a lábaival. — Úgy fogok tenni, mint Penelope!

— Ne tréfálj, Lucilla, esdve kérlek. Az élet komoly...

— Veszem észre. Szeretnél szomorúnak látni.

— Nem, Lucillám, szeretném mindig látni a te bájos mosolyodat, de nem azt a gondtalan mosolyt, a mi nem törődik a holnappal, hanem a bátorító, hősiecs mosolyt, a mi nem ijed meg semmitől, a meddig rámosolyoghat arra, a kit szeret és a ki által szerettetik... De most megyek... az atyám vár reám.

A mint a kalapja után nyult, észrevette a két körlevelet, a mit Benedetto szétnyitva dobott az asztalra.

— Reméllem, signor Benedetto nem lesz ellenünk? — kérdezte Roberto.

— Oh, nem! — felelte élénken Giulia.

— Mellettünk szavaz?

Dal Bononé e szavakra nem tudta zavarát elpalástolni.

— De... úgy hiszem... remélem... a férjem

kissé félénk, azt tudod, Roberto. Első perczen azt mondta, semleges akar maradni.

— Oh!... Semleges! — ismétlé Roberto keserű mosolylyal. — Türelem... Jónapot, Giulia aszszony! Addio, Lucilla!

A leányka kikísérte őt egész a lépcsőház ajtajáig, bármennyire is hívta őt vissza az anyja.

— Ha nem játszanád mindig Don Quisotte-ot — sugta Lucilla az ifjú fülébe — a dolgok sokkal jobb fordulatot vennének. Magamra vállalnám a papát és mamát részünkre megnyerni és egy év leforgása alatt akár gazdag, akár szegény vagy, nőül vehetnél.

— Nem, Lucillám, az lehetetlen...

— Lásd, te nem szeretsz engem... te közönyös vagy irántam...

— Én, közönyös?! Istenem, minő igazságtalan vagy!

Roberto átkarolta a leány karcsú derekát.

Lucilla odaadólag az ifjú vállára hajtotta a fejét és fekete, tüzes, nagy szemével mélyen a szemébe nézett Robertonak; előrenyujtott piros ajkai azt látszottak mondani:

— Csókolj meg!

Roberto nem tudott e hívásnak ellentállni és megcsókolta a leányt.

Gipsy utánaszaladva úrnőjének, helyeslőleg rázta csengős nyakravalóját.

— Lucilla! Lucilla! — kiáltott újból Giulia asszony az előszoba felé közeledve.

A fiatalok sietve váltak el.

IV.

A közgyűlés ünnepélyes napja közeledett.

Sok önbizalommal ébredt föl e napon Federica asszony. Nem is kételkedett, hogy a férje, mint más alkalommal is, győzedelmesen leveri ellenségeit és az egész fergeteg nyomtalanul fog elvonulni fejük fölött. S mikor aztán minden a régi kerékvágásba jő, Mariano izgalomtól megviselt idegei megnyugodnak és néhány havi pihenés után a tavak mellett egészsége helyreáll. Mert az csak természetes, ha Mariano néhány havi pihenésre jogot tart; és a Társaság kétségtelenül megadja neki e pár havi szabadságot.

De Federica asszony optimizmusát nem osztotta sem a lovag, sem Roberto, mert ők ketten tudták, mint állnak a dolgok s miként hiusult meg minden kiegyezési kísérlet a bizottsági tagok és az ellenséges csoport között. Az összeütközés elkerülhetetlen és a vereség biztos volt. Roberto reszkett az apjáért. Az orvos nem titkolta előtte, hogy a lelki izgalmak végzetesekké válhatnak számára és elősegíthetik a katasztrófát. De mit tegyenek?

A lovag készebb volt azonnal meghalni, semhogy visszavonuljon a csata elől.

A közgyűlés előtt néhány órával a bizottsági tagok egyike, ki Arcontinak jó barátja volt, hozzá-sietett, hogy az ellenzék utolsó föltételeit közölje vele.

Ő és a kollégái — mondá — a legkevésbbé sem akarnak pressziót gyakorolni elnökükre, sem a szolidaritásból, a mit mellette vállaltak, kivonni magukat nem akarják, kérik azonban, fontolja meg jól az ellenzék feltételeit, a mik a következők:

Az ellenzék minden tüntetéstől, minden lesza-vazástól eláll, ha Arconti megrongált egészségének ürügye alatt egy évi szabadságot vesz és kötelezi magát bele nem vegyülni a társaság ügyeibe. Ezalatt az idő alatt pedig az ügyeket közös meg-elégedésre rendezni fogják.

Roberto, a ki jelen volt e javaslat tételénél, me-rően nézett apjára, a kinek arczát elfutotta a harag. Csillapítólag szólt közbe Roberto:

— Ne izgasd magad, atyám, gondold át nyu-godtan a dolgot. Egyévi szabadságot ajánlanak neked, ezt az évet a családnak szentelheted, gyó-gyíthatod magadat, leküzdheted a betegséget.

Mariano hevesen fölugrott.

— Egyévi pihenés! De hisz mielőtt ez az év bevégeződne, megkezdődik számomra az örök nyu-galom!

— Ne beszélj így, atyám — vágott közbe Roberto.

— A lemondásomat akarják. Azt akarják, hogy harcz nélkül hagyjam ott a csatateret. Nem fognak célt érni... nem. Ha a lemondásomat akarják kikerőszakolni, jelentsék ki előttem nyiltan; ha önkéntes lemondásomat akarják, az is meglesz, de nem ma... Előbb leleplezem az ármánykodókat, megvédem tizenöt éves művemét, aztán visszavonulok. Szégyeld magadat, Roberto, ál gyermek-szeretetedért. A ki igazán szeret, az tisztel is egy-szersmind s neked tisztelned kell apád önérzetét. Ne akard, hogy azt mondják: Arconti belátta, hogy legjobb lesz, ha elhallgat, nem üti dobra az ügyét és elsimítja csendben a dolgot. S később majd a legképtelenebb hazugságokat fogják rólam hirsztelni, a legborzasztóbb rágalmakat...

— Csalódik, Arconti, nagyon csalódik — szakította félbe a bizottsági tag, aki a javaslatot hozta neki — kezeskedem róla, hogy a közgyűlés még ma oly határozatot vesz jegyzőkönyvbe, a mely megvédi az ön hírnevét...

— Ez csak formalitás. A gyűlés jegyzőkönyvbe vett határozata nem fogja eltörölni a rossz benyomást, a mit tenni fog, ha látják, hogy nem védem meg az én vádolt igazgatóságomat, ha a veszély napján gyáván elhagyom helyemet.

Szükségtelen minden rábeszélés. Ha félig halva lennék, ha haldoklanék, még akkor is a közgyűlésbe vitetném magamat, hogy megvédjem ügyemet.

A beszélgetes itt véget ért. Mikor Mariano lovag egyedül maradt a fiával, egy ideig föl s alá járt dolgozószobájában, aztán az órát nézte s így szólt a fiához:

— Jer, menjünk, te elkisérsz a gyűlésterembe. Bátorság, fiam, a te korodban nem ijed meg az ember a puskapor szagától... Igaz, elfeledtem mondani, a Délivasút igazgatóságától levelet kaptam. A Taranto-Reggiai-i vonalon állást kínálnak neked... Nagyon messze van. Villásreggeli után beszélünk róla.

— Eltávozzam most? Elhagyjalak?... Oh! nem...

— Talán igazad van — felelt a lovag, szomorúan billentve fejével. — Nagyon rosszul esne nekem, ha nem lennél itt, mikor... Jer, köszönjünk anyádnak.

Arconti asszony vak bizalmát a diadalban még férje és fia gondtelt arcza sem volt képes megingatni. Komolyan megdorgálta Robertot kishitűségeért.

— Szegény asszony! — sóhajtott föl a lovag fia karján tovasietve. — Hagyjuk meg az illúzióiban. Ilyen már az ő természete. Az igaz, hogy annyi

éven át, mióta együtt vagyunk, soha sem volt a legkisebb küzdelme sem.

Az Unione tanácsterme már régóta nem volt annyira túltömve. Mint az ilyen alkalmakkor már szokás, a jelenlevők nagyrésze nem volt igazán részvényes, csak ezen napra volt néhány részvény a nevükre átírva. Ezek az urak azt sem tudták, miről van szó, csak abban voltak bizonyosak, kire kell szavazatukat adniok.

Két nagyon fiatal ember, a terem két végében a falnak dülve, megpillantotta egymást és siettek kezet szorítani.

— Te is itt vagy? — kérdezte az egyik, a ki csipetűt viselt az orrán.

— Én is. A Bageli-ház tíz részvényét képviselem — felelte a másik, a ki világos felöltőt viselt.

— Én Laricét képviselem. De nem én vagyok az egyedüli. Laricének annyi részvénye van, hogy ha nem osztaná meg többek között, nem gyakorolhatná azt a befolyást, a mit várnak tőle.

— Tehát mindketten az ellenzékhez tartozunk?

— Le a közigazgatással! Le a bizottsággal!

— Főként le az igazgatóval!

— Szándékos van fölszólalni?

— Nekem? Micsoda gondolat! Azért vagyok itt, hogy az ellenzékkel szavazzak, és te?

— Én is. Csöndes leszek, mint a hal. A fecsegés

csak fecsegés marad; de a szavazat az számít. Megkísérlettek valami kiegyezést, de dugába dőlt.

— Tehát harczolunk végkimerülésig.

— Az utolsó csepp vérig.

Mikor az igazgatótanács tagjai beléptek, a kisebb csoportok szétoszlottak a teremben és minden szem az igazgatóra irányult, a kit az igazgatótanács a védelemmel megbizott.

Az igazgató külsejét nagyon megváltozva találták az előbbi évekhez viszonyítva.

Imponáló alakja meggörnyedt, az arcza sápadt, beesett volt, csak a szemek őrizték meg egykori erélyüket, hatalmukat.

Az elnök csöngetett, megnyitotta az ülést és a szót az igazgatónak adta, hogy fölolvassa a jelentését.

A jelentés, a mit Arconti minden évben az Unione közgyűlése elé terjesztett, rendkívül világosan, meggyőzően volt írva. Az üzleti stílus, a mihez az olaszok oly ritkán értenek, mesterileg volt benne kezelve. S ez alkalommal Arconti még önmagát is felülmulta.

Nemcsak az évi mérleg összege volt előnyös világításba helyezve, de a társaság különböző pénzügyi műveletei is sorrendben föl voltak említve, mintegy előleges védelmül az ellenzék támadásai ellen. Ritka ügyességgel és finoman voltak fölso-

rolva az okok, a mik a kevésbé fényes eredményt előidézték és észszerűen voltak megvilágítva a jövőbe vetett reménységek, ama jövőben — állt a jelentésben — a mi nem a félénkek, a gyáváké, de a bátrak és kitartóké. Azért semmi sem lenne oktanabb — végzé a jelentést — mintha elbátor-talanodnánk, mert ha tápot adnánk mások kéte-lyeinek, annyi, mintha önmagunkban kételkednénk.

A jelentékeny okmány fölolvását a jelenlevők egyharmada kedvezően fogadta; kétharmada azonban fagyos hallgatással tüntetett.

Az ellenzék akkor kezdte felütni a fejét, mikor a cenzorok olvasták föl jelentéseiket. A sok dicsé-retbe nem egy rosszaló megjegyzés volt burkolva s főleg azon alázatosan előterjesztett óhaj, hogy a pénzügyi műveleteket biztosabb alapon, kevésbbé merészen vezessék.

A cenzorok eszméje volt a horog, a mibe az ellenzék belekapaszkodott. A kritikus megjegyzések mind sűrűbben fölhangzottak, az alázatosan elő-adott óhaj követelően nyilatkozott meg.

Mindinkább hangosan kételkedtek, nem a mér-leg összegének valódiságában, de bizonyos értékek helyes megbecsülésében és végre rátértek az előre meghatározott napirendre, vagyis nevezzenek ki egy külön bizottságot a mérleg átvizsgálására.

Az igazgatótanács elnöke mindent elkövetett,

hogy ezt a javaslatot visszautasítsa, mert, mint mondá, ez egyjelentőségű a bizalmatlansággal s ezen esetben úgy ő, mint társai kénytelenek beadni lemondásukat. Több igazgatósági tanácsos szinte ilyen értelemben beszélt, sőt még a részvényesek közül is többen fölszólaltak a javaslat ellen, a mi könnyen krizist idézhetne elő. Végre szót kért ismét az igazgató, a tanács legbrillánsabb szónoka.

Sokan a legékesszólóbb politikusok közül irigylehették volna nyelvezetének gazdagságát, világosságát, erejét. Ugyanazon dolgokat, a miket már bámulatos módon elmondott jelentésében, most plasztikus, élénk szavakkal úgy ecsetelte, hogy kétségbevonhatatlanul meggyőzően hatottak.

A hangja, a mozdulata beszéd közben egyre ékesszólóbbá vált és a ki őt e perczen látta és hallotta, nem gondolta volna, hogy halálos betegség dúl a testében. Mikor bevégezte beszédét, frenetikus taps hangzott föl, a miben még az ellenzék egy része is résztvett.

— Brávó! — kiáltott a szemüveges fiatal ember —
Voilà ce qui s'appelle parler.

Világos kabátú barátja, aki mellette ült, meghúzta a kabátja szélét.

— Te tapsolsz?

— Miért ne? Független ember vagyok.

— És a szavazat?

— Eh, mit! Bagelli nevében szavazok, az én nevemben tapsolok.

Arconti lovag utolsó erőmegfeszítését tette meg s annyira ki volt merülve, hogy képtelen lett volna replikálni, ha valaki felel neki.

Szerencsére az ellenzék nem érzett ehhez erőt magában.

Az első, a ki aláírta a napirendet, ami a harcz alapját képezte, kijelentette, hogy az igazgató ékeszó szavainak nem sikerült őket meggyőzni annak ellenkezőjéről, mennyire szükség van egy külön bizottságra, a mely a mérleget átvizsgálja. Nem bizalmatlanság ez az igazgatótanács ellen, mert a világért sem kételkedik senki azokban, kik az Unione élén állanak, csak arról van szó, hogy együttes megegyezés folytán bizonyos értékpapírokat a valódi értékükre szállítsanak alá, mert ez a körülmény nagyban befolyásolja a mérleget.

Fionda lovag, a részvényesek egyike, a ki egyszer sem mulasztotta el az alkalmat a fölszólalásra, bár a gyülekezet sohasem hallgatott reá, most is megtartotta beszédecskéjét a hallgatóság általános türelmetlenségének nyilvánulása mellett. De ő meg volt győződve, hogy beszéde mindenkre békítőleg hatott.

— Szavazzunk! Szavazzunk! — kiáltották minden oldalról.

Szavaztak és az ellenség nagy szótöbbséggel győzött.

Az elnök akkor bejelentette az egész igazgatótanács lemondását és azt a véleményét nyilvánítá, jó lenne az új tanácstagok megválasztását, úgymint a többi napirenden levő ügy megvitatását a jövő ülésre halasztani. A lemondott tanácstagok a jövő választásig megmaradnak állásukban.

Egy heves csata után a békeszünetet mindig szívesen fogadják mindkét részről, így az elnök javaslatát is általános tetszéssel fogadták. A győzők is szükségét érezték, hogy mielőtt előre mennének a győzelem terén, együtt tanácskozzanak. Abban már megegyeztek volt, hogy az igazgatás rendszerét megváltoztatják és a mérleget részleteiben módosítják, de azt még nem tudták, mi módon fognak előrehaladni. Néhányan az összes igazgatótanácsot újjal akarták helyettesíteni, mások ellenben kevesebbrel is beérték volna, részint a személyekre való tekintetből, részint féltékenységből, hogy a nagyon is gyökeres újítások meg ne ingassák az Unione hitelét.

A gyűlés föloszlása után egy ideig még nagy nyugtalanság uralkodott a teremben, a folyosókon, a lépcsőkön. Egyikük örült, másik búsult az eredményen; volt, a ki kételyeit nyilvánította, más örvendett, ha a körülállók osztották nézetét, mások

meg mindenkinek igazat adtak. Mariano lovag visszavonult az elnöki szobába, a hol körülfogták őt a bizottsági tagok és részvényesek, hogy megvitassák együtt: mi lesz teendőjük a jövőben, de Arconti szenvedő, megtört alakja egészen megzavarta őket. A küzdelemben egy perczre Arconti akaraterije győzött fizikuma fölött; de később annál inkább beállt a reakció. Nyugodtságot erőltetett magára, de arcza halotthalvány lett, csak nehezen lélegzett és nem volt képes egyfolytában beszélni. Roberto mellette állt, zsebkendőjével atyja izzadt homlokát törülte, kioldotta nyakravalóját, fölgombolta mellényét és a fülébe súgta:

— Ne küldjek orvosért?

De a lovag tagadólag rázta fejét és egy negyedóra múlva fia karján megindult.

De alig állt a lábán és csak nagy erőmegfeszítéssel ért az udvarba, a hol a kocsija várt reá.

— Nem él soká — suttozták körülötte az emberek. A portás, a ki nagyon szerette az igazgatót, alig tudta a könyeit visszatartani, mikor besegítette őt a kocsiba. S mikor a kocsi kirobogott a kapun, bement a családjához és zokogva mondta:

— A szívem azt súgja, Arconti lovag nem lépi át többé ennek a háznak a küszöbét.

A beteg, bizvást nevezhetjük őt így, azalatt megérkezett otthonába, a hol Federica asszony dia-

dalmas bevonulására várt. De mikor megpillantotta a férjét, azonnal látta, hogy a dolgok nem mentek a várakozása szerint és kérdésekkel kezdte ostromolni a fiát és kifakadt a részvényesek ellen.

— Ne beszéljünk most a részvényesekről — mondta Roberto — a fő baj az, hogy a papa nagyon rosszul van.

— Rosszul! Rosszul! — felelt Federica. — Majd jobban lesz... a felindulás következménye lesz...

— Hiába áztatjuk magunkat, mama; atyám állapota nagyon komoly.

Mialatt signora Federica minden áron el akarta magával hitetni, hogy férje nem oly beteg, Mariano a szobájába kísértette magát és lerogyott egy karosszékre.

Rövid idő múlva megérkezett Ribaldi doktor is. Dühösen rontott neki Arcontiné. Miért hallgatta el előtte a valót? Miért nem tiltotta meg Marianonak a gyűlésre menést; gondolhatta, mennyire előveszi őt majd a viharos ülés! Ha őt előre figyelmeztették volna, meggátolja férjét az elmenetelben. És épen előtte, a kire Mariano egyedül hallgat, titkolódzott. Szép dolog! Ellenben beavatta Robertót, azt az ideges, befolyásolható gyereket, a ki mindig az apjának adott igazat.

Vannak emberek, a kikkel lehetetlen vitatkozni, mert maguk sem tudják, mit beszélnek. Ribaldi —

nagyon okosan — nem vette figyelembe Federica heveskedését, bár megmondhatta volna neki, hogy más izben azért haragudott rája, mert czélzásokat mert tenni a lovag komoly állapotára.

Akkor nem akarta elhinni a betegség létezését; most ellenkezőleg azért haragszik, mert nem világoztották föl őt idejében.

De a jó orvos ráhagyta Federicára, hogy talán igaza van, de most nem a multa, hanem a jelenre kell gondolniok.

Jelenleg pedig Marianora fődolog a nyugalom és mindent kerülni kell, a mi őt fölizgathatná.

Arcontiné nem volt rossz asszony és hajlott a szóra, de nyugtalan természete egy negyedóráig sem birt csöndben maradni.

Lelki egyensúlyát nem birta megtartani, majd a legnagyobb kétségbeesésben vergődött, majd kedvező reményekkel hitegette magát.

Reggel a haját tépte, este terveket szőtt a jövőre, mintha Mariano máris a javulás útján lenne. Reggel szemére hányta Robertónak a hidegségét, a miért nem verte a fejét a falba, este meg azért tett neki szemrehányást, mert nem tudott reményleni. És miként a fiával, úgy beszélt a férjével is. Majd a lábai elé vetette magát és esküdözött, hogy nem élhet nélküle és sírva kért tőle bocsánatot felületeségeiért; ha pedig a beteg fájdalmai csak kissé

szüneteltek, miután el akarta férjével hitetni, hogy most már nincs ok az aggodalomra, behizelgő módon fecsegett neki legújabb ruhájáról.

Mariano lovag rendkívül elnéző volt feleségének gyengéivel szemben. Még ő csitította Robertót és az orvost, a ki Arcontinét minden áron el akarta távolítani a betegszobából, mert ott csak bajt csinált.

— Hagyjátok szegényt — mondta a lovag — ő nem tehet róla, hogy ilyen a természete.

Csak néha, koronkint vesztette el a türelmét és ilyenkor akaratlanul is elárulta, hogy a Federicához hasonló nők nem a legjobb feleségekhez tartoznak.

— A feleség — mondta néha a fiának — ossza meg minden gondolatunkat, találja ki bánatunkat, aggályainkat, tudjon bátorságot önteni belénk, ha csüggedünk. Ne szeressünk egy asszonyt csak azért, mert szép és bájos.

Mariano lovag csakugyan a szépségeért szerette a feleségét és azzal az előérzettel halt meg, hogy Roberto is így fog járni Lucillával.

V.

Borus októberi nap volt. Finom eső szitált és a néhány járókelő az utczán (mert Milanó lakosságának fele még falun időzött) rosszkedvűen, mogorván nézett a világba.

Arcontiéknál mély megdöbbenést lehetett leolvasni minden arczról. Mariano lovag végső perczeit élte. Ribaldi doktor a pulzusát vizsgálta, de az mindig lassabban vert. A tulsó oldalon Roberto az ágy szélére borulva könyeivel és csókjaival árasztotta el a beteg másik kezét, a mi már hideg és nedves volt a halálverejtéktől. Federica asszony idegrohamokat kapott és őt a lakosztály legmesszebb eső részében Dal-Bononé és még néhány jószívű nőismerőse ápolta. A beteg melletti szobában néhány jóbarát gyűlt össze. Csöndben nézték, mint folynak alá az esőcsöppek az ablaküvegeken, majd ijedten figyeltek minden legkisebb neszre, a mi a szomszéd szobából jött.

— Már nem fog beszélni? Nem jó többé eszméletre? — kérdezte Roberto.

— Talán igen — felelte Ribaldi, tekintetét merően szegezve a betegre.

Délfelé Mariano lovag csakugyan megmozdult, fáradtan emelte föl szemhéjait és megismerte a körülötte levő két egyént.

— Addio, Roberto — dadogá halkán — köszönöm a gondoskodásodat... Isten veled, édes fiam... És az anyád?

— Elhivassam?

— Nem, Roberto... Úgy rémlik előttem, elvitték innen, mert nagyon szenvedett... Jól tették... Légy

türelemmel vele szemben, Roberto. O jó és szeret téged... és jó feleség volt... Oh! igen... és az új életviszonyokba is bele fogja magát találni... Nézz utána a fiókjaimban, Roberto s ha ott okmányokat találsz, a mi az Unionet illeti, vidd el a hivatalba. Ah! megfulladok... Tedd a kezedet a fejem alá... így... Légy erős, Roberto, ne hagyd magadat a szerencsétlenség által legyüretni... Most már lesz időd hivatalod után nézni, ha velem nem lesz dolgod. Írj újra azoknak, a kik annyira bőkezűek voltak ígéreteikkel... az nem sokba került. És ne házasodjál meg addig, míg családodat eltartani nem bírod... Nem szép a feleség hozományából élni...

— Oh, hogy tehetsz föl rólam ilyen aljasságot? Néhány pillanatnyi csönd állott be.

Ribaldi doktor, a ki kissé visszahuzódott, közeledett a beteghez.

— Még nem — szólt Mariano és a fiához fordulva folytatta:

— Szegény Roberto! Ha még csak néhány évig élek, minő más jövőd lett volna! Miért is nem voltam előrelátóbb! Annyi tehetséggel, műveltséggel... mire nem tarthatnál jogot! Politikai küzdelmek, diadal a parlamentben... ki tudja, mi minden várt reád!... Az apák legnemesebb ambíciója, hogy fiaik elérjék, a mit ők elérni nem birtak! ... S e helyett...

— Oh! atyám — szakítá őt félbe az ifjú — te nem tudod, minő fájdalmat okozol, ha így beszélsz... sokkal többet hagysz te rám a vagyonnál: a te becsületes, tevékeny életed példáját öröklöm. A meddig élek, áldani fogom emlékedet, mert te voltál a legjobb, a legnemesebb apa...

— Köszönöm — suttogá Mariano — köszönöm, fiam...

Feje lehanyatlott a párnákra. Roberto intésére az orvos a haldokló felé hajolt.

Arconti pupillái mód nélkül kitágultak, mintha lelke megegyszer tele akarná magát szívni a földi képekkel. Borzongás járta át egész testét; keze, a mit Roberto szorított az övéibe, egyszerre meghidegült, megmerevedett. Rövid haláltusa következett, aztán beállt a halál.

Nem kevés fáradságba került Robertot eltávolítani. Az ifjú apja holttestére borult és nem akart onnan mozdulni. Végre az anyjához vezettette magát. Arcontiné megértette, mit jelent a fia megjelenése és átengedte magát féktelen kétségbeesésének.

De a beteges, gyöngye jellemek módjára fájdalma a legképtelenebb, túlzottabb módon nyilvánult; panaszai tele voltak vádakkal mások iránt.

Férje betegsége azért lett gyógyíthatatlan, mert felesége előtt eltitkolta. Ha őt idejében fölvilágosítják, meggátolja a szerencsétlenséget.

Kis szórakozás, pihenés legyőzte volna a betegséget. De Mariano agyonölte magát a munkával és a májusi közgyűlés megadta neki a végső csapást.

Az Unionet kell felelőssé tenni ezért a szerencsétlenségért... E tekintetben már megvoltak neki a maga eszméi és ne remélje senki, hogy azokat megdönthetik.

Aztán félbeszakította beszédét, a lábaival dobantott, kezei közé szorította a fejét, majd a haját tépte és kiabálta, hogy ő a világ legszerencsétlenebb teremtménye, őt soha semmibe sem vették a házában, még Mariano sem és neki a legjobb lesz, ha meghal stb. stb.

Mikor Roberto látta, hogy sem szavaival, sem csókjaival nem bírja anyját megnyugtatni, engedett a vágynak, a mi a magány felé vonzotta és bezárkózott dolgozósobájába. Oh! minő örömet látott volna maga mellett valakit... De az a valaki nem jött el. Dal-Bononé azt tartotta, hogy az ilyen szomorú látvány nem fiatal leánynak való és ezt senkisé is vehette tőle rossz néven.

Egy karosszékre ülve, könyökeivel a térdein, arcát a kezeibe temetve, Roberto mintegy félálomban sokáig maradt így mozdulatlanul.

Könyei fölszáradtak, már nem sírt, nem is gondolkozott; zavarosan vonultak el lelki szemei előtt az utóbbi napok eseményei. Látta atyját mereven

einyulva halotti ágyán, de azt hitte, ez csak agyrém, nem az ő apja fekszik ott. Hónapok óta készült már a szerencsétlenségre s most még sem akarta elhinni, hogy az bekövetkezett. Furcsa lelkiállapot az, mikor tudomásunk van a szerencsétlenségről, de nem akarjuk elhinni, hogy az velünk történt meg.

Roberto lassankint fölocsudott kábultságából, körültekintett a szobában és fölállt. Megborzongott. Az ablakhoz ment; az eső verdeste az ablaküvegeket s a merre szeme ellátott, mindenütt szürke felhő borította az eget. Elfordult e látványtól. Tekintete könyvtárára esett. Legkedvesebb barátai voltak e könyvek. Ezek érlelték meg gondolatait, fejlesztették tehetségét. Ott voltak mind szép sorrendben, aranyozott bőrkötésükben és eszébe hozták az ifjúnak tanulóéveit, gondtalan óráit, levékenységet.

Hányat választott ki e könyvek közül apja a számára! Öt irodalom: a latin, olasz, francia, német és angol volt itt remekművei által képviselve. Mennyi boldog perczet köszönhetett e becses könyvtárnak! Hiszen eddig tanulmányain kívül semmi más gondja nem volt.

Ez a kedves dolgozószoba! Hány boldog órát töltött itt! Minden gondtalan gyermekkorát, boldog, ifjú éveit juttatta itt eszébe! Hányan irigyelték őt társai közül ezért a szobáért. «Hiszen ez már nem is tanulószoba, de egy kis királyság» — mondo-

gatták. Mennyi izléssel voltak összeválogatva a bútorok, a kályhavédő, a mit az anyja himzett számára, az elefántcsont könyvvágó — Lucilla ajándéka — a sok elegáns apróság, a mi elszórva hevert az asztalokon, a finom rézmetszetek a falakon, a díszes fényképalbum s tömérdek más, a mi mind az otthonát szépítette.

Oh! Ez a kedves tanulószoba! Hányszor örült itt, ha perczekre Lucilla besuhant hozzája azon ürügy alatt, hogy megnéz egy új képet, vagy könyvet kiválaszt, de sokszor csak azért, hogy üdvözlje kedves barátját. Az ő rövid látogatása egész napra boldoggá tette Robertot. De nemcsak a szeretett leányka látogatása volt ünnep számára. Legboldogabb órái azok voltak, a mit Mariano töltött fia szobájában. Bámulatos volt, mennyire megőrizte a lovag számos teendői közben is szellemi frissességét. Mindenhez hozzá tudott szólani, élénken követte az ujdonságokat az irodalom és tudomány terén és szellemesen tudott arról elfecsegni. Roberto társait nem feszélyezte a lovag jelenléte, elragadtatva hallgatták eszes fejtegetéseit.

De mindez megszűnt; ez a szoba elvesztette értékét Robertóra nézve. Jelentősége immár a multhoz tartozott, életének ama boldog korszakához, a mi Arconti halálával véget ért.

S vajjon meddig maradhat még ebben a szobá-

ban? Hiszen szakítani kell a multtal, le kell mondani a jólétről és bele kell kezdeni a küzdelmekbe. Atyjának talán igaza volt; nem kellett volna fiát annyira elkényeztetni. Ezentúl nem lesz puha szőnyeg a lába alatt, nem heverészhét ruganyos pamlagokon, nem fog drága szivarokat szívni és közben a padmaly czifraságait bámulni. Ki tudja, hol fog először pihenőt tartani fárasztó utazása közben? S még ha Milanóban marad is (azért óhajtott távozni, hogy könnyebben kiszakíthassa magát régi szokásaiból), még akkor is okvetlen máshol fog lakni, mert itt nem maradhatnak, azt meg kell értetni az anyjával.

Roberto nem volt kétségben aziránt, mennyi nehézségnek néz elé, de a felelősség súlya nem nyomta le őt. Erőt érzett magában a bajokkal megküzdeni. A mi lesujtotta, az a bánat volt. Oh! Szegény papa! Szegény papa!

De a sok teendő, a mi minden halottas házban akad, nem engedtek Robertónak időt hosszú tépelődésekre. Az elhunyt barátai s az ő pajtásai is, ajánlkoztak ugyan, hogy helyette mindent elvégeznek; de Roberto visszautasította segítségüket; mindent maga akart tenni. Ő maga írta meg a gyászjelentést, megrendelte a temetést.

Federica asszony nagyon egyszerűnek találta a gyászjelentést.

— Vigyázz — intette fiát szokásos felületes-ségével — hogy szép temetést rendezz. Hadd lássa egész Milanó, kit vesztett el atyádban és minden ujságban benn álljon halálhíre!

Itt elsírta magát... aztán újra lelkére kötötte a fiának, ne feledkezzék meg az ismerős mágnás-házakba is meghívót küldeni a temetésre.

— Mi is érünk annyit, mint ők... s a jövőre nézve tudni akarom, ki jött el ismerőseim közül a temetésre.

Arcontiné folyton a jövőről beszélt, mintha az hasonló lehetett volna a multhoz, mintha nem kel-lene gyökeresen megváltoztatnia életmódját.

De bármint volt is, Federica asszony óhaja teljesült: férje temetése pompás volt. Óriási részvét nyilvánult. Nemcsak Arconti barátai, de legtávolabbi ismerősei is eljöttek megadni neki a végtisztességet.

Egyletek, melyeknek tagja volt, testületileg jelen-tek meg; képviselve volt a város, a kereskedelmi kamara, a pénzintézetek stb. Még az arisztokraták fogatai sem hiányoztak, amire Federica asszony annyit adott s minden fájdalom daczára, mikor a lapokban a meleg hangon írt nekrológokat olvasta, nem tudott visszafojtani egy diadalmas fölkiáltást:

— Az Arcontiak mégis csak számítanak Milanóban!

S újra egy eszméje támadt. Meg kell rendelni Velánál Mariano szobrát. Mert hiszen lehetetlen,

hogy a férjének ne emeljenek szobrot, mikor már minden szárnak, gazembernek szobra van!

VI.

Szomorú napok következtek Robertóra. Új helyzetének összes nehézségei körülfojták, majdnem fojtogatták. Először is nem volt kicsiség az anyjának agyában gombamódra kibukkanó, kificza-modott eszméket meggyőzni. Tudjuk, hogy Arcontinét a szobor kérdése nagyon foglalkoztatta, aztán pört akart indítani az Unione ellen, végre egy reggelen berohant a fia szobájába és azt tanácsolta neki, vegyen török értékpapirokat, mert egyik barátnője sok pénzt nyert ily módon s ő nem érti, miért nem kísértene meg szerencsáját Roberto is. A fia alig tudta megnyugtatni és kérte, hagyja őt békében. Federica asszony csak félig volt meggyőzve; szerencsére rövid idő múlva újabb eszméi támadtak.

De nemcsak az anyjával volt Robertónak vesződsége. A sok részvénytilvánításra való köszönő-névjegyek szétküldésében segítettek ugyan a barátai, de sok levélre neki magának kellett felelnie; látogatásokat sem tehetett helyette más, s így csak kevés ideje maradt a hivatalkeresésre. Irt ugyan a déli vasut igazgatóságának a miatt az állás miatt, a

mit neki Calabrióban fölajánlottak volt, de azt már három hónap előtt elfoglalta a 68 pályázó egyike. S mindenfelől csak türelemre intették őt; az ország krízisen megy keresztül, az állam- és magánhivatalok megszorítják személyzetüket, sok a pályázó stb. Azután ígérekkel biztatták és semmi többel.

Egy reggelen, mialatt egyik jó barátja, Leoni mérnök, a névjegyborítékokra a címeket írta, egy ilyen borítékra esett Roberto tekintete.

— Selmi is küldött névjegyet? — kérdezte.

— Küldött, ime itt van.

Roberto olvasta: «Selmi Odoardo bányamérnök, Valduria-Romagna».

— Tudtad, hogy Selmi ott kapott alkalmazást? — kérdezte Roberto.

— Nem én. Mióta bevégezte a műegyetemet — egy évvel előttünk végzett — mitsem hallottam felőle.

— Szép volt tőle, hogy megemlékezett rólam. Küldtek neki gyászjelentést?

— Nem...

— Akkor az ujságból értesült...

— Szegény Selmi — mondá Leoni — jó gyerek volt, becsületes, jószívű, ha nem is valami lángész és nem is nagyon művelt.

— Türelmes, tevékeny fiú volt... Volt családja?...

— A szülei elhaltak... egy fiatal nőtestvére maradt, nem tudom, férjhez ment-e. Gyakran beszélt róla.

— És állást talált...

— Egy bányában. Furcsa izlés! az ember meghalhat ott a búskomorságtól.

— Ki tudja?

Roberto az íróasztalához ült és bizonyos okmányokat kezdett átvizsgálni. Anyagi helyzetük most már tisztán állt előtte.

A számlák nem sokáig várattak magukra, alig hogy Mariano behunyta a szemét, mindenki sietett pénzéhez jutni. Az Unione új igazgatósága is rendezte elhunyt igazgatója ügyét és egyszer mindenkorra tizezer lira végkielégítést ajánlott az özvegynek.

S bár ez nem volt egészen megvetendő, tekintve a hangulatot, a mi Arconti ellen az Unione-nál uralkodott, Federica mégis dühbe jött, sértésnek nevezte az ilyen nyomorult összeg megajánlását, negyvenezer lirát követelt és mindenáron pört akart indítani az Unione ellen.

De kiszámíthatatlan könnyelműségével rövid idő múlva már mást gondolt.

— Szabad tudnom — kérdezte fiától egy napon — mennyink marad, ha minden adósság ki lesz fizetve?

Roberto már többször megmondta, de türelmesen ismételte :

— A tizezer lira végkielégítés fölmege az adóságokra és e néhány hónap kiadásaira. Még megmarad a hozományod, huszezer lira, tíz darab Unione-részvény, a mi az apámé volt, újabb tizezer lira, az én öt részvényem s a te öt részvényed, szóval még tizezer lira. Összesen tehát negyvenezer liránk van, a mit tetszésünk szerint fölhasználhatunk. Azonfelül itt van a ház berendezése, az ékszereid, ez szinte kitesz néhány ezer lirát.

— Ne gondoljunk az ékszerekkel — szakítá őt félbe Federica. — Azt mondtad, negyvenezer lirát készpénzzé tehetünk, a mikor akarunk!...

— Igen, nos?

— Nos, én azt találom, negyvenezer lira csinos kis összeg.

Roberto, a ki tudta, hogy apja életében körülbelül harminczezer lirát költöttek el évenként, nem fojthatott vissza egy mosolyt.

— Gondolod? — kérdezte.

— Bizonyára; nem elegendő ugyan, hogy helynyéljünk mellette...

— Hála Istennek! — kiáltott föl az ifjú, alig hihetve füleinek, hogy az anyja ilyen okosan beszél.

— Csinos kis összeg — folytatta Federica —

ha valaki kellően megforgatja, valami kereskedésbe fekteti.

— Kereskedésbe? És ki fektesse azt kereskedésbe?

— Minő kérdés! Te magad. Lásd fiam, te nem bízol eléggé magadban... pedig a tehetséged nem hiányzik... De nincs semmi vállalkozási szellemed. Ertem, ha nem mersz a tőzsdén játszani, sok ember tönkre ment már ily módon... De a kereskedelem az más dolog... A lapokban is az áll, hogy a gabonán most sokat lehetne nyerni. Nézd, olvasd, győződj meg saját szemeiddel.

Kihuzott a zsebéből egy újságlapot és a következő cikkekre figyelmeztette fiát:

«Az évad nagyon kedvező a gabonakereskedőkre. Az árfolyamok folyton emelkednek s nem valószínű, hogy egyhamar megállapodnak».

— Kedves mama — szólta Roberto s az újságot összehajtogatva, visszaadta az anyjának — mikor fogod végre belátni, hogy ezekhez az ügyekhez kissé jobban értek náladnál... s hogy a gabona sem felel meg nekünk?

— Minő képzelődő lettél, fiacskám! Többet értesz nálamnál? Ugyan hol szerezted tapasztalataidat? Csak kritizálni tudsz mindent, de semmi eszméd nincsen, így aztán hogyan lábolunk ki a bajból?

Roberto csak mosolyoghatott anyja szavai fölött, a miért Federica kissé boszankodott.

— Te csak nevetni tudsz az én eszméim fölött, mondd hát el a tiedet.

— Két szóval elmondom. Elsején lakást változtatunk, eladjuk a kocsinkat és lovainkat, a cselédséget egynek kivételével elbocsátjuk...

— Ezt akarod tenni? — kiáltott föl elszörnyűködve signora Federica.

— Ezt, anyám — folytató az ifjú, anyja kezét megragadva — és te segíteni fogsz törekvéseimben, mert jó vagy és nem akarhatod, hogy a fiad adósságok miatt börtönbe kerüljön.

De signora Federica semmiről sem akart hallani és dühösen elrohant, egyre kiabálva, hogy minő kényszer áldozata lett!

De minden ellentállása megtört Roberto nyugodt, hajthatatlan akaratán. S mielőtt még a megjelölt határidő letelt, Roberto már keresztülvitte terveinek jó részét.

A Monte Napoleon-utczai pompás lakást egy szerény városnegyedbeli kis lakosztálylyal cserélték föl, a cselédségből csak egy maradt meg, a fogat eltünt, bármennyire is hangoztatta Federica aszszony, hogy inkább egész életében otthon marad, de gyalog járni nem fog. Azonfelül Roberto intézkedett, hogy anyja az ő beleegyezése nélkül

ne rendelkezhessék a tőkájükről. Annak kamataiból nem élhetett meg ugyan, de azért a tőkét csak lassankint lehetett fogyasztani, addig míg Roberto remélte az elköltöttet keresetéből pótolhatni.

A házasságról, mint valami elhalasztott dologról, senki sem beszélt többé. A fiatal Arconti jól tudta, hogy mielőtt joga lenne erről beszélni, sokkal több akadályt kell még legyőznie, mint a menyit már legyőzött.

De gyakran látta Lucillát, mert Dal Bonóék sokszor fölkeresték őket és ő is meglátogatta koronkint a családot. Nagyon bántották ezek a látogatások signor Benedettót, elég szemrehányást is tett a felesége s leányának, de azért nem merte Robertot nyiltan eltiltani a házából. Félt az Arconti-heveségtől és mivel a derék ember Mariano halála óta a fejébe vette, hogy ő is szívbajban szenved, minden izgalmat került.

Signora Federica egészen belebolondult Lucillába, mert a leányka Roberto elleni panaszaiban gyakran igazat adott neki és főleg nem helyeselte a kocsiló eladását.

— Roberto mindenben túlzott — hangoztatta Lucilla újra kedvencz mondatát. — A fogat nem fényűzés. Kinek nincsen Milánóban kocsija? — s hirtelen elválhatatlan kis kutyájához, Gipsyhez fordulva, folytatá:

— Ugy-e Gipsy, igazam van? A férfiak mind rettenetesekek... na... hamar szolgálj szépen... így ni... add ide a praczlidat... Bravo Gipsy! Bravo!

És a gondatlan lányka kis kutyája iránti elragadtatásában boldogan tapsolt.

Roberto a szerelmesek szemüvegén át ítélte meg őt és iparkodott magával elhitetni, hogy a korral megjő Lucilla komolysága is. Hogy szereti őt, az kétségtelen, Roberto pedig annyira imádta!

Néha komolyan beszélt vele négyszemközt és minden ékesszólását fölhasználta, hogy meggyőzze Lucillát, miszerint nem cselekedhetett másként.

— Hidd el — mondá — a mi házasságunk érdekében is kell így cselekednem. Ha az apád komoly-nak, takarékosnak, elővigyázónak lát, hamarább beleegyezik majd házasságunkba, ha valami jó álláshoz jutok és ünnepélyesen megkérem a kezedet.

— Jó, jó — felelt Lucilla a fejével bólintva — minden út Rómába vezet az igaz, de te a hosszab-bikat választottad... Kevés merészséggel...

— Ezek a mama eszméi.

— Akárkié is, az áll, hogy az a híres állás még mindig várat magára.

— Eljön annak is az ideje.

— Nyolczvan éves korunkban majd összekel-hetünk. És a jövő század házassági hirei között benne lesz: két tiszteltreméltó...

— Hallgass — vágott közbe Roberto, kezét a leányka szájára téve — mondd inkább, ha ez alatt az idő alatt...

— Minő idő alatt? Mától 1920-ig? Vagy 1930-ig?

— Gyerek! Ha azalatt a három-négy év alatt, míg én jó álláshoz jutok, valami előkelő férfi...

— Engem megkérne?

— Igen.

— Azt fogom felelni: Bocsánat uram, de már el vagyok foglalva. Úgy fogok tenni, mint a bálban szokás, mikor tánczra szólítják az embert és már másnak ígérte a polkát...

— Ne tégy ilyen hasonlatokat...

— Oh! te komolyság! Már tréfálni sem szabad...

— Ha valami marchese jönne kilencz pontos koronával a névjegyén?

— Visszautasítanám.

— A nagy vagyon, előkelő név nem csábít?

— Mindig egyet kérdezesz. Már mondtam neked, hogy nem... Megelégszem, ha madama lesz belőlem.

— Miért madama?

— Mondjuk hát signora, signora Arconti. Meg vagy elégedve?

— De mennyire!

És Roberto boldogságában megcsókolta a leányka rózsás arcját.

De azért Arcontinak meg voltak a rossz pillanatai is, mikor elbátortalanodott, látva, hogy a sok ígéretből semmi sem lesz és ő még mindig állás nélkül van. Miután elrendezte új életüket, megszűntek teendői. Könyveinek, tanulmányainak élhetett volna, de ez veszélyes dolog, mikor kenyérkeresetre kell gondolni.

Egy napon könyvei között keresgélve, a kezébe akadt Selmi Odoardo, a valduriai bányamérnök névjegye.

— Annyi embernek írtam már — gondolta Roberto — miért ne kérdezném meg egykori tanulóársamat, nem lenne-e állás számomra a bányában?

Nem valami víg élet lenne, az igaz, főleg annak, a ki Milánóhoz van szokva; de az ifjú gyorsan tova kergette ezt a gondolatot. Van-e neki joga az állásokban válogatni? Csak becsületes foglalkozás legyen, az a fő. Nem is habozott sokáig és megírta levelét. Leoni barátja vele volt, mikor a levelet bedobta a levélszekrénybe. Tudod hányadik levél ez, a mit állásom érdekében elküldök?

— Hányadik?

— A százhuszonharmadik. S tudod kinek írtam?

— Honnan tudnám?

— Selmi Odoardónak.

— Mi az ördög! S te reméled, ő képes lesz...

— Számomra a bányában állást találni, akár mint mérnök, akár az adminisztrációnál...

— Eltemetnéd magadat Valduriában?

— Miért ne?

— És az anyád?

— Itt marad. Ő bizonyára vonakodna Milánót elhagyni...

— De szomorú élet lehet ám a bányában, sokat kell ott nélkülözni...

— Kevesebbel beérem, mint gondolod.

Leoni önkénytelen kétkedéssel nézte őt.

— Oh! — mondá Roberto, Leoni tekintetét elérve — te kétkedel ebben? A ruhámat nézed s azt találod, nagyon is előkelően öltözöm. Igazad van, de a gyász első napjában nem gondoltam arra, hogy szabót változtassak s most még elegáns külsőm van... Huszonnégy óra alatt nem változik meg az ember... De légy türelemmel kissé... Nem vetted észre, hogy naponkint már csak egy szivart szivok el?

— Ez örültség!

— Nem örültség... azelőtt hatot, hetet is elszíttam. Ez nem kis megtakarítás... s ha egyszer a bányában leszek, enszántomból vagy kényszerből meg kell változtatnom régi szokásaimat. És látod, ez az

ok, hogy majdnem óhajtanám magamat a városi életből kiragadni.

Leoni szótlanul lecsüggesztette a fejét.

— Különben — folytatá Roberto — talán nem is érdemes ezt a kérdést megvitatni. Még nem vagyok a bányában és meglásd, ez a levelem sem fog célhoz segíteni. Semmi szerencsém!

VII.

Roberto ez alkalommal csalódott. Még a hét folyamán hosszú levelet kapott Selmi Odoardotól. Ez a levél egy őszinte, kissé nyers, de szerény, jó emberről tett tanuságot. Levelét bocsánatkéréssel kezdte, a miért egy sort sem írt egykori tanuló-társának atyja halála alkalmából és szemrehányást tett neki, miért nem fordult azonnal hozzája. Aztán elbeszélte életét, a mit egy év óta folytat itten. Szerencsés véletlen folytán főmérnöke lett a valduriai kénbányáknak és meglehetősen elégedetten él ebben a remeteségben Mária nővérével, családjának egyedüli élő tagjával. Sok a dolga és — őszintén megvallva — nem mindig érzi magát elég képesnek állását helyesen betölteni.

Most engedelmet nyert a Londonban székelő igazgatóságtól (mert a bánya a londoni Sulphur Society tulajdona volt) egy segédmérnök szerződ-

tetésére. Csakhogy ez az állás csekély havi 200 lira fizetéssel jár. Megelégedne ezzel Roberto? Ez esetben az állás az övé. Ingyen lakása lenne egy házban Selmivel, az igazgatóság épületében. De előre figyelmezteti, hogy a hely elhagyatott s egyedüli előnye a jó levegő és a szép vidék. Társaság a szó teljes értelmében nincsen. A munka után a legjobb szórakozás még egy pohár bort inni és pihenni. Ünnepnapokon lehet kuglizni, vagy a hegyek között sétálni. A bányaelet nem könnyű és sok fáradsággal jár, az adminisztrációban kevesebb a dolog, de több az unalom, épen mivel több szabad ideje marad az embernek. A ki megszokta a városi szórakozásokat, nehezen szokik ide. Még ő is, bár mindig vadoncz volt kissé és ezen a vidéken született, az első hónapokban türelmetlenül viselte sorsát.

A műegyetemen töltött évekre gondolt, a víg kompániákra, a szép milánói nőcskékre és borzasztó speen-ben szenvedett. De lassan-lassan beleszokott és most már nem panaszkodik.

Roberto gondolja meg a dolgot jól s mihelyt elhatározta magát, feleljen neki. Szükségtelen mondanía, hogy tárt karokkal fogadná.

Roberto egy perczig sem habozott. Nem kért tanácsot senkitől és azonnal felelt. Hálás köszönettel elfogadta az ajánlatot s azon esetben, ha

szükség lenne rá, kész volt azonnal elutazni, más-
különben első májusban érkezne. Április közepe
felé volt akkor.

Végre célzott ért. Állása volt.

Huszonhárom éves lett abban a tudatban, hogy
gazdag s mégis bele tudta magát találni helyze-
tébe; kívívta magának a függetlenséget. Kétezer-
négy száz lira évenként nem volt sok, főleg mivel
az anyját is segítenie kellett, de kezdetnek meg-
járta. Ingyen lakása lesz, ruházatra nem fog sokat
költeni, mert nem óhajtott Valduria szépeinek tet-
szeni. Főkiadása lesz az élelmezése; de olyan helyen
mint Valduria, nem megy az ember lukkulusi lako-
mák miatt tönkre.

Selmi Odoardo gyors szolgálatkészsége meg-
indította őt. Családjuknak hány régi barátja nem
volt képes segíteni rajta és ez az elfeledt, régi
pajtás, készségen, bizalommal tárta ki feléje kar-
jait. De meg is mutatja majd neki, hogy szeretetét,
bizalmát nem pazarolta el érdemetlenre.

Tehetségeit, képességeit örömmel fogja Odoardo
részére érvényesíteni. Sokáig ő sem fog jelenték-
telen irnokocská maradni, élete koczkáztatásával
beletanul a bányász mesterségébe és annyi bátor-
ságot, erélyt fog kifejteni, hogy munkássága nem
maradhat észrevétlenül.

S néhány évi megfeszült munka után, ha a hely-

zete javulni fog, bátran így szólhat Dal Bono uramhoz:

— Most már vagyok valaki, eljöttem Lucilláért!...

Lucilláért!...

Egyszerre megdőbbsent... Vajjon Lucilla hajlandó lesz-e egy bánya mellett élni?

És ha ő bele is egyezne, mit szólnának a szülei? Ez a gondolat lehűtötte kissé Roberto lelkesedését s kénytelen volt belátni, hogy ez az állás csak ideiglenes lehet és ha komolyan el akarja venni Lucillát, rövid idő alatt mást kell találnia.

Először támadtak házassága megvalósulása iránt kételyei.

Nem áltatta magát illuziókkal s jól tudta, mint fog elhatározása fölött itélni anyja és Lucilla. Az ő szemeikben nem volt mentség Roberto számára, vagyis csak az az egy volt: hogy megbolondult.

Épeszü ember nem kezdené meg pályáját ilyen szomorú körülmények között! Minek tanult annyi éven át, minek volt mindig az elsők között? Azért, hogy egy bányának számadásait vezesse, vagy a mi még annál is rosszabb, leszálljon a munkásokkal a föld gyomrába, tönkre tegye az egészségét, koczkáztassa az életét? Úgy tesz, mintha nem lenne betevő falatja és nem várhatná meg, a míg egy

bankigazgatósággal, vagy egyetemi tanársággal megkinálják!

Egyetemi tanár! Ez még megjárná, de irnokocskának lenni egy bányánál!

Signora Federica lesújtóan, szigorúan elítélte a fiát; majdnem azt állította, hogy Roberto egy szörnyeteg. S abból ítélve mennyire megszorította anyját mindenben, a fősvénység csúnya bűnében is szenved.

Csakhogyan olyan fősvény, aki önmagának ellentmond. Miért nem csikart ki az Unionetól nagyobb végkielégítést? Miért nem iparkodik Dal Bonónak kedvében járni? Ha rávennie őt, hogy leányát azonnal nőül adná hozzá, ez a házasság kimentené őket anyagi zavaraikból.

Arcontinének és Dal Bonónénak együttesen egy eszméjük volt. Ha Roberto alázatosabb, szerényebb lenne, rávehette volna Dal Bonót, hogy titkárjaként alkalmazza őt.

Vihette volna a számadásokat, behajtotta volna a házbéreket stb. A többi aztán magától jött volna. De mikor erre csak messziről célzást tett signora Federica, Roberto egészen magánkívül lett. Nem; Roberto nemcsak fősvény, de rettenetesen ambíciózus is. És itt is ellentmond magának, mert minden öntudatossága mellett alárendelt állást fogad el annál a Selminél, kit Federica asszony

egyszer látott csak, de nem feledte el, minő nehézkes és közönséges ember volt. Igen, Roberto jellemében határozottan nincs konzekvencia s a mi a legrosszabb: még önző is. Ha egyszer valamit a fejébe vesz, azt megteszi és keveset bánja, ha mások azáltal szenvednek. Elhagyja az anyját, Lucillát és csak önmagára gondol. Önző, az önzők legönzőbbike. Roberto senkit sem szeret. Kész ugyan majdnem egész fizetését anyjának küldeni, de pénzzel nem lehet lelki sebeket gyógyítani.

Róbertóból minden gyöngédség hiányzott. Azt hitte, eleget tesz gyermeki kötelességének azzal, ha azt mondja:

— Föntartásodról én fogok gondoskodni.

Roberto rossz szívű, lehet-e ennél szomorúbb gondolat egy anyának? S miután signora Federica ezt megállapította, olyan pózba tette magát, mint Niobe. Május elseje közeledett, Roberto nem volt nyugodt, de férfias elhatározással készült útjára. Új lakásukban szerteheverő könyvei közül csak a legkedvesebbeket választotta ki és pakkolta össze egy ládába. Voltak azok között tudományos könyvek is, de nagyobb része irodalmi művek, főleg versekből állott. Annyira szerette a költészetet! És mennyire szüksége lesz erre Valduriában, a hol senkije sem lesz, a kivel irodalomról, művészetről beszélhetne, mert Selmi Odoardo jó fiú

volt, de talán egész életében nem olvasott el két verset.

Kedvencz könyvei közé még egy becses tárgyat pakkolt: a fényképalbumát. Ebben őrizte szüleinek, barátainak és Lucillának fényképét. Minő szép volt e képen a leányka! Tizenhat évének tavasza ott ragyogott virágszerű arczán, fénylő szemeiben, hamiskásan mosolygó ajkai körül.

De ama napon, mikor elbúcsuztak, Lucilla nem mosolygott. A bánat és a boszúság egészen lesújtották. Ő is rossznak, nagyon hibásnak ítélte Robertót:

— Nem is kellene, hogy szeresselek, nem is kellene elbúcsuznom tőled — mondá duzzogva. — Nem is szeretlek többé!

— Ez nem igaz, Lucilla! — kiáltott föl Roberto, megpillantva egy fényes könnyet a leány szemében.

— Miért? Talán mert sirok? De hiszen nem sirok. És ha sirok, csak boszúságból teszem. Menj, menj... rossz vagy...

És a könnyei mind sűrűbben hullottak.

— Gipsy jobb náladnál — folytatta a leányka, megsimogatva a kis kutyát, a mely farkcsóválva dörögölte orrát úrnője ruhájához.

Roberto megragadta a leány kezét.

— Te véghetetlen fájdalomat okozasz nekem Lucilla — szólt. — Azt hiszed, nekem könnyen esik

tőletek elválnom? S lásd egy szavaddal annyira könnyíthetnél fájdalmamon, majdnem boldoggá tehetnél.

Lucilla vállat vont.

Roberto folytatá:

— Ha így szólnál hozzám: Hiszem, hogy a mint cselekszel, úgy a legjobb; hiszem, hogy azt egy kissé miattam is teszed; értem, hogy nem tehetsz másként! Ha így szólnál hozzám, Lucilla, megkét-szerezned lelkierőmet és biztos lennék benne, hogy legyőzöm az akadályokat.

— Nem mondom, nem mondom... — tört ki Lucillából a szó és gyerekes makacssággal dobantott a lábaival.

Giulia asszony, a ki jelen volt e beszélgetésnél, békítőleg közbeszólt:

— Ne veszekedjete most gyerekek, minek keserítitek egymást? Mindketten makacsok vagytok és nem fogjátok egymást meggyőzni. Részemről nem tudom, melyiteknek van igaza. De reméljük a jövőben.

Dal Bonóné gyöngye jellemű volt és szeretett volna mindenkit elégedettnek látni. Nagyon befolyásoltatta magát a leánya által; s bár a férjének sem mondott ellent, irányában ama passzív ellentállást fejtette ki, a mi a gyöngék legerősebb fegyvere. Robertónak hű szövetségese volt, mindig

óhajtotta őt vejének és a változott anyagi körülmények sem változtatták meg óhaját. Boldognak akarta látni a leányát és meggyőződése szerint Roberto inkább megadhatta Lucillának a boldogságot, mint valami ismeretlen, nagyvilági kérő. A küzdelemtől visszajedt; a bajjal szemben öntudatlanul lehúnyta a szemét s mint mondá: remélt a jövőben.

Azon a napon, a mikor Roberto búcsút vett Dal Bonónétól és leányától, Benedetto úrnak is búcsút akart mondani, bár az szívesen elengedte volna neki e látogatást. Signor Benedetto a dolgozószobájában íróasztala mellett állt és egy vastag üzleti könyvben lapozgatott.

Selyembojtos fekete-bársony házisipka volt a fején, egy hosszú, szürke, kissé piszkos hálókabátot viselt, jobbra tőle az íróasztalán állt nyitott tobákszelenczéje, a miből nagyokat szippantott és becsöpögtette a főkönyv 114. oldalát, épen azt a helyet, a hol a Maraviglia-utczai 37. számú házáról volt szó. Bár nem volt künn hideg, minden ablak hermetikusan be volt zárva és belépve, üvegházi meleg csapta meg az embert.

Mivel abban a meggyőződésben élt, hogy minden izgalom árt az egészségének, signor Dal Bono udvarias visszatartással fogadta Robertot.

— Nagyon helyes cselekedet — vélte —

Milánótól távol fogadni el állást s reméljük a legjobbat!

Dal Bono igyekezett az egyenes megszólítást elkerülni. Nem akarta Robertót többé tegezni és röstelte őt magázni. Robérto igyekezett szívélyes lenni és a beszélgetést a jövőre terelni és egyre ismételte, minő kitartóan fog dolgozni.

— Nem fog visszaijeszteni semmi munka, semmi veszély!

— Huszonhét és hét az harminczněgy, átviszek hármat — folytatá számadását Dal Bono, azután lassan fölemelte a fejét. — Vagy úgy... igen...

De mégis félt, hogy nagyon száraz talál lenni és hozzátette:

— A mama szerencsére nem egészen vagyon-talan és egy magányos ifjúnak nem sok kell...

Az óvatos signor Dal Bono akarata ellenére is alkalmat adott Robertonak egy kényes pontot meg-éríteni.

— Csakhogy nem szándékozom mindig magányos ifjú maradni... Családot akarok alapítani.

— Elég rossz — felelte rövid habozás után Dal Bono — helyes, ha a lányok férjhez mennek, de miért házasodjanak a férfiak?...

Itt félbeszakította szavait, mert önmaga sem tudta elképzelni azt a helyzetet, a mikor a nők férjhez mennek és a férfiak nem házasodnak.

Robertót azonban nem lehetett visszaijeszteni.

— Ha egy becsületes leánykát forrón szeretünk, signor Benedetto, leghőbb vágyunk őt nőül venni.

— Szeretni! szeretni! — szólt Dal Bono nagyot szippantva a tobákból — a szerelem csak képzelődés, szalmatűz....

— Oh! ne higgye — szólt hevesen az ifjú, nem tudva magát tovább visszatartani. — S aztán minek kerülgetjük a dolgot? Ön nagyon jól tudja ki az, a kit szeretek, szerettem és mindig szeretni fogok... A leányát szeretem...

Signor Benedetto minden figyelmét főkönyvének 114. oldala látszott elfoglalni, de azért mégis felelnie kellett.

— Ah! Ah!... Micsoda gyerekségek ezek! Lehet-e ilyenről beszélni, vagy csak gondolni is most, mikor annyi komolyabb dolog a lényeges...

— Szeretem őt — folytatá Arconti, keveset törődve Dal Bono szavaival — szeretem, ama mély, kitartó szerelemmel, a mi nem riad vissza a váraozástól, mert biztos maga felől. És ha évek múlva visszatérek és megkérem öntől formasierően Lucilla kezét...

— Lassan... fiatal barátom...

— Akkor signor Benedetto csak azt mondhatja nekem: Megérdemelted...

— Isten önnel, signor Benedetto és a viszontlátásra!

— Alázatos szolgája... De... úgy vélem...

De Roberto félt, hogy nem türtőztetheti magát tovább ez előtt a szűkkeblű, gyáva ember előtt és sietve távozott. A mi Dal Bonót illeti, nem nagyon bánta, hogy magának tarthatta a kis leczkét, a mit ennek a merész ifjúnak adni akart. Az Arcontiaktól, akarata ellenére, mindig félt egy kicsit. Energetikus természetűek voltak s bár tudtak uralkodni magukon, azért az ember sohasem tudhatta, mikor robban föl bennük a puskapor.

— A fődolog, hogy Roberto távozik — gondolá signor Benedetto. — Az idő, a távolság, a szórakozások kigyógyítják Lucillát... Legjobb lenne őt azonnal férjhez adni, de leszámítva azt, hogy a leány nem egyezne bele, minek siessen úgy a hozományát kiadni?

VIII.

Egylovas kis kocsi várt Robertóra a Valduriához legközelebb eső állomáson. Selmi Odoardo maga akart barátja elé menni, de teendői gátolták, ezért csak sietve írt pár sorban mentette ki magát.

Ha a fiatal Arconti jobb hangulatban lett volna,

komikusnak találja a szegény gebe sovány czombjait, a kocsis tüneményszerű orrát és a kocsi kezdetlegességét. De búskomor lelkét még csak jobban lehangolta ez a látvány. Rossz kedvének egyéb okai is voltak. Utazóládáját csak nagy ügygyelbajjal lehetett a kocsin elhelyezni; Andrea, a kocsis szitkozódott, nem értette, hogyan nem tudhatta előre a milánói mérnök, minő járműn fogja utazása utolsó részét megtenni. A könyves ládát pedig Roberto kénytelen volt az állomáson hagyni, azért másnap lehetett csak küldeni.

Háromnegyed óráig a kocsi nagy port verve föl, az országúton haladt, aztán letért egy keskeny, kavicsos útra, a mi hegynek fölfelé vezetett. A ló csak szaladt egy darabig, aztán lehorgasztotta fejét és lassan ügetett előre. Andrea pipázott; óriási orra, mint a hegy orma a felhők mögül, hol eltűnt, hol kibukkant a füstgomolyok között. A rugany nélküli kocsi, valahányszor nagyobb kő került a kerekek alá, Robertót az ülés egyik oldaláról a másikra dobta. A kis lökéseket Andrea észre sem vette, csak ha nagyot zökkent a kocsi, káromkodta el magát haragosan. A kocsis látszólagos rossz kedve daczára, Robertónak könnyű lett volna beszédbe elegyedni vele, de a szegény ifjú mély szomorúságában egy szót sem birt szólani. Arra gondolt, minő más jövőről álmodozott, minő más utazáso-

kat készült tenni. Ha nem éri az a nagy szerencsétlenség, most Franciaországban, Angliában, Belgiumban utazna, gyarapítaná ismereteit és visszatérve Milanóba, elhatároznák a napot, a mikor Lucillával egybekelne.

A szerelem által hevítve, apjának befolyása, vezetése alatt, mennyivel könnyebb, kellemesebb úton haladt volna célja felé. És most mi vár reá?

Ha anyjának, Lucillának, barátainak mégis igazuk lenne s ő meggondolatlanul cselekedett és alig néhány hónapig tölthetné be azt az állást, a mihez különös hajlammal, tulajdonokkal kell birni?

Az út egyre rosszabb, döcögőbb lett. A nap leáldozófélben volt, sugarai végigsiklottak a hegyháton, a könnyed szellő meglebegtette a mandulafák leveleit és a jegenyefák csúcsait, rózsaszínű felhők képződtek az égen, vidám fecskecsoportok repdestek az ég kékje felé. Boldog fecskék! Csoportosan, csicseregve repültek, majd közeledve a földhöz, majd eltűnve a magasban, csicsergésük a szerelem himnusza volt. Boldog fecskék!

Ő egyedül volt, a visszaemlékezés nehezedett rá, a bizonytalan jövő ijesztgette. Ki tudja, hol van e perczben Lucilla? Vajjon mire gondol? Talán ő rája; talán házának erkélyén áll és lenéz az utcára, merrefelől ő szokott hozzája jönni s a merre talán

egy évig, talán kettőig sem fog újra végigmenni; talán könyezik a leányka? Roberto arcán is könnyek peregtek alá és e könyfátyolon át látta a Dóm kupoláját, a lemenő nap sugarai által megvilágítva látta az övéit, látta egész vidám kellemes multját, a mi tele volt reménységgel. A kocsin jóformán senkivel sem találkozott; csak itt-ott bukkant elő egy-egy magányos ház és néha hallatszott valami hazatérő falusinak a hangja.

Itt-ott a halmokon feltűntek egy kis falunak fehér házai, hirtelen tovatűnve az alkony kétes világításában. Kénszag terjedt el koronkint a levegőben.

— Sokáig érünk még oda? — kérdezte Arconti megtörve a csendet, a kocsistól.

— Egy negyedóra múlva — volt a válasz.

— Akkor inkább leszállok — vélte Roberto és kiszállt a csigamódra haladó kocsiból, a nélkül, hogy megállítaná azt.

Ideges volt; tagjait összerázta a kocsizás, remélte, a járás jól fog tenni neki.

Egy darabig szaladt, mikor aztán egy kereszt-útra tért, hagyta a kocsit előre menni.

Leszállt az est, az út szélén szentjános-bogarak csillogtak, kocsi, ló és kocsis egy kompakt fekete-séget képeztek, a mi misztikusan vált ki a szürke háttérből. Andrea a csizmája talpán végigdörgölve a gyufát, rágyújtott kialudt pipájára.

Végre hangok hallatszottak. Munkáról hazatérő bányászok voltak. Elmentek Roberto s a kocszi előtt, néhány szót váltottak Andreával s alig látszottak észrevenni a mérnököt, kivel a következő nap folyamán megismerkedni fognak. Mint az árnyék jelentek meg és tűntek el a félhomályban. Ismét csend s mindig sötétebb lett. Csillagok ragyogtak az égboltozaton, a tücskök csiripeltek; egészen éj lett. Roberto nem bírta ki tovább. Nem az út fáradalmait érezte, de a magányosság érzete szorongatta. Ha valaki ebben a perczben azt mondja neki:

«Mondj le állásodról a bányában és egy pillanat alatt milanói lakásodban leszesz, Lucilla, a barátaid közelében», talán nem birt volna ellentmondani a kísértésnek és elfogadja az ajánlatot.

Körülbelül száz méternyi távolságban világosság villámlott a sötétben és a sötétséghez szokott szem egy épület körvonalait különböztette meg.

— Itt vagyunk? — kérdezte Roberto.

— Én igen — felelte Andrea — mert ez itt a korcsma és itt kell hagynom a lovat. De az úrnak még vagy tíz perczig kell mennie fölfelé.

— Valaki el fog kísélni — szólt Arconti boszúsan — mert nem tudhatom az utat és a podgyászsom nem vehetem a hátamra.

— Majd meglátjuk — felelte rosszakaratulag a kocsis. — Talán a korcsmáros fia vállalkozik.

Andrea leszállt a kocsiról és megfogta kantáránál fogva a lovat. E perczben egy magas alaku férfi lépett ki a korcsmából és kiáltott:

— Te vagy az, Arconti?

Selmi Odoardo volt.

— Te vagy, Odoardo? — kérdezte Roberto a sötétben botorkálva és egészen meg volt vigasztalva, hogy végre egy baráti hangot hall.

Két erőteljes kar ölelését érezte és örömmel viszonzta a kapott baráti csókokat.

— Brávó Roberto! Bocsáss meg, ha nem jöhettem eléd, de alig egy félóra előtt hagytam el a bányát... Minő örömet szerezteél, hogy elfogadtad ajánlatomat. De sok lemondásra lesz szükséged, míg beletanulsz ebbe az életbe; de idővel mindent megszokik az ember és igyekezni fogunk, hogy ne legyen nagyon rossz dolgunk...

— Köszönöm Selmi, köszönöm baráti szavaidat... Szükségem van a barátságodra, az elnézésedre... De mi a manó! Megnőttél ám mióta utólszor láttalak! Minő herkulesi vállak!

— Eh! mit tehetek róla... én még mindig az a faragatlan tuskó vagyok. Mennyire elütöttem tőletek, elegáns, finom, szellemes uracsoktól a műegyetemen!... Szegény Robertom! Minő szerencsétlenség sújtott! De miért nem írtál előbb nekem? De most nincs idő a fecsegésre... Bizonyára éhes

vagy... Még néhány percz és otthon vagyunk... itt erre, a keresztuton... Odahaza terítve találjuk az asztalt. Oh! az én udvarmesterem jól érti a dolgát.

— Az udvarmestered? — kérdezte nevetve Roberto, mialatt barátja karján haladt föl a köves, meredek uton.

— Igen, a hugom, Mária, majd bemutatom neked.

— Ah! a hugod? Emlékezem, hogy beszéltél róla néha.

— Akkor még gyermek volt... most már felnőtt leány, elmúlt husz éves, de olyan filigrán, alig tetszik tizenöt esztendősnak. Külseje utánítelve, senki sem hinné a hugomnak, de intelligenciáját tekintve, még kevésbé... S bár ő nem végezte a műegyetemet, mégis sokkal többet ér nálamnál... Ketten maradtunk egyedül... magammal hoztam. De mit is csinálnék nélküle? És nem csak nekem, de völgünk minden lakosának, a bányászoknak őrangyala ő... Egyszerű, szerény leányka, de hiszen majd meglátod. Látod ott azt a fekete nagy tömeget?... Az a nagykémény... és azok az épületek ott... a raktárak... Itt jobbra vannak az olvasztókemenczék. Lejebb a két gőzkatlan... Itt járnak le a bányába...

És balra mutatott; aztán folytatta:

— De ebben a sötétben nehéz valamit megkülönböztetni... Holnap... holnap...

Ekként csevegve, hamar megérkeztek a halom tetején magányosan álló házhoz. A nyitott kapun át látni lehetett egy csinosan megterített asztalt, a mit egy petroleumlámpás világított meg. Az ajtó keretében egy női alak állt.

— Ime a hugom és ez itt a mi kedves vendégünk, Arconti Roberto — végezte Odoardo a bemutatásokat. — Roberto élettársunk lesz egy ideig, remélem... Családtagnak kell őt tekintenünk...

— Mint egy második testvért — felelte keresetlen szívéllyességgel Mária és megszorította az érkezett kezét és nem hagyva időt neki köszönetet mondani, kérdezte:

— A szobájába óhajt előbb menni vagy együnk előbb?

Roberto jobb szeretett enni. Végtelen jól esett neki ezekkel a szívélyes, nyugodt, egyszerű emberekkel még kissé együtt maradni.

Mária nem volt szép. Sovány, sápadt, szabálytalan arczvonásokkal; de gyönyörű szép kék szemei végtelen szeliden, okosan néztek, mosolygó szája gyönyörű fogsort mutatott. Két év előtt betegség folytán kihullt a haja és azt most rövidre nyirva viselte, a mi majdnem gyerekes külsőt kölcsönzött neki.

Dallamos, szívhez szóló hangja volt, a mi minden szavának különös varázst adott.

— A konyha is Mária vezetése alatt áll — mondta Odoardo.

— Csakugyan? Akkor gratulálok az ügyességéhez — jegyezte meg Arconti, kitűnőeknek találva az étkeket.

Mialatt vacsoráltak, egy fiú elhozta a korcsmában maradt podgyászt.

— Várjon itt — szólt a leányka a fiúnak — majd elhelyezzük a mérnök úr szobájában. Addig igyék egy pohár bort.

— Még egy láda is érkezik — szólt Roberto. — Nem fért rá a kocsira és az állomáson kellett hagynom, de biztosítottak, hogy holnap megkapom.

— Kétségtelenül — felelte Selmi — gondolhatam volna, hogy arra a kis szekérre nem fér rá minden.

— Ha reám hallgatsz — jegyezte meg Mária.

— Okosabban tettem volna — vallotta be Odoardo és barátja felé fordulva, szólt — fehérnemű lesz bizonyára a ládában?

— Tulajdonképen — mondta némi habozással Roberto — könyvek vannak benne.

Odoardo nem volt képes csodálkozását eltitkolni.

— Könyvek? Mit akarsz itt a könyvekkel csinálni? Ha egész nap megfeszítve dolgoztál, nem igen lesz kedved este olvasni.

Mária szemrehányó tekintetet vetett a bátyjára.

— Nincs igazad. Egy órát naponként mindig kiszakíthat az ember az olvasmányra és signor Roberto jól tette, ha magával hozta néhány jó barátját.

Arconti hálásan nézett a lánykára, a miért pártolta az olvasást.

— Igen... igen — felelt Odoardo, miután egy pohár bort fölhajtott. — Értem, hogy az ilyen dologban nem ítélek helyesen... Sohasem virrasztottam könyvek mellett, de tisztelem másoknak az izlését. Mária majd segíteni fog neked könyveidet elrendezni. Ez a leány mindenre talál időt, még arra is, hogy a kutyáknak enni adjon.

A leányka csakugyan szétosztotta a vacsora maradványait két vadászkutya között, a mely egész csendben jött be a szobába.

Kis vártatva aztán fölállt, meggyújtott egy gyertyát és mondá:

— Megyek, megnézem: rendben van-e minden signor Roberto szobájában.

A két fiatal ember egyedül maradt a borosüveg mellett és szivarozott. Fölujították ifjúkori élményeiket és kölcsönösen elbeszélték egymásnak az azóta történeteket. Odoardo természetes szerénységével véletlen szerencsének tulajdonította, hogy olyan gyorsan jövedelmező, becsületes álláshoz jutott.

Néha ugyan félt, hogy az elvállalt kötelezettség meghaladja az erejét és kételyei támadtak, ne adja-e be lemondását. Máskülönben jól érezte itt magát, egészséges, erős szervezetének megfelelt a fárasztó, tevékeny életmód s ilyen tekintetben ő nagyon illett is a bányába.

A bátorság, hidegvér, kitartás, nem hiányzott nála.

— Csakhogy sohasem voltam lángész — vallotta be őszintén.

Roberto nevetett.

— Nem, nem, egészen komolyan beszélek — felelt Selmi vigan hajtva egyik pohár bort a másik után — jó katona vagyok, ha harcolni kell, de az elmélethez kevésbbé értek. És azért önzésből is cselekedtem, mikor idehivtalak, te pótolni fogod az én hiányaimat.

— Én?

— Te ... te ... Majd meglátod. Hisz mindig első voltál az osztályodban.

— Az semmit sem jelent ... Lehet az ember első az iskolában és nagy számár az életben ... és megfordítva is. Ah! Édes barátom, az akarat nem hiányzik nálam, de akarni és tudni, különböző fogalom. És Isten tudja, jól fogom-e megfejteni a föladatot, a mit rám bízol, mert még azt sem tudom, mi lesz a dolgom!

— Holnap bejárjuk a bányát, a mit körülmé-

nyesen ismerned kell. Meglátod a kész munkát, a tervben levőket és fogalmad lesz a legyőzött és a legyőzendő nehézségekről. Bemutatlak a bányászoknak; sok köztük a salak, de van derék ember is.

— Igaz... van revolvered?

— Nincs... miért?

— Mert itt nem járhatsz revolver nélkül, majd adok neked egyet.

— Hadilábon állunk?

— Ellenkezőleg. De szükséges, hogy az emberek előkészülve tudjanak.

— Si vis pacem para bellum — kiáltott föl Roberto nevetve.

— Úgy van. Nem sokat tudok latinul, de ezt a mondást ismerem. Te különben egyelőre az irodában leszesz alkalmazva, de ha kedvet érsz magadban, a bányában is működhetsz. Előbb azonban rendbe kell hoznod a számadásokat. Az apád kitűnő üzletember volt, remélem tanultál tőle valamit.

— Keveset, de megkísértem. Őszintén megvallom azonban, sokkal szívesebben szeretnék mérnöki teendőkkal foglalkozni.

— Az is meg lesz, sose félj. Szándékom téged törzstisztjeim főnökévé megtenni. De ime a hugom...

— Signor Roberto talán fáradt lesz — szólt a leánya belépve. — Ha akarja, a szobájába vezetem?

— Fáradt nem vagyok — felelte Roberto — de még nem ismerem az idevaló szokásokat.

— A hegyilakók szokásai azok — jegyezte meg Selmi — korán feküdni, korán kelni. Hat órákor már a föld alatt vagyok. De a meddig az irodában dolgozol, neked nem kell olyan korán kelned. Holnap első inspekcióim után, fél kilenczre értek jövök.

— Hány óra most?

— Elmult kilencz.

— Fecsegés közben elmult az idő... megyek tehát. Ha signorina Mária olyan szives lesz, megmondani merre van a szobám...

— Majd elkisérem — szólta a leányka s újra kezébe vette a gyertyát, a mit nem oltott volt el és előre ment. Roberto szívélyesen kezét szorított barátjával és követte őt.

Mária fölment a keskeny lépcsőn, végig ment a folyosón és megállt egy ajtó előtt.

— Megérkeztünk — mondá — de ne képzeljen magának valami szép szobát, de ha holnap reggel fölhuzza a függönyöket, élvezheti a pompás kilátást s mindazt, a mit itt nyujthatunk.

Mária e bevezetés után belépett a szobába, a mi meszelt fehér falaival szerény és kicsiny, de nagyon tiszta volt.

— Ha valamire szüksége lenne, kérem csönges-

sen — folytatta a leány — a folyosó másik végén alszik Katerina, a szolgálónk. Látja ezt az ajtót — mondá egy szemben levő ajtócskára mutatva — egy mellékszobába vezet, a hol én néha dolgozom, vasalok, keményitek; de ön is használhatja. Nem vagyok bent sokszor reggeltől estig és különben sem fogom önt zavarni... Tekintse a mi szalonunknak. Ezen a kis asztalon vannak az írószerek... nem tudom kedvire valók lesznek-e a tollak, én ezekkel szoktam írni... fölírni a ruhát. Itt a szekrény, ebbe elrakhatja holmait a bőröndből, a mit odaállítottam a sarokba... Vagyis inkább ma este pakolja csak ki a legszükségesebbet, a többinél segítségére leszek én...

Mária meggyújtotta az asztalkán levő gyertyát, még egyszer körültekintett, rendben van-e minden, kezét szorította Robertóval és távozott.

Arconti mérnök ez este nem sokat tanulmányozta falusias egyszerűséggel berendezett szobáját; legyőzhetlen álmom jött rá és lefeküdt olyan órában, a mikor Milánóban a Scalába vagy a Clubba sietett.

IX.

Roberto az egész éjtel egyfolytában aludta át s a hézagos ablaktáblákon átszűrődő reggeli világosság ébresztette föl hirtelen. Kiugrott az ágyából,

magára kapott valamit és kinyitotta az ablakot. Mária igazat mondott: a kilátás gyönyörű volt és az átlátszó köd, a mi a tájkép alsóbb részeit födte, még csak jobban kiemelte az egésznek szépségét. Nem volt az a nagyszerű látvány, a miben Roberto Felső-Olaszországban gyönyörködött, a hol az Alpesek havas csúcsai festőien rámaazzák be a sötétzöld fenyveseket, vadul rohanó vízeséseket; nyugodt, bájos tájkép vonzta és pihentette itt ki a szemet. A ház egy meglehetősen magas halom tetején feküdt; jobbra-balra kisebb halmok emelkedtek, melyek mögött kopárabb, meredekebb hegyek, a közeli Apennineket sejtetve, nyultak a magasba. Szemben, kelet felé, a meddig csak a szem ellátott, termékeny völgy terült el, gabona- és kenderföldek, a miket mandulafák, szőlő és olajfák választottak el egymástól. Egyéb gyümölcsfák sem hiányoztak, virágzó ágaikkal bő terméssel kecsegtetve. A hosszú jegenyefasorok elején, vagy a sötét cziprusfák között kis házikó fehérlett, megvilágítva az első napsugaraktól. Itt-ott, a hegyek tövében, a lapályon kimagaslott egy templom tornya a körülötte lévő házak közül. Egy sekély folyó lassan hömpölygött át a tájon az Adriai-tenger felé, mely tiszta napokon kék sávként tűnt föl a láthatáron.

Roberto néhány pillanatig kitekintett az ablakon. Nem látta innét sem a bányák bejáratát, sem az

olvasztókemenczét fedő tetőzetet, sem egyéb a bányához tartozó épületet, s egy perczre azt képzelhette volna, látogatásban van valamelyik barátjának villájában, ha nem figyelmezteti őt a valóságra a kénsszag és a bányászcsoporthoz egymás között váltott üdvözlése. Roberto az órát nézte; csak hat óra volt. Odoardo csak két óra múlva jó érte és Arconti elpirult arra a gondolatra, hogy ő tétlenül álljon itt, míg a többiek már megkezdték napi munkájukat. Neki is dolgozni kell, neki is része van a napi küzdelmekben.

Távozott az ablaktói és sietve végezte öltözködését. De akarata ellenére nagyon elszomorodott, a merre csak nézett a szobában, az ellentét a tegnap és ma között annál inkább szemébe tűnt. A tiszta, de durva törülköző, a mi egy szegen a falon lógott, a kemény papirban rosszul berámázott kis tükör, a közönséges cseréptál és cserépkorsó mosdókészletül, az üres fehér falak, szóval az egész szoba, a mit este figyelembe sem vett, most arra figyelmeztette, hogy az elegáns, kényelmes életnek most már nemcsak a teoriában, de a valóságban is vége van. És épen a valóságban mutatkoznak mindig a legnagyobb nehézségek. Mert bármennyire is elhatározzuk magunkat az áldozatok megtételére, azoknak súlyát csak mikor végrehajtani kezdjük, érezzük igazán.

Arconti átlépte a Rubikont, megkezdte az új életet, a miből ki volt zárva minden fényűzés, minden fölösleg. Majdnem zavartan nézte fényesre kivasalt finom ingét, kötötte meg selyem nyakkendőjét és rakta be kézelőinek értékes gombjait; s mialatt a tükör előtt a haját rendezte s szokása szerint elakarta választani, félt, nevetségessé válik majd keresett öltözkékével. Mert bár egyszerű ruhákat viselt, érezte, a bányászok szeme valami exotikus állatnak fogja nézni, vagy valami porcellánfigurának, a mihez nem szabad hozzányulni. Ha pedig külsejét az idevaló viszonyokhoz igyekezik idomítani, a mi például Selmi Odoardohoz válna hasonlónak, nem vesztené-e el Lucilla tetszését, ha az őt ennyire megváltozva látná?

Lucilla rámosolygott a nyitott albumából és olyan szép, annyira szép volt!

Roberto félt őt megharagítani és annyi gonddal öltözött, mintha csak a leánykához készült volna. Aztán újra az ablakhoz ment. Az ablak alatt e perczben Mária a kis csirkéket etette.

— Jó reggelt, signora Mária — szólt le Roberto.

A leány fölneézett és mosolyogva válaszolta:

— Jó reggelt, signor Arconti. Szép foglalkozásom van, ugy-e? Azt hittem, még alszik...

— Furcsa fogalma van rólunk, városiakról...

— Nos, miután fölkel, nem akar lejönni?

— Minden bizonynyal.

— Akkor jöjjön, elhozom a reggelijét, s aztán ha akarja, kissé sétálni viszem.

Roberto egy pillanat alatt lenn termett a kis nappaliban, a hol azelőtt való este vacsoráltak és most Katerina a bútorokat törülgette. Ennek a szobának végtelen egyszerűsége is elkerülte a figyelmét az este. Középen egy gömbölyű, festett asztal, ingó lábakkal, az egyik fal mellett közönséges kredencz, esetlen faragással, a többi fal mentén szalmaszékek álltak, a falakon négy színnyomatú kép lógott: a négy évszak.

Mária eltűnt, de csakhamar megjelent egy tálczával, a min egy csésze tejeskávé s néhány szelet kenyér volt.

— Rossznak fogja találni a tejet — jegyezte meg a leányka. — Odoardo még most is emlegeti a milanói tejet... De hiába, itt hozzá kell szokni a nélkülözésekhez.

— Ennek a pompás levegőnek és tágas láthatárnak is megvan a maga értéke — felelte Roberto.

— Kétségtelenül. Azt hiszem, én nem is tudnék városban élni.

— Sohasem volt Milanóban?

— Soha. Mikor Odoardo ott volt, szüleimmal kis falunkban éltem. Nagyvárost még egyáltalán nem láttam s valószínűleg sohasem fogok látni...

— Hogy mondhat ilyet? Hiszen még olyan fiatal.

— Nem is nagyon vágyom — folytató Mária vállat vonva — jól érzem itt magamat.

— Igaza van — felelt meggyőződéssel Roberto, miközben bevégezte reggelijét.

— Tehát van kedve egyet járni?

— Örömmel.

— Nem mehetünk nagyon messzire, mert félkilenczre találkoznia kell bátyámmal; a bányák felé majd ő vezeti el. A falu felé mi egy hegyi úton megyünk. Mehetünk, ha úgy tetszik.

Mikor kiértek a szabadba, a fiatal leány egy köves útra fordult be és zerge könnyedséggel ugrott egyik kőről a másikra. Roberto is utánózni akarta, de sok erőlködésébe került, hogy az egyensúlyt megtartsa. Mária egyszerre aggódni kezdett:

— Nem megyek nagyon gyorsan? — kérdezte.

— Már megengedjen — felelt félkomolyan Arconti — de én is turista vagyok.

— Csakugyan?

A fiatal ember megmagyarázta neki, hogy tagja a Túriska-klubnak és jogosan viselheti kalapján a jelvényt, a sasot, bár őszintén megvallva még keveset mászkált a hegyeken.

— Én semmiféle klubnak nem vagyok tagja, sasot sem tűzhetek a kalapom mellé, de azért

mégis nagyobb túrista vagyok önnél — mondta mosolyogva Mária.

A patak csobogása hallatszott.

— Ime a mi nagy folyónk — szólt a leány. — Most alázatosan, csendesen folydogál, de télen másképen van ám. Néha nagyon gonosz, fenyegeti az utakat és kidönti a fákat.

Kiértek a kocsiutra. Öszvérek által vont két szekérrel találkoztak, a mi kendarabokkal volt megrakva.

— A bányából való ez a kén? — kérdezte Roberto.

— Nem a mi bányánkból való, van egy bánya beljebb a hegyekben is s itt a finomító.

Egyemeletes, megsárgult fedelű épület volt, Arcotinak eszébe juttatta a milánói rizottokat.

A kapuban két munkás állott, köszöntötték Máriát és kíváncsian nézték az őt kísérő fiatal embert. Egy kutya farkcsóválva szaladt Máriához, a leány lehajolt és megsimogatta.

— Mindenki ismeri önt errefelé, ember s állat egyaránt.

— Hogyne? Jó barátok vagyunk mi, ugy-e Leone?... De mi ez? — szólt szemrehányóan a kutyához, mikor ez fogait kezdte vicsorítani Arcotira.

Mária szavai megnyugtatták a kutyát, közeledett a mérnökhöz, végigszaglálta és arczával hozzádör-

gölgödzve, sárga kénsávot hagyott vissza Arconti térdein.

Mária nevetni kezdett.

— Ehhez hozzá kell szoknia — mondta Roberto-nak, a ki fehér zsebkendőjével porolgatta nadrágját. — A ki a malomba megy, belisztezi magát; a ként itt nem lehet elkerülni... Nézze a szegény Leonát, minő sárgák a fülei és a farka.

Arconti épen olyan zavarban volt elegáns öltö-zete miatt, mintha előkelő társaságban parasztruhá-ban jelent volna meg.

— Ez itt Valduria — magyarázta Mária.

Az út két oldalán körülbelül húsz ház állott. Némelyik nagyon nyomorult, egynémely azon-ban elég új és jókarban volt tartva. Valduriában volt posta, csendőrlaktanya, kávé mérés, egy pár korcsma — épületes jelenetek színhelye — mé-száros, a hol vasárnaponkint borjúhúst mértek marhahús helyett, a gyógyszerár, a hol alkonyat-kor a helység előkelősége politizált. A templom magányosan állt egy kis magaslaton.

A helység a folyó balpartján feküdt, a falu leg-utolsó házai után közvetlenül kőhid vezetett át a folyón. Ezen a reggelen e hid a séta végpontjául szolgált.

— Megengedi, hogy egy látogatást tegyek? — kérdezte társától a leány.

— Nagyon természetesen.

— Oh! csak pár perczig maradok bent, egyik bányászunk beteg anyjánál. De nini, Giorgetto — szólt Mária egy fiúcskához, a ki kezeivel eltakarta az arczát. — Miért sírsz, Giorgetto?

Oda szaladt a hatéves fiúcskához, a ki szinte bányászsarjadék volt.

Giorgetto könyek közt beszélte el, minő szerencsétlenség érte. Paolino, a rossz Paolino, a finomító igazgatójának fia erővel elvette tőle a botját, a mit a papája nyesett neki előttevaló napon... De majd megmondja a papájának és Paolint megbüntetik...

— De most elszaladt a gonosz arrafelé — mutatott jobbra a kisfiú — ha Mária utána szaladna és jól elverné!

— Te kis boszúálló — mondta mosolyogva a leány. — Nem jobb lenne így segíteni a bajon?

S lábbujjhegyre állva, letört egy gallyat az útszéli fácskáról. Aztán kihúzott a zsebéből egy kacsaringó formájú zsebkést, egy percz alatt megtisztította vele a gallyat, lenyeste a göböket és épen olyan botot adott a gyerekeknek, mint a milyent megsíratott volt.

Giorgetto nagyot ugrott örömében.

— Minő hatalmas fegyvere van! — kiáltott föl tréfásan Roberto.

— Ugy-e ijesztő vagyok?!

Szóttanul értek el egy szerény, de tiszta, fehérre meszelt házikóhoz.

— Ha nem akar bejönni, várjon rám idekűnn — szólt Mária — azonnal jövek.

— Nézze, leülhet oda a kerítés falára.

— Nos Gertrude, hogy érzi magát ma reggel? Már fönn van? — kérde a leányka, szeretetteljesen közeledve egy öreg asszonyhoz, a ki a konyhában az asztal mellett kötött.

— Ah! leányom — felelt köhögve az öreg — nem használ semmit az az örökös fekvés. Ettől a köhögéstől úgy sem szabadulok, a míg élek.

Mária egy doboz Liebig-kivonatot vett ki a zsebéből és szóttanul az asztalra tette.

— Oh! gyerek, gyerek! mikor fogsz megszűnni az ajándékaiddal? És én mit tehetek érted?

— Szeressen egy kicsit, ez az egész.

— Nem csak kicsit, de nagyon szeretlek, és nem én egyedül...

Félbeszakította szavait és kinézett az ajtón.

— Van veled valaki?

— Bátyám egyik barátja, az új bányamérnök van velem.

— Mindig itt fog maradni?

— Mindig.

— Hát miért hagytad odakűnn? Be kellett volna hoznod őt.

Mária kiállt az ajtó küszöbére és behívta Robertot, a ki nem ült, de a közelben járkált.

Mikor az ifjú bejött, Mária megnevezte őt és elmondta Arcotinak, hogy az öreg Gertrude a legjobb bányamunkások egyikének az anyja.

— Lehet, hogy még ma megismerem a fiát és barátok leszünk — vélte Roberto.

Az öreg nem látszott rokonszenvezni Valduria új lakójával.

— Óhajtanám én is, ha megbarátkoznának — szólt az öreg tetőtől talpig végignézve az ifjút — de az én fiam csak egy szegény munkás, ön pedig városi uracs és nem hiszem, hogy osztaná a mi nézeteinket, megszokná a mi életünket.

— Ha az ember erősen akarja, megtudja változtatni a nézeteit — felelt Roberto — és mindenhez hozzá szokhat.

— Lehet — szólt Gertrude hitetlenül s Máriához fordulva folytatá: — Nem viszed el ma a virágaidat? Cipriano a te számodra hagyta itt azokat.

Mária elpirult és csöndesen nyult néhány margueritte után, a mi az asztalon feküdt.

— De minden nap — mormolá zavartan — Addio Gertrude, a viszontlátásra!

— Eh! miért nem tűzöd a virágokat hajadba?

— De... Gertrude — szólt szemrehányóan a leány. — A viszontlátásra! — mondta távozva.

Kétséget nem szenvedett, hogy Gertrude azért feszegette a virágok kérdését, mert az idegen jelen volt és Mária éppen azért volt boszús.

— Valami kis szerelmi história lappang itt — gondolta Roberto, lopva figyelve a leányt, a ki egyszerre elvesztette előbbi élenkségét. — És az öreg olyan szemekkel nézett reám, mintha vetélytársa lehetnék a fiának. Micsoda gondolat? De ki lehet ez a Cipriano?

Mária kedvetlenül tűzte a virágokat a hajába és sietve ment hazafelé.

Már közel voltak a bányához, mikor találkoztak Odoardoval.

— Nos? — kérdezte Selmi. — Nagy sétát tetetek?

Bátyjának láttára a leány arcza földerült és néhány szóval elmondta sétájukat.

— Nem vagy fáradt? — kérdezte Odoardo barátja karjába fűzfe karját.

— Fáradt? csak nem gondolod!

— Akkor hát az ebéd idejéig velem fogsz járkalni, de nem ebben az öltözetben! Arra gondolnod sem lehet!

Arconti akár akart, akár nem, kénytelen volt jóbarátja ruhatárát igénybe venni.

Magára vett egy összekent öltözetet, fölhúzott egy pár sáros csizmát és a fejébe nyomott egy rossz

kalapot, a minek már nem volt színe sem. Roberto nem volt sem kicsiny, sem sovány, de a herkulesi termetű Selmi ruhái mégis lötyögtek rajta. Nevetetett volna maga fölött, olyan komikus alak volt, de a ruhából kiáradó illat bántotta idegeit és szép-érzékét egyszersmind.

— Úgy tész, mint a gyerek, mikor olajat nyelt — nevetett Odoardo, roppantul mulatva egykori tanulótársának orrfintorgatásai fölött. — Ha látnád magadat, milyen arczokat vágsz!

— Ha nem is nyeltem olajat — felelt Roberto — de belehelem, ez a ruha...

— Eh! gyerekség... néhány csepp olaj, a mi a lámpásról rácsepeg, mialatt leszállunk a bányába, kis zsiradék, a mi a gépekről ráragadt... de a piszok legjava sár, biztosítlak. Bátorság, bátorság! Először lemegyünk a bányákba, aztán az olvasztókemenczéket és a többi épületeket nézzük meg. Ide rendeltem Cipriánót... De ime, itt van.

Magas termetű, barna hajú, barna bőrű ifjú közeledett büszke tekintetű, intelligens szemmel. Huszonötéves lehetett, bányászöltönyt viselt, a mely nem minden elegáncia nélkül állt rajta.

— Regoli Cipriano — mutatta őt be Odoardo Robertónak — legjobb munkavezetőnk, Arconti mérnök, ki ezentúl velünk marad.

— Már hallottam említeni a nevét — szólt

Roberto kezét adva a munkavezetőnek. Az saját-szerű arczkifejezéssel nézte a feléje nyújtott keskeny, fehér, arisztokratikus kezét.

— Ma reggel beszéltünk önről az anyjával.

— Láta az anyámat? — kérdezte a munkás meglepetve.

— Épen az előbb, mikor signora Máriával rövid sétáról jöttünk.

Felhő borult Cipriano homlokára és ünnepélyesen mondá:

— Ah!

— A szerelmi história létezik — gondolta Roberto. Közeledtek a bánya bejáratához.

— Figyelmeztetek, hogy huszonöt lépcsőt kell lemennünk — szólt Odoardo, barátja vállára verve.

Cipriano a czölöpök egyikéről, a mi a téglából épült ívet összetartotta és a lejáratot képezte a bányába, leakasztott három hosszúszerű, olaj bányáslámpást, csöndben meggyújtotta azokat, egyiket az igazgatónak, a másikat Arcontinak adta s a harmadikat magának tartotta.

— Jer utánunk — mondta Selmi, Robertohoz fordulva — majd lassan megyünk előre, balkézrel megfogódzhatol a lépcső karfájába, a mi jóformán az egész lépcső hosszán végig vezet.

A lemenet másfél méter széles lehetett, de ennek

csak a felét foglalták el a lépcsők, a másik felén a vízszivattyú csövei voltak elhelyezve, a min át a bányából a vizet szivattyúzták. Ez folytonos csepegést okozott, a miből egész pocsolyák képződtek a lépcsőkön.

A falak is nedvesek, nyirkosak, csúszósak voltak s helyenkint vastag gerendákkal voltak befödve. Vastag gerendák tartották a két méter magas boltozatot is. A bányáslámpák kis területenkint fantasztikus vöröses fényt vetettek a falak és a boltozat gerendáira, a lépcsők pocsolyáira; ezen túl aztán minden koromsötét volt, csak a kimenet felé fordulva látszott valami halványan derengő világosság. Cipriano ment előre, őt követte Odoardo és utolsónak jött Roberto; kedvéért a két első meglassította lépteit. Selmi tréfás jókedvében csacsogott, a másik kettő hallgatott.

Minél alább szálltak, annál jobban sűrűsödött a levegő és hallhatóbb lett a szivattyúk működése.

— Az út háromnegyed részét megtettük — szól egy bizonyos ponton Odoardo.

Nemsokára apró lángocskák látszottak lenni a sötétben és árnyak mozgása lőn kivehető.

A szivattyúk fűlsiketítő zajába koronként égdörzéshez hasonló moraj vegyült: robbantottak lenni a bányában.

A lépcső egy deszkákkal bekerített négyszög-alakú helyre vezetett, melynek jobbfeléről a kerítésbe vágott ajtó a vízmedenczére nyilott, a hová a bánya vize összegyűlt; balfelől a szivattyúk helyiségébe vezetett egy kijárás, míg szemben a főgalériákra nyílt az ajtó. Minden hat órai időközben ez a körülkerített hely volt a bánya legélénkebb része; minden bányász erre volt kénytelen elhaladni, akár a munkába ment, akár onnan jött és mikor a csoportok fölváltották egymást, sajátyszerű látványt nyújtott a lépcső onnan fölülről. Az egyik le, a másik fölment, iparkodva a legkevesebb helyet elfoglalni a találkozásnál, néha pár szót váltottak, de legtöbbször a bányászok szokásos komolyságával, szótlansággal mentek el egymás mellett.

Robertot először is a szivattyúk helyiségébe vezették; tropikus meleg uralkodott ott, a szellentyűk alól kitóduló gőz megtöltötte a levegőt. És ebben a sűrű gőzben, a miben csak bizonytalan fényt terjesztett, a falakra akasztott két lámpás, félmeztelen bányászok, szén és füsttől befektített arczczal, izzadva végezték a szivattyúzás nehéz munkáját.

A munka egy perczre megszakadt, a míg Arconti közelebből megvizsgálta a gépezetet.

A szivattyúk egyike rosszul működött; Roberto azonnal megvizsgálta és fölfedezte a hibát s mivel

csak ugyanaz volt, a mit a szivattyúzó is mindig állított, ez a körülmény azonnal a mérnök javára hangolta a munkást.

A galleriákban a meleg néhány fokra a fagy-ponton fölül szállt alá. A folyosók olyan magasak voltak, hogy egy erőteljes magas alak egyenesen állhatott bennük és elég szélesek, hogy a vas-sineken tovasikló kéneskocsik mellett a munkások is elférjenek.

Minden tíz méternyire jobbra s balra kéményszerű óriási nyílás volt, a mi a galleriáktól fölfelé vezetett jó darabon a hegy belsejébe, ott könyök-szerűleg láthatatlan messzeségben elhajlott. Itt szerzték be a kénanyagot.

Odoardo meg akarta magyarázni, miként járnak el, de Roberto látni akarta azt.

Bementek hát a nyílások egyikébe, melynek végében a munkások hosszú hegyes vasbotokkal lyukakat vájtak a sziklákba, a mérnökök láttára egy percze szüneteltek, de Odoardo intett nekik, csak folytassák. A bányászok nagy kedvvel, szavakkal buzdítva egymást, folytatták munkájokat. Kalapáccsal ütemben verték a vasbotot, melynek hegye csak bajjal hatolt a sziklákba; koronkint kőszilánkok röpködtek jobbra-balra.

— A mikor ezek a lyukak már kellőleg mélyek — magyarázta Odoardo barátjának — megtöltik rob-

banóanyaggal, a mit kanócz segélyével meggyujtanak. Természetesen a bányászok sietve menekülnek a robbanás színhelyéről. De néha ez a robbanás késik és nagyon veszélyes a bányászra nézve, a ki a késedelem okát megvizsgálja, mert gyakran abban a perczben, mikor ő odaér, történik a robbanás. Ez rossz dolog... Emlékezik Cipriano a szegény Matteo esetére a mult ősszel?

Cipriano vállat vont.

— Ha már meg kell halni, jobb így, mint a szalmazsákon.

Tovább mentek a bányában.

— Erre viszik föl az anyagot — mondta Odoardo, egy lemenet előtt megállva, a mi annyiban különbözött a másiktól, hogy lépcsők helyett kettős sín-pár vezetett le rajta. — A teli kocsikat balról fölhúzzák és jobbról üresen csúsznak le.

A legutolsó munkálatokat behatóbban tekintették meg; előreláthatatlan akadályok merültek itt föl: vízelöntés, gázrobbanás, elég akadály a munka beszüntetésére. Az eddig hallgatag Cipriano most élénken belevegyült a vitába. Világosan, érthetően beszélt; ő bízott a bánya jövőjében; nem mondta ugyan, de látszott rajta, hogy Odoardo félnék eljárasmódját nem helyesli. Roberto élénk érdekekkel hallgatta és koronkint megtette észrevételeit. Nem akarta azokat föltozni s csupán mint

laikus közölte benyomásait. Átalán véve inkább helyeselte Cipriano merész terveit, mint Odoardo túlzott óvatosságát és a fiatal munkavezető az új mérnökben örömmel látta tervei elősegítőjét.

A bánya földfölötti részeinek megvizsgálása épen annyi időt vett igénybe, mint a földalati. Megnézték az éjjel-nappal működő olvasztó-kemen-czéket, a hol a tiszta szenet olvasztás által nyerik; a gőzkatlanokat, az óriási emelőgépet, a mi az anyagot a föld alól fölszínre hozza; a különböző műhelyeket; a lakatosokat, asztalosokat stb. stb. s végre a számtalan raktárt, a hol a tüzelőanyag, téglá, deszkák fölhalmozva vannak. Arconti figyelmét senmi sem kerülte el. Sok dolog új volt előtte, de gyors fölfogása, tanultsága folytán hamar helyes képet alkotott magának mindenről és találó megjegyzéseket tett.

— Sokat tud ez az ember — vélték a munkások — csak a gyakorlat hiányzik nála.

Selmi Odoardo örömmel észlelte a jó benyomást, a mit barátja az embereire tett és elégedetten sugta Roberto fülébe:

— Már látlak téged mint valami tekintélyes bánya főmérnökét.

— Ne tréfálj!

— Nem, egészen komolyan beszélek. Főmérnök leszesz évi tizenötezer lira fizetéssel... Az ilyen

föltételek mellett aztán szívesen tölti az ember a napnak egy részét a föld alatt.

— Bevallom, jobb szeretek a földön élni...

— Szokás minden. Idővel még a földalatti életet is megszeretjük. Annak is megvan a maga varázsa, költészete és te költő vagy. De értem, nem tudod elgondolni, hogy a költészet egy kénbánya mélyében viruljon...

— Csalódol. A költészet mindenütt föltalálható, csak a fölszínen nem... Olyan az, mint a becses drágakő... mélyen kell keresnünk...

Ekként fecsegtve értek haza; Cipriano útközben elvált tőlük.

— Derék fiúnak látszik — jegyezte meg róla Roberto.

— Nagyon intelligens... kissé heves természetű és neki is megvannak a fellengős eszméi...

— A hevesség mindenesetre hiba, de kisebb a közönytől, az apatiánál és egy kis idealizmus sem árt az embernek...

Selmi Odoardo a fejét rázta.

— Kis mértékben nem árt... de nem szabad képzelődésünket mértéken túl fölcsigáznunk... szóval, nem szeretném, ha az a fiú Máriára gondolna.

— Észrevetted? — kérdezte Roberto, látva, hogy ő helyesen észlelt.

— Észre... de nem vegyülök a dologba. Mária

helyesebben ítél nálamnál és majd eligazodik. Nem ellenezném óhaját, főleg ilyen kényes kérdésben, de szerintem Cipriano nem neki való férj.

--- Az kétségtelen... Cipriano végre is csak egy...

— Ne érts félre — szakítá őt félbe Odoardo — te városi nézeteiddel ítéled meg a helyzetet. Én nem alantas származása miatt keveslem Ciprianot Máriának... Mi is a népből származunk és a családkunk nem ismerte a gögöt. Cipriano intelligens és elég tanult a hugomhoz, mert szegényke ő sem művelhette magát kellőleg. Családkunk a minő áldozatra képes volt, azt érettem hozta meg; Máriából csupán jó gazdasszonyt neveltek. Pedig, ha ő lehetett volna a helyemen, a tudomány termékenyebb talajt talált volna nála. De a mit Ciprianonál nem szeretek, az, hogy becsületes ugyan, de nem tud uralkodni magán. Heves, elhagyja magát ragadtatni és félek, az ilyen természetű ember mellett Mária szenvedne... De ime, megérkeztünk. Képelem, éhes vagy.

Még husz percz hiányzott a déli harangszóig, ez volt az ebéd ideje.

— Gyorsan átöltözöm — szólt Roberto, a ki alig várta, hogy levesse magáról az idegen ruhát és arczát lemoshassa. Azért kellemetlenül volt meglepve, mikor valakit a szobájában talált.

Mária, miután Caterina segítségével elrendezte Arconti ágát, néma bámolatba elmerülve állt a fényképalbum előtt, a mit Roberto nyitva feledett az asztalon.

A meglepett leányka összerezsent, elpirult és zavartan dadogta:

— Bocsánat, mérnök úr... de az album nyitva volt.

— Miért kér bocsánatot?

— Oh! minő bájos fénykép, minő gyönyörű leány! — szólt Mária, Lucilla arczképére mutatva.

— Tetszik?

— Nagyon... rokona önnek?

De rögtön megbánta kérdését és sietve hozzátette:

— Bocsánat... igazán indiszkrét vagyok.

És távozni készült.

Bár Roberto szeretett volna egyedül lenni, mégis visszatartotta őt:

— Nem... ne menjen el így, signora Mária... Köszönettel tartozom ezért a kérdésért. Legalább beszélhetek Önnel néha Lucilláról.

— Lucillának hívják?

— Igen.

— A menyasszonya talán? — kérdezte Mária habozva.

— Félig-meddig.

És megmagyarázta Máriának a helyzetet.

— Ha Lucilla megvár — mondta — a nőm lesz.

— Miért ne várná meg önt? — kérdezte Mária majdnem megsértve, mintha a távollevőt védelmébe akarná venni.

— Lontan dagli occhi, lontan dal core — mormolá Roberto.

— Ön szereti Lucillát?

— Ha szeretem-e?... jobban nőt szeretni nem is lehet!...

— És mégsem tiszteli?

Roberto elértette, mit akar ezzel Mária mondani.

— Igaza van — felelte.

— De most megyek — mondta Mária — nem-sokára ebédelünk. Igaz... megvan a fehérneműjének a jegyzéke?

— Nekem? Nincs.

— Nincs? és az összes fehérneműje a ládában volt?

— Nem, a bőröndben is sok van még.

— Annál jobb. Majd én elhelyezem és megcsinálom róla a jegyzéket. Mihelyt elkészült, kérem, jöjjön le; az ebéd kész.

X.

— Mérnök úr, megérkezett a könyvesládája! — szólt Mária, miközben belépett a szűk helyiségbe, a mit Selmi nagyhangúan dolgozószobának nevezett el és Arconti rendelkezésére bocsájtott. Roberto előtt egy csomó írás feküdt, a miből az összebonyolult bányaszámadásokat akarta tisztába hozni. Nem tartotta magát valami híres könyvelőnek, de nem nehéz volt megértenie, hogy ez a rendszer csak arra volt jó, hogy zavart okozzon és alapjából változtatni kell.

Mária szavaira óráját nézte s látszott rajta, habozik, itt hagyja-e a munkáját vagy elhalassza a viszontlátást régi barátjaival.

— Jöjjön, jöjjön — szólt a férfi gondolatait kitálálva a leányka — elegett dolgozott. Már hat óra van. Nézze meg a ládáját, a míg be nem sötétedik. Itt tartottam az embert, a ki elhozta; ő majd kifizíti ön előtt a láda tetejét.

— Akkor menjünk! — kiáltott föl Roberto és egészen nekipirult az örömtől.

A láda Arconti szobájában az utazó bőrönd mellett állott s alig látták azt nyitva, Roberto és Mária egyszerre kiáltottak föl:

— Hová tesszük ezt a sok könyvet?

Bár alig volt együtt 100 kötet, Valduziában ez

ritkaságszámba ment; tekintve, hogy egyedül a zsandárhadnagy bírt vagy husz kötet regénynyel, a miket meghatottsággal olvasgatott az iskolames-ternő. Selmi Odoardo könyvtárát három-négy kötet szakkönyv képezte, Mária pedig, néhány klasszikus mű kivételével, semmi könyvvvel nem bírt.

Arconti könyvei mind nagy gonddal, fényüzéssel voltak bekötve, volt közöttük néhány pompás díszkiadás is. Roberto azonnal belátta, hogy ezek a könyvek nem illenek ebbe az egyszerű keretbe, de azért nem bánta meg, hogy elhozta azokat.

Ha majd egyszer elfogja őt a honvágy, vigaszt fog keresni e kedves, régi barátoknál.

— Megvan! — kiáltott föl Mária, mintegy feleletül előbbeni kérdésükre — találtam helyet a könyvek számára! Nem itt, de a szomszédszobában, a hol én is dolgozgatni szoktam. De máshol is dolgozhatom és a szobát egészen átengedhetem önnek.

— Ilyen föltétel mellett nem fogadhatom el.

— Jól van, jól... erről még beszélünk. De ha nem tesszük a könyveket a másik szobába, hol találunk helyet számukra? Bizza csak rám, majd csináltatok az asztalossal állványokat, Bastiano ért ilyesmihez...

De eszébe jutott, hogy ez a nagyvárosi fiatal-

ember nem lesz olyan szerény a követeléseiben, mint ő és azért kissé zavarodottan folytatta:

— Persze elnézőnek kell lennie. Szegény könyvek! Egykoron bizonyára pompásabb helyük volt!

Mária nem birt a kísértésnek ellentállni s kezébe vett közülük néhányat, aztán végtelen vigyázattal tette vissza ismét helyükre és szinte bocsánatkérőleg nézett Robertora ezért a vakmerőségeért.

De Arconti biztatta őt:

— Csak nézze meg bátran valamennyit! Örvendek, ha könyveim elismerésben részesülnek.

Mária megdöbbenve látta, hogy e könyveknek csak egy része olasz és majdnem megszegyenülve tette le helyükre az idegen nyelvűeket.

— Minő kár — mondta végre — ha az ember semmi idegen nyelvet nem tud, még a francziát sem!

— Nem is ért francziául? — kérdezte Roberto érdekléssel.

— Odoardo adott nekem néhány leczkét, de aztán elhagytuk. Neki is kevés az ideje, én meg nehéz fejű vagyok!

Ha Odoardo jelen lett volna, szokásos őszinteségével azonnal meghazudtolja túlszerény testvérkéjét, mert a leczkéket csak azért szakították félbe, mert a mester belátta, hogy nincsen elég képessége az oktatáshoz.

— Nem akarná velem a tanulást újra megkísérteni — kérdezte Arconti.

— Önnel — kiáltott föl Mária, mintha nem hihetne füleinek — s ön ezt a fáradságot venné magának?

— Micsoda fáradság! ez csak szórakozás lenne.

— Minő jó ön! minő kedves! — felelt a leányka és majdnem ugrált örömében. — És mikor...

Pirulva elhallgatott... Arconti mosolyogva kérdezte:

-- Mikor mit? Ugyan menjen... ne jöjjön olyan zavarba... akarja, hogy befejezzem a mondatát? Tudni akarja, mikor kezdjük el a leckéket? Holnap. Ma este írnom kell haza.

S Roberto vacsora után csakugyan azonnal visszavonult és írt az anyjának.

Egyelőre le kellett mondania arról, hogy Lucillával levelezhessen, mert Giulia asszony csak eme föltétel mellett vette pártfogásába a fiatalokat. De hiszen anyjához írt levele háromnegyedrészen Lucillának szólt. A hatoldalas levélben legalább tizenötször előfordult a leányka neve.

Oh! ha Lucilla látta volna őt, a bálók és színházak látogatóját, bányászöltönyében!

Aztán leírta Roberto a kis családot, melynél olyan szíves fogadtatásra talált: a kissé vaskos izlésű, de jószívú, szívélyes házigazdát, Odoardot és a kitünő, intelligens, tudványó Máriát.

Megigérte neki, hogy megtanítja őt francziául. Mária nem szép s bár az alakja magas, még egész gyermeknek látszik. Minő ellentéte Lucillának. De azért mégis van benne valami vonzó, a mi tetszik.

És Roberto most elkezdett Ciprianóról és az öreg Gertrudéről beszélni, a ki féltékeny mindenkire, a ki a leányhoz közeledik. Ő is tapasztalta, mert az öreg egész ellenszenvvel nézte őt, mint fiának föltételes vetélytársát. Mit szól ehhez Lucilla? Nem féltékeny? Lucilla és ismét Lucilla... Nagyon igaz az, hogy a távolság idővel bár lehűti az érzelmeket, de eleintén annál jobban föltüzeli.

Roberto azonban általában elégedettnek mondta magát; s ha nem kellett volna kedveseitől távol élnie, nem panaszkodott volna sorsa ellen.

Kötelességének tartotta bejelenteni, hogy szakállt növeszt, mert nem meri magát a valduriai borbélyra bízni és saját maga nem tud borotválkozni. Míg a szakálla megnő, nem valami jól néz ki, de reméli, hogy egy hónap leforgása alatt a régi csinos fiú lesz, sőt még szebb lesz mint volt.

Roberto azzal zárta levelét, hogy a hónap végén elküldi anyjának a fizetéséből ígért részt.

Cipriano hallgatagon, rosszkedvűen tért haza e napon.

— Mi bajod? — kérdezte az anyja.

— Semmi — felelte boszusan.

De Gertrude nem érte be ezzel.

— Tudom én, mi a bajod — kezdte.

Cipriano vállat vont.

— Te sem szenvedheted azt a városi uracsot, a ki a bánya kenyerét jött enni. Ostoba embernek látszik.

Cipriano türelmetlen mozdulatot tett.

— Épen nem ostoba, ez a baj. Ez az ember lesz majd a bánya valódi igazgatója.

Gertrude összeránczolta a szemöldökét.

— Azért hozatta el őt a mérnök úr? Elment az esze signor Odoardonak?...

És még a házába is vette... a huga mellé.

Ciprianonak arczába szökött a vér:

— Mit akarsz ezzel mondani, mama?

— Semmit, semmit, de óvatos, okos ember nem követ el ilyen hibát.

— Azt hiszed, a mérnök úr szeretné a hugát az idegenhez nőül adni?

— Az is meglehet... de csalódik, ha azt hiszi, hogy ez sikerül neki. Van is eszébe annak a szép embernek az olyan leányt, mint Mária, nőül venni. Nőül nem, de...

— De?

— Épen azért nem kellett volna az ily könnyűvérű embert egy tapasztalatlan leány közelébe bocsájtani.

Sebzett oroszlánként ugrott föl Cipriano: anyja rögtön megbánta rosszakaratú megjegyzéseit. Gyakran megesett, hogy szavaival túl lőtt a célon.

— Nem... ne... — szólt hirtelen — ne hallgass reám... össze-vissza beszéltem. Mária sokkal komolyabb, semhogy ilyen úrfira hallgatna és a mérnököt is csak úgy a levegőben vádoltam.

És Gertrude kérte a fiát, enne a levesből, a mit eléje tett.

— Ha nyulni merne Máriához — kiáltott föl szenvedélyesen Cipriano, mialatt keze a bicskáját szorongatta, a mit mindig a zsebében hordott.

— De az Isten szerelmére, Cipriano, ne izgasd magadat ok nélkül... Egyél inkább, elhül a leveded.

Cipriano hevesen eltolta magától a tányért; a leves félig kiömlött.

— Ma reggel is együtt voltak — mondta sötéten.

— Hiszen épen akkor láttam őket.

— És Mária elvitte a virágaimat, mint egyébkor?

— Eleintén vonakodott kissé...

— Ah... lásd...

— De aztán mégis csak elvette... és a virágokat a hajába tűzte.

— Tudom én, mi az én szerencsétlenségem — tört ki Ciprianóból a szó és hátradülvén székén, kezei közé szorította a fejét — az, hogy csak egy szegény bányász vagyok!

— Oh!... bizony... mintha ő valami grófnő lenne!

— Nem grófnő, de több mint én... hozzám hasonlítva úrnő... Az én szerencsétlenségem a tudatlanságom. Oh! ha ebben a fejben lenne valami!

És megkopogtatta homlokát az ujjával.

— Miért nem küldtél jó iskolákba, valami nagyvárosba? — folytató. — Miért nem taníttattál?

— Oh, Cipriano — szólt e szemrehányás által szívéen találva az öreg — mit tehettem? Mindig szegények voltunk... Az apád egyszerű bányász volt és korán elhalt; nekem semmim sem volt, alig birtam megélni... Cipriano, Cipriano... ne légy igaztalan irántam.

És az öreg, a ki másokat mindig gunyoros, éles hangon bírálgatott, most meghatóan tudott szólni.

De a fia alig hallgatott rá.

— És a különbség közöttünk most még sokkal nagyobb — szólt a bányász — mióta itt van az a másik, a finom, elegáns városi uracs, az ékesszólásával, a könyveivel... S ha Mária még nem is szeretné, ha nem is törődne vele, még akkor is, az ő jelenléte, érzem, hátrányomra lesz, gát a boldogságom ellen. Mintha már nem lenne a nélkül is elég! De miért szeretem én ezt a leányt?... Hány szebb van nálánál és boldog, büszke lenne, ha csak ránéznék, rámosolyognék!

— Az már igaz — vélte Gertrude és anyai büszkeséggel sorolt föl egy csomó leányt, a ki szerinte boldogan nyujtaná kezét Ciprianonak. Van közöttük gazdag is, a kinek földje, telke van, míg Mária szegény, mint a templom egere. S valamennyi szebb, mint ez a törékeny termetű, rövid hajú, sápadt leány...

Pedig Gertrude maga sem hitte, a mit mondott. Az igaz, hogy a felsorolt leányok szerelmesek voltak Cipriánóba, de többé-kevésbé valamennyi esetlen, vaskos póráló volt és Cipriano leszállt volna, ha rájuk gondol... Mária pedig minden egyszerűsége mellett, másfajtajú volt; mindenki kénytelen volt róla elismerni, hogy nem közönséges leány és épen azért az ambíciózus Gertrude őt tartotta az egyedülinek, a ki fiára érdemes.

Cipriano azért a lelkéből szólt, mikor így felelt:

— Mit törődjem én azokkal a leányokkal. Sem ők nem értenek meg engemet, sem én őket. Ők elégedettek a viszonyokkal, a miben felnőttek, én nem... Ha azonban Máriához közeledem, a tudóm kitágul, érzem, hogy ez a légkör kell nekem... De ő nem szeret, nem szeret!

— Légy türelemmel, ő szeretni fog — igyekezett Gertrude fia szívében az általa földidézett vihart lecsillapítani — Mária tudja, hogy szereted és nem utasít vissza...

— Nem utasít vissza szánalomból — ordított föl Cipriano — mert ő szelid, jószívű és senkit sem tud szenvedni látni... Ebben a tekintetben különbözök vagyunk! Én azt mondom: szenvedjenek, a kiket nem szeretek!... Nem szenvedek én is eleget?

És mialatt így beszélt, arczvonásai, egész lénye olyan fájdalmat fejezett ki, a mi nem talál enyhülést a könyekben.

Gertrude tudta, hogy e perczen hiába mondana ellent fiának s bár önmegtagadásba került, hallgatott. Csöndesen elvette fia elől a levesestálat és megtöltötte Cipriano poharát borral.

Aztán egyszerre borzasztó köhögés jött rá; kénytelen volt leülni.

A fiatal ember arczkifejezése hirtelen megváltozott, a vadság eltűnt belőle és gyöngéden, szeretettel közeledett az anyjához, a ki vérvörös lett a köhögéstől.

— Még mindig bánt ez a köhögés? — kérdezte lágy hangon.

— Semmit sem tesz, fiam... majd elmulik — tagolá az öreg köhögve — de ha szeretsz, menj és egyél... tedd meg a kedvemért.

Cipriano kedvetlenül ült az asztalhoz és néhány kanál levest evett. Nem volt éhes; szerencsétlen szerelmére gondolt, beteg, öreg anyjára és arra,

minő ür lesz körülötte, ha az öreg meghal. De büszke, haragos lelkében más érzések is háborogtak.

Az irigység, a gyűlölet a sors kegyeltjei ellen és szerette volna őket a lábaival eltiporni.

XI.

Fekete szegélyű ibolyaillatú levél érkezett Roberto számára Milanóból. A levélhordó egy este kézbesítette azt Arcontinak, mialatt a mérnök a francia igéket hajtogatta Selmi Máriával. A leczkét a kis nappali szobában, Odoardo jelenlétében tartották meg. Odoardo dohányzott és koronkint fölhajtott egy pohár bort s miután ivott s újra a pipa után nyúlt, sohasem feledte el megjegyezni:

— Furcsa izlés és különös hajlam kell hozzá, hogy valaki vacsora után tanuljon!

Máriában meg volt ez a különös hajlam. És a mestere épen megdicsérte jó kiejtését, mikor a posta megérkezése félbeszakította a leczkét.

«Kedves Robertom! — írta signora Federica a fiának. — Tudod-e, hogy borzasztó nyárspolgáriás levelet írtál? Az ember azt vélné, túlboldognak tartod magadat, a miért olyan nyomorult, piszkos fészekben élhetsz. Egy fiatal ember, mint te, a ki eddig a milanói chic-hez szokott, a társaság crémejével élt, csodálom, hogy kibírja a valdurai környezetet.

Onszántadból mentél oda, nem akartál várni, míg valami jobb alkalmazást találsz (a mi kevés türelemmel okvetetlen bekövetkezett volna) s így értem, hogy némileg önérzeted követeli, hogy bele nyugodjál a sorsodba. De azért szükségtelen a purgatóriumot mennyországnak nézned, nem kell elfeledned, hogy ott sokáig nem maradhatsz. Dal Bono Giulia, a ki meglehetősen egyszerű teremtés, tegnap be akarta nekem bizonyítani, hogy tulajdonképpen szerencse, hogy inkább jól, mint rosszul érzed magadat Valduriában.

— Ellenkezőleg — vélte Lucilla. — Ha Roberto jól érzi magát, nem mozdul többé onnan.

És Lucillának igaza volt.

Santo Iddio! Ha elképzelem magamnak a fiamat a sok kén között, széntől feketén, olaj- s egyéb bányapiszokkal összekelve, azt hiszem valami rossz álom gyötör. Ha az apád élne, ő is magánkívül lenne; pedig ő is keményen dolgozott életében.

De a világ minden aranyáért sem hanyagolta volna el külsejét és soha sem láttam őt a legkisebb folttal sem mellényén, sem félrecsuszott nyakkendővel.

Hát még az emberek, a kiknek körében élned kell. Már megengedj fiam, de az valódi kínzás lehet. Jó emberek lehetnek, azt megengedem, de ez még nem elegendő.

Hol marad a nevelés, édes fiam, a nevelés!

Selmi Odoardot csak egyszer láttam életemben, de ez elég volt, hogy elképzeljem, minő faragatlan ember, a hugára pedig, a kit annyira eszesnek mondasz, ráillik a mondás: «A vakok országában király az egyszemű!» De mit is érhet az olyan leány, a ki a mai világban még francziául sem tud? Nagyon nevettük Lucillával a te saugrenu (nevetséges) eszmédet, hogy ezt a félvadat czivilizálni akarod és sok szerencsét kívánunk neked! De azt hiszem, hiábavaló fáradság lesz! Vigyázz inkább, hogy beléd ne szeressen a mademoiselle és a gyanakvó anya ki ne kaparja a szemedet. A mi Lucillát illeti, ő nem tiszteli meg azzal a tanítványodat, hogy féltékeny legyen rá.

De beszéljünk másról. Lucillát majdnem minden nap látom; ő jól van. Tegnap elkísértem őt Madame Chaillonhoz, ruhát rendeltünk neki. Nem kis fáradságba került, míg signor Benedetto belátta, hogy olyan leány, mint Lucilla, jogot tarthat arra, hogy évenként legalább egyszer elsőrendű szabónéhoz forduljon. Én választottam a kelmét és a legutolsó párisi minta után lesz elkészítve. Képzeld magadnak egy bájos piquet-kelmét... De mi jut eszembe, neked a divatról írni?!

Madame Chaillon, kérdezte tőlem: S ön semmit sem rendel madame Arconti?

A szívem elszorult arra a gondolatra, hogy azelőtt két-három toilettet is rendeltem minden időnyben, míg most időn túl kell a gyászt hordanom, mert nincs pénzem félgyászruhákat rendelni. Kedves Robertom, a mit te nekem havonkint küldeni akarsz, nagyon sok, a te csekély fizetésedhez képest, de mégsem elégséges nekem az életre. Okvetetlenül, elkerülhetetlenül szükséges, hogy jobb állást keress magadnak és addig ne takarékoskodj túlságosan, engedd, hogy hozományomat, kissé nagyobb adagokban fogyasztszam. Il faut bien vivre.

S biztosítlak az is teljesen lehetetlen, hogy egy cseléddel sokáig kibíriam. Próbálom... de nem megy. Teresát el kell küldenem. Ő meglehetősen főzött, de nem volt képes a vendéget illő módon a szalonba vezetni.

Az új cselédem e tekintetben egészen más, kitűnő modora van, ellenben főzni nem tud és az étel mindig kozmás. Igazán kétségbeejtő. Csakis finom külseje miatt nem küldtem még el.

Ismerőseim ellen nem lehet panaszom. A múlt pénteken is sok vendégem volt, közöttük Trivelli marchesa és Lippi grófnő.

Csak az a baj, hogy ezeket a látogatásokat gyalog kell viszonznom, vagy fiakkereken és az még sokkal rosszabb. Egy asszony, a ki csak kicsit ad magára, nem lehet el Milanóban a saját fogata

nélkül. Nekem borzasztó megalázás, hogy nélkülöznöm kell kocsimat; ez megkeseríti az életemet... De nem sokáig fog tartani. Ne neved ki... Érzem, előérzetem van... Jövő hónap elsején lesz a húzás és meglásd, mi nyerjük meg a főnyereményt. Annyi sorjegyünk van... és valakinek csak kell nyerni? Miért ne legyünk mi azok?

Tegnapelőtt a temetőben voltam; koszorút vittem szegény apád sírjára. Hidd el, Roberto, a sírirat, a mit a sírkőre vésettél, nagyon is egyszerű; Arconti Mariano többet érdemelt volna. Te hiúságnak fogod mondani, de én nem tehetek róla, nem tudok belenyugodni, hogy a szegény elhunytak nem emeltünk sírjára valami kis szoborművet. Ha már Vélához nem fordulhattunk, itt volt Barzaghi, a ki most fejezte be Romilli Giovanni mellszobrát, a mit az özvegy helyezett a férj sírjára. És ezt a carrarai márványból készült mellszobrot pompás talapzatra fogják helyezni, közel Mariano sírjához. Nem... igazán kétségbeejtő, ha meggondolom, hogy Romilli Giovanni le fog nézni a magasból egy Arconti sírjára.

Különben minden oldalról hallom, hogy az Unione lefelé jár. Örvendek az új, gögös igazgatóné miatt, a ki alig fogadja a köszöntésemet.

Milanó már egészen üres; nagyon meleg van, a színházakat lehetetlen látogatni.

Én ugyan akkor sem mennék, ha maga Patti énekelne, de másoktól hallom.

Rendesen otthon ülök s elhiheted, unatkozom. Brigola szokás szerint elküldi ugyan a legújabb francia regényeket, de úgy, a mint kapom, küldöm vissza azokat, alig merek havonként egyet is megtartani.

Még az kellene, hogy az én jövedelmemmel könyveket merjek vásárolni.

Két napig egy papagálylyal mulattam, a mit nagyon jutányosan vettem egy úrtól, a ki Firenzébe költözött. Annyira egyedül érzem magamat, hogy ez az állat nagyon jól szórakoztatott volna s mégis féláron kellett túladnom rajta. Képzeld, olyan borzasztó szavakra tanították, hogy még a kaszárnyában sem túrték volna el ezt a beszédet.

De ideje, hogy befejezzem a levelemet.

Lucilla és anyja szives üdvözlétüket küldik. Feledtem elmondani, hogy hetenkint egyszer signor Benedettoval kártyázom. Nagy áldozat, de mit nem tesz meg egy anya a fia kedvéért a jövő reményében?

Gipsy megtanult egyenesen állni két hátsó lábán; jutalmul új köpenykét hímezek számára.

Addio, addio! Irt neked Leoni? Engem még nem látogatott meg. Nem tart talán arra érdemesnek? Addio!

Szerető anyád.

U. i. A legfontosabbat elfeledtem: Lucilla és én nem helyeseljük, hogy szakállt akarsz növeszteni. De hiszen abban a környezetben a nélkül is egészen elvadulsz.»

Mialatt Roberto anyja levelét olvasta, Mária francia föladatai fölé hajolt, de azért nem egyszer fölpillantott a fiatal emberre, a ki gyorsan futotta át Federica asszony sorait és a leányka a mérnök arcvonásaiból tanulmányozta a hatást, a mit ezek a sorok Robertora gyakoroltak.

Levél a mamától! Máriának úgy tetszett, hogy a világon nem lehet valami édesebb annál. Levél a mamától! Oh! ha ő még valaha kaphatna egyet; minő boldogan olvasná a vaskos, rendetlen betűkkel írt sorokat. De az ő anyja nem fog írni többé, az ő anyja a sírban van!

Roberto ellenben boldog, az ő anyja él, finom, illatos papirosra sokat, sokat írt neki, arisztokratikus betűivel, a mik az ő elegáns személyét jellemzik.

Sok érdekest írhatott a fiának s bizonyára a legérdekesebből: Lucilláról írta a legtöbbet.

De akkor miért nem sugárzik Roberto arcza a boldogságtól? Miért néz olyan szomorúan a betűkre, miért ránczolja össze koronkint a szemöldökét kedvetlenül, türelmetlenül?

— Talán rossz híreket kapott? — kérdezte Mária, alighogy Roberto a levelet összehajtva zsebrerakta.

— Nem... köszönöm... ellenkezőleg — felelte Arconti és mosolyogni próbált. De olyan erőltetett volt ez a mosoly, hogy még csak inkább föltűntette arcának szomorú kifejezését.

Máriának nem volt joga tovább kérdezősködni és talán már is tapintatlannak mutatta magát. Ezt a hibát Arconti megjövedele előtt nem vette észre magán. Elpirult és szórakozottan lapozgatott az előtte fekvő könyvben.

Roberto fölkel és kezét nyujtva a leánynak, mondá:

— Ne nehezteljen reám, ha ma korábban félbeszakítom a leczkét, holnap majd kipótoljuk... De ma még dolgozni szeretnék kevésbé... Jó éjt! Addio Odoardo.

— Hm! — mormogá Selmi, a ki pipával szájában épen elszunnyadt kissé — jó éjt, Roberto... Már itt a lefekvés ideje?

— Talán nem, de megyek és megírom a jelentést Londonba.

— Tyhú! micsoda munkadűh!

— A mit bevégezni kell, jobb ma, mint holnap. Odoardo egyet nyújtózkodott, nagyot ásított és felelé:

— Kiki az izlése szerint.

A fiatal mérnök meggyújtott egy gyertyát és kiment.

Mikor a dolgozószobájába ért, gépileg vett ki egy csomó iratot a fiókjából és maga elé tette az íróasztalára. Jó darabig nem volt képes gondolatait összeszedni.

Az asztalra könyökölve, arcát a kezeibe temetve, mozdulatlanul ült ott.

Szép bátorítást kapott Milanóból! Ez adjon neki erőt előre haladni a kötelesség útján! De mi-nek is várt egyebet! Nem ilyen volt-e az anyja mindig?! Az igaz, nem várhatott egyebet s mégis remélte, idővel anyja is hozzátörődik az új viszonyokhoz és igazat fog adni a fiának. Órülség! Mintha negyven évvel egy asszony meg tudna változni! De legalább Lucilla ítélte volna másként, de Lucilla láthatólag signora Federicának a nézetét osztja.

Roberto egy perczig elcsüggedt, borzasztó lelki meghasonlást érzett, de ez nem tartott sokáig, szokott erélye gyorsan fölülkerekedett. Nem... nem... neki nincs oka csüggedni, önmagában kételkedni; ő a helyes utat választotta és azon fog haladni.

És ha nem is támogatná elhatározásában senki sem, ha úgy érezné is magát, mint a hajótörött az Óceán közepén, neki megvan a mentőbárája: a munka.

Lázasan nyult az előtte fekvő írások után, minden gondolatát odaösszpontosította; még ez éjjel

el akart készülni a jelentésével. S mivel nem akart másra gondolni, mint a munkájára, nem is gondolt másra. És megbénult agyába rövid idő múlva rohamosan tódultak az eszmék, helyes, világos formában kerültek gondolatai a papírra. Több órán át írt egyfolytában és mikor végre elkészült, maga is meg volt lepelve műve által.

Alig hihette, hogy ő írta ezt a jelentést, a mi olyan pontosan, világosan kimutatta a bánya működésének minden fázisát és helyes útmutatóul szolgált a számok tömkelegében. Roberto ezt a precíz, világos irányt az atyjától örökölte és az ifjú átolvasva a kéziratot, örömmel vallotta be magának, hogy ez okmány alá az apja sem habozott volna a nevét aláírni. Oh! ha élne az apja! Minő boldog lett volna Roberto, ha most őt egy szóval, mosolylyal fölbátorítaná. De már az a tudat is, hogy ez a dicséret nem hiányozna, boldoggá tette őt.

Anyja és Lucilla kigúnyolhatták, groteszknek, prózainak nevezhették az ő egyszerű életmódját, ő más szemmel nézte azt. A kötelesség poézisának zománcza ragyogta azt körül és a világ minden csúfolódásai sem voltak képesek azt előtte lealacsonyítani.

XII.

Ciprianonak egy napon merész eszméje támadt. Legyőzte Arconti iránti ellenszenvét és fölfedte előtte, hogy szereti Máriát. Nem titkolta előtte kétélyeit és gyanúját sem, a mi a szívét marczangolta. Roberto jóakarattal hallgatta meg ezt a vallomást, a mi nem volt új előtte és eloszlatta a fiatal bányász lelkében a búfelhőket.

Roberto nagyon sokra tartotta Máriát, de csakis baráti érzelmeket táplált iránta; a szive másé volt. Arconti szavaiból annyi őszinteség és jóakarattal rítt ki, hogy ez meggyőzte Ciprianot és fölbátorította, hogy még arra is kérje a mérnököt, használná ki nagy befolyását a leánykánál, Cipriano előnyére.

De Roberto ebbe nem egyezett bele; semmi joga sem volt Máriát ilyen tekintetben befolyásolni. Cipriano dolga volt magát megszerettetni, Odoardohoz, mint a leány egyetlen támaszához kellett neki fordulnia. Cipriano hajlékonyabbnak mutatta magát ez alkalommal, mint azt heves, makacs természetétől várni lehetett volna és hajlott a mérnök szavára. Csak még egyet kért tőle! Szeretett volna fölülemelkedni alárendelt helyzetén; bántotta a tudvágy és nem volt senkije, a kihez egy kérdést intézhetett volna, a ki egy könyvet köl-

csönözne neki, a mivel hiányos ismereteit pótolhatná.

Oh! nem akart ő tudós lenni. Belenyugszik abba, hogy egész életében helyesírási hibákat fog tenni; az ő tudványa csak a tudomány egy ágára vonatkozik, csak rendezni szeretné a különböző fogalmakat, a miket mint bányász a tapasztalatból merített. Ekként lassankint betöltötte volna az űrt, a mi őt Máriától elválasztja, főleg ha Mária tudná, ki foglalkozik az ő nevelésével. Cipriano utóbbi szavaiban sok keserűség rejlett, de Arconti úgy tett, mintha ezt nem venné észre és a fiatal bányász rendelkezésére bocsájtotta a birtokában levő szükséges szakkönyveket.

Ez időtől fogva bizonyos bizalmasság fejlődött ki Arconti és Cipriano között. Majdnem egész nap együtt voltak lenni a bányában, mert Robertsonnak csak kevés dolga volt az igazgatósági teendőkkel. Azonfölül Cipriano gyakran fölkereste lakásán a könyvek ürügye alatt Arcontit és magyarázatokat, fölvilágosításokat kért tőle. Ritka intelligenciája pótolta nála az előtanulmányok hiányát és így bámulatosan gyorsan haladt előre. Roberto nem akarta az iskolamestert játszani fiatal alárendeltjével szemben s viszont az sem vállalta volna el a tanítvány megalázó szerepét; de hosszas beszélgetéseik alatt, a miket nem lehetett volna leczkéknek

mondani s mégis tudományos jellegűek voltak, Roberto nagy érdeklődéssel igyekezett a bányász értelmiségét fejleszteni.

Mária iránti viselkedését alaposan megváltoztatta Cipriano. Szívélyes, lekötelező volt ugyan iránta, de megszűnt a szerelme adni; gyakrabban látta őt, mint azelőtt, jobban örködött fölötte, mint valaha, de aggodalmát ügyesen el tudta titkolni, miközben különböző dolgokról elfecsegett vele. Mária, mióta Cipriano nem játszotta a szerelme, jobban bánt vele, boldog volt, hogy csöndesen kimutathatta iránta baráti vonzalmát, a mit mindig érzett iránta. Bár talán ő sem volt egészen meggyőződve, hogy Cipriano minden reményről letett, örvendett a nyugodt jelennek és szinte hihetetlennek tetszett előtte az egyetértés, a mi olyan váratlanul keletkezett e két férfiú között, kiket egyenlően kedvelt, bár egészen különböző módon és mértékben.

— Arconti csodákat művel — mondta Selmi Odoardo — még Ciprianot is megszelidíti.

A mi őt illeti, Odoardo túlboldog volt, mikor barátjának növekedő befolyását a bányában észrevette. Selmi működése csakis a tevékenységben nyilvánult; szellemileg semmit sem végzett.

A fizikai tevékenységről nem tudott volna lemondani, annyival örömelebb lemondott a szellemiről. Nagyon jól esett neki a fárasztó napimunka után

pipával szájában, nyugodtan ülni egy pohár bor mellett, a nélkül, hogy újításokról és javításokról kellene gondolkoznia. Gondolt helyette Roberto; Selmi a kis dolgokban egészen szabad kezet hagyott neki, a nagyok miatt pedig beleegyezett, hogy Londonba írjon engedelemért.

Londonban észrevették, hogy egy erélyesebb kéz, találékonyabb fő érvényesíti befolyását a bánya vezetésénél és a magánlevelekben, a miket Selmi-hez intéztek, gratuláltak neki az új mérnök ügyességéhez. Különös dicséretet nyert Arconti a Londonba küldött jelentéséért és ha javaslatait (azért az övéit, mert csakugyan az övéi voltak és Selmi nem is titkolta ezt) nem is fogadták el általánosságban, azért elismeréssel adóztak neki.

Két főpontban azonban sikerült Arcontinak a londoni társaság beleegyezését kinyerni.

Az egyik egy új galleria megnyitása volt, a másik hogy tanulmányokat tehessen a fűtés új módszere miatt, a mi a kemenczék fűtőanyagának jelentékeny meggazdálkodásával járt volna. A fiatal-sággal és a természetével járó hévvel fogott a dologhoz Arconti és nem sokat törődött környezetének szkeptikus kételyeivel. Eszébe jutott apjának kedvencz mondása: «Jaj annak, ki életének fontos pillanataiban nem bízik önmagában; szalmazsálként tovaragadja azt az áramlat».

És egészen egyedül nem is volt Roberto; Cipriano vele tartott, Mária hitt az ügy szerencsés ki menetelésében. Ha pedig Selmi a fejét rázta és fogai között mormolá:

— Félek, hogy hiába dobjuk ki a sok pénzt!

A huga azonnal elhallgattatta:

— Hagyd őt; többet tud ő náladnál.

— Az már igaz — vallotta be őszintén a jó fiú és legföljebb egy mégis-t mert megkoczkáztatni, de vonakodott érveit tovább fejtegetni.

Néhány hónap mulva Roberto minden várakozáson felül fölvette a lokális színezetet. A vele született eleganciáját és bizonyos városi jelleget megőrizett ugyan, de a régi dandy egészen eltűnt.

Otthonosan érezte magát a durva bányászubonyban, az arcza megbarnult, kezei elkérgesedtek és a sűrű szakáll öregebbnek tüntette föl. Bámulatosan beleszokott az életébe, nem búsult a régi után, nem mutatott ellenszenvet a valdúriai társaság iránt, a melynek nőtagjai vasárnap és ünnepnapokon minden bájukat kifejtették a templomban és gyakrabban látogatták most a főmérnök úr hűgát. Signor Ludovici, a polgármester egy ötven év körüli, félénk, hiú kisbirtokos, Arconti gyakorlati képességeit dicsérte az igazgatósági ügyekben és azzal biztatta, hogy egykoron megválasztják a városi tanács tagjává. Az iskolamesterné, a helység

szépe, tökéletes gavallérnak nyilvánította Arcontit és titokban neki adta szive ama részét, a mi fölött még nem rendelkezett a csendőrőrmester.

Signora Stella kicsi, sovány és sárga volt, semmi fényes tulajdonsággal nem bírt, de ez nem gátolta a csendőrt, a ki oroszlán volt a harcban és nyul a szerelem dolgában, hogy az irigylésreméltó iskola-mesternének szerelmi nyilatkozatokat ne tegyen, ügyes találósmesék formájában. Stella úrhölgy jobban szerette volna, ha e nyilatkozatok homályos találósmesék helyett nyílt, világos prózában a kezét kérték volna meg, de a csendőr el volt határozva, hogy nőtlen marad.

Rendes vasárnapi vendége volt még Selmiéknek Rundberg Max is; gyakran ebédre is ott tartották. A bajor származású Rundberg már harmincz év óta lakott Romagnában, a hol szinte egy angol társaság tulajdonát képező kénbányának állt az élén Rignanóban, Valduriától hét kilométernyire fekvő helységben.

Max úr nem volt tudós, Odoardohoz hasonló tevékeny, fáradthatatlan munkáséletet élt és nem ijedt vissza a veszélytől. Hires ívó volt és ha Selmiéknél étkezett, Mária háromszor annyi bort adott föl az asztalra, mint máskor. Rundberg körülbelül négy liter bort megivott minden ebédnél. Szerencsére ez a nagymennyiségű ital nem befo-

lyásolta rosszul a kedélyét, csak a nyelvét oldta meg szokatlanul. Ilyenkor merész történetkéket mesélt a müncheni sörházak világából, dicsérte az ő idejéből való kellnernék szemét, haját és egyéb látható előnyeit, élénk taglejtésekkel és közbeszúrt német szavakkal kísérve elbeszéléseit. Lassan-lassan aztán mindig több német szót kevert Max úr a beszédjébe, míg végre csupán csak az anyanyelvén beszélt.

Roberto megérkezése előtt senki sem élvezhette a bajor mérnök ékesszóló előadását, Arconti mérnök ellenben volt abban a szerencsés helyzetben, de azért óvakodott volna Max úr szavait lefordítani. Rundberg Max rendesen az özvegység dicsőítésével végezte mondókáját, glücklicherweise — mint ő mondani szokta — már húsz év óta élvezte ezt a boldogságot. Ezen nyilvánítása után feje rendesen aláhanyatlott és a derék német hasán összekulcsolt kezekkel elaludt és azonnal kegyetlenül horkolt is.

Egy óra mulva ébredt föl csak; fejébe csapta kopott, formájából kiment czilinderét (mert vasárnap sohasem mulasztotta el azt föltenni) és gyalog indult haza a bányájába.

Roberto az ilyen típusok elmés leírásával akarta Milánóba küldött leveleit fölélnéskíteni, remélve, hogy ez szórakoztatni fogja anyját és Lucillát...

főleg Lucillát. Mert bárminő gyöngéden szeret is a férfi, szerelmébe mindig némi hiúság is vegyül; nemcsak azt akarjuk elhitetni a szeretett nővel, hogy szeretjük, de azt is, hogy szellemes, tehetséges emberek vagyunk. Ez alkalommal azonban az író kevés elismerésben részesült. Signora Federica, a ki Lucilla nevében is válaszolt (mert csak néhány-szor írt bele Arcontiné levelébe pár sort Lucilla), kevésre becsülte fia humoros leírásait, vagy ha észrevette, túlozta azoknak jelentőségét és olyanokat is nevetséges színbe állított, a kik legkevésbé sem voltak azok, vagyis: Odoardot és Máriát.

— Mit csinál a Mademoiselle francia tudománya? — kérdezte. — Megtanulta már a kicsike mondani: «Qui Monsieur?»

Gyakran aztán, miután Federica jól kigúnyolta a valdúriai társaságot, a milanóiról kezdett fecsegni. Ő nem élvezhette ugyan gyásza miatt s azért sem, mert nem volt pénze toilettekre, de Dal Bonoék jártak néha a világba és persze a leányok között mindig Lucillának volt a legtöbb sikere. Lehet-e csodálni? Lucilla olyan szép, kecses és kitűnően tánczol!

A szeretett leány diadalai némi tekintetben hizelegtek Roberto hiúságának, másrészt azonban aggasztották. Ha Lucilla annyira hozzászokik a társághoz, bálók és egyéb ilyen szórakozáshoz, nem

fog-e az neki későbbben hiányozni, mikor majd Roberto mellett nélkülözni fogja azokat? Mert hiszen ő sohasem nyujthat neki ilyen életet! Aztán ki tudja, nem találkozik-e mulattatói között olyan, a ki belopja magát a szívébe? És ő nem lesz mellette, hogy megvédje, még nem is írhat neki! És ki tudja, miként mondja el Federica asszony fiának szavait Lucillának és viszont a leányka szavait ő neki? De ez a nyugtalanító gondolat egyszerűsmind megvigasztalta; mert kétségtelenül csak signora Federica tüntette föl Lucillát fölületesnek, könnyűvérűnek; ha a leány maga írna, mindenestre másképen lenne.

De bármint volt is, ha Roberto Milanóra gondolt, elfogták a gondok. Az okos Mária észrevette ezt, s észrevette azt is, hogy a milanói levelek nem nagyon vidítják föl Arcontit. Szerette volna Roberto bizalmát bírni; nem mondta-e Arconti, hogy Lucilláról néha beszélni fog neki? De hogy említse meg ezt előtte? Roberto pedig kerülte e beszélgetést, mert nem örömet mondjuk el másoknak, ha kételkedünk azokban, kiket szeretünk.

Arconti mérnök könnyen vehetett volna tíznap szabadságot, hogy ellátogasson kissé Milanóba; de érezte, kötelessége maradni addig, míg az általa kezdeményezett kísérletek nem vezetnek eredményre. Ezekről függött a bánya jövője, az ő jelenléte nélkül

nem sikerülhettek, már csak azért sem, mert kívüle, Ciprianon s Márián kívül senki sem hitt bennük. Ciprianóra még rövid időre sem bízhatta a munkálatok vezetését, mert Ciprianónak minden éleselméjűsége mellett hiányoztak a szükséges képességei, azonfölül, bár egyidőtől fogva nagyon alázatosnak mutatta magát Roberto iránt, volt benne valami, a mi bizalmatlanságot keltett.

XIII.

Nem egy nap alatt lehetett azt a csatát megnyerni, a mibe Roberto belekezdett. Hónapok óta tartott már az és Arcontinak minden erélyére szüksége volt, hogy el ne csüggedjen.

Minden lépéssel, a mit előre tett, újabb nehézségek merültek föl, a mik újabb tanulmányokat, kísérleteket, újabb pénzüsszegeket igényeltek. Pénzt Londonból a «Sulphur Society»-től kellett kérni. A társulat eleintén készségesen küldött, de aztán belefáradt. S nem messze volt a pillanat, mikor egészen meg fogja tagadni az anyagi segílyt s ez a percz szomorú krizist idézett volna elő, a meny nyiben a beszüntetett munkálatokkal a nagy tömegben fölfogadott munkások egy része fölöslegessé vált volna. A bányászok között már is nyugtalanító hírek szállongtak. Az újabban fölfogadottak érezték,

mi vár reájuk, a többi félt, hogy az elbocsájtottak nagy konkurrencziája folytán lejobb száll a napi-bérük.

Zúgolódtak Roberto ellen, a ki minden tapasztalat nélkül ilyen nagy fába vágta a fejszáját, szidták Ciprianot, miért hagyta magát minden ellenszenve mellett a mérnök által befolyásoltatni, gyávának nevezték Odoardot, a miért csak névleg igazgató.

Mária meglátogva néhány bányászcsaládot, hallotta ezeket a panaszokat és mindent elkövetett a fölizgatott kedélyek lecsillapítására.

— Meglássátok, Arconti célt ér — mondogatta — derék, ügyes ember nem cselekszik meg-gondolatlanul.

Roberto legelkeseredettebb ellensége Gertrude volt. Gyűlölte a mérnököt és nem bocsátotta meg a fiának, miért hallgatott Arcontira.

— Valamennyiünket tönkretesz ez az ember — mondta Máriának — ő a bánya rossz szelleme...

— A te bátyád is hibás, Maruccio... miért hívta ide? Nem ment jól a bánya, mikor csak egy igazgatója volt? És ha már segédre volt szüksége, miért nem vette Ciprianot?

— Ő itt volt kéznél... nem jó-e? Az egykori Ciprianoról beszélek, nem a mostaniról. Mert mióta az a városi uracs teletömte a fejét mindenféle eszmékkal, tudománnyal, Cipriano megváltozott.

De ha egy év előtt veszi őt Odoardo magához... milyen másképen lenne most minden... És te is büszke... no, de nem szólok... tudom én, a mit tudok.

Mária hite nem csökkent Robertóban, de a sok rosszakaratú beszéd elkésérítette és az meglátszott rajta.

— Már maga sem hisz bennem, Mária? — kérdezte tőle egy napon Arconti szomorúan.

— Ki mondja azt? — felelte gyorsan Mária. — De mit tehetek én, gyenge leány?

— Nagyon sokat!... Ébren tarthatja a bátorságomat.

Mária elpirult; ezek a szavak véghetetlen boldoggá tették.

Ki nem kételkedett soha önmagában?

A kitűzött cél ilyenkor messze eltávolodik tőlünk s mikor mindenki azt kiáltja: «Tévedsz, rossz úton jársz!» az ember akaratlanul is megzavarodik és félve kérdi önmagától:

— Ha csalódtam volna? Ha nekik lenne igazuk?

Ha érett megfontolás, erős elhatározás után választottuk az utat, a min haladunk, ezek a kételyek hamar elmúlnak. De mennyivel könnyebben megyünk célunk felé, ha mosoly, jó szó bátorítja a tömeg által elkésérített küzdőt; ha a sok között, a ki kárörvendően nézi a hajótörött küzködését, akad

egy, a ki segítőleg nyújtja kezét a partról, minő hálások vagyunk akkor a segítő iránt!

A fenkölt, nemes lelkületű Roberto jobban tudta méltányolni Máriát, mintsem azt kimutatta, vagy önmagának is bevallotta volna.

A fiatalok nem sokat beszélgettek együtt, a francia órák is szüneteltek, mióta Arconti minden idejét, sokszor az éjjelt is a bányában töltötte; de bármely órában tért haza, Mária mindig elébe jött és inkább tekintetével, mint szavakkal kérdezte, mi új történt.

És ha reménysugárt látott az ifjú szemében, az ő arcza is fölragyogott; ellenben ha leverten, szomorúan tért haza Roberto, komolyan, de nem csüggedten mondta Mária:

— Bátorság! talán holnap érünk czélt!

Miért nem tett hasonlóan Lucilla! Miért jósoltak neki Milanóból folyton csalódást, keserűséget, miért hajtogatták egyre: «Jer haza abból a fészekből. Keress magadnak úrhoz illő foglalkozást».

Egy napon, mikor Roberto, mielőtt leszállt volna a bányába, elkísérte Máriát Valduria felé, a hol a leány bevásárlásokat akart tenni, megpillantották messziről Ciprianot.

— Ne hagyjon most egyedül — mondta Mária a mérnöknek — kérem, kíséren haza; későbben megyek majd Valduriába.

És Mária arcza vérvörös lett e szavak alatt.

— A mint óhajtja — felelte Roberto — és a fiatalok hallgatagon visszafordultak.

Cipriano nem követte őket, de hirtelen letért egy ösvényre és két percz alatt a lejtőhöz ért, a min Máriának fölfelé kellett volna haladni, hogy haza érjen. Cipriano azt remélte, egyedül találja a leányt; de mikor megpillantotta Arcontit, összeránczolta szemöldökét, türelmetlen mozdulatot tett és hirtelen távozott.

Roberto ez alkalommal érintett először egy. kényes kérdést. Eszébe jutottak Cipriano szavai, a ki föl kérte egyszer, lenne Máriánál szószólója. Arconti habozott eddig, de mivel alkalmas pillanat kínálkozott, miért ne használná ki? Nem rokonszenvezett Ciprianoval, de nem tagadhatta a fiatal bányász érdemeit és helyes magaviseletét az utóbbi időben.

— Rosszul bánt Ciprianoval — mondta Máriának.

A leány arcza még vörösebb lett.

— Én? — dadogta. — Miért?

— Mert szökik előle...

— Mária nem felelt.

— Pedig volt egy idő, mikor azt hittem... folytatá Roberto.

— Mit hitt ön? — kérdezte hevesen Mária.

— Bocsánat... talán nem illik szólanom...

— De csak beszéljen... beszéljen...

— Azt hittem, önök rokonszenveznek együtt...

— Oh! mérnök úr! Miért kínozz engem?

— Ejtsük el e tárgyat, ha az önnek kellemetlen...

— Nem... most, miután elkezdte, folytassuk!...

Én nem változtam meg Cipriano iránt... Az ő hibája, ha szököm előle... Miért nem elégszik meg testvéri vonzalmammal?

— Mert nem testvérileg szereti önt... ezért — felelte Roberto.

— Akkor tehát sohasem fogjuk egymást megérteni — felelt Mária és szemei megteltek könnyekkel. — Beszélje le Ciprianot. Miért akarja barátságunkat megrontani? Nem volt-e az szép, nem és önzetlen?

— S mégis, édes Mária — felelte Arconti — a természet rendje kívánja, hogy a férfi feleségül vegye a nőt, a kit szeret, és a nő, ön is Mária, családot kíván alapítani, gyermekek után vágyik.

— De én nem akarok férjhez menni.

— Miért ne? Olyan jó feleség, anya válnék magából.

— Nem, nem, sohasem megyek férjhez.

— Az csak olyan szólásmód.

— Majd meglátja!

— Apácza akar lenni?

— Apácza, én? nevezhetnék e kérdésen, bár nincs

kedvem nevetni... Bezárkózzam négy fal közé én, a ki annyira szeretem a levegőt, világosságot, mozgást, a természetet? Micsoda gondolat!... Mintha okvetlen zárdába kellene menni, ha az ember nem megy férjhez. Családot alapítsak? De hát nincs nekem családom, nincs mellettem Odoardo, a ki annyira szeret s kinek annyit köszönhetek?... Egyelőre ő még nem házasodik és ha megházasodna, jó sógornő, nagynéni leszek... A gyermekeket említi? Azt hiszi, talán nem szeretem őket? De hiszen elég van a mi völgyünkben s valamennyi szeret... Csak látná, mint fogadnak, ha meglátogatom őket, belekapaszkodnak a szoknyámba, a nyakamba ugrálnak... S ha beteg valamelyik, mindjárt utánam vágyódik... Emlékszem egy kicsinyre... a szegényke meghalt és utolsó perczeiben is a kezét kellett fognom...

— Most is könnyezve beszél egy idegen gyermekről és mégis azt mondja: nem akar anya lenni...

— Nem... nem...

— Csak még egy szót, Mária -- folytatá Roberto, belehevülve az ügy védelmébe. — Nem tudja-e, hogy az ifjú, a kit visszautasít, az ön kedvéért iparkodik jobb állás után, azért tanul, hogy méltó legyen önhöz?...

— Méltó én hozzám! — szakítá őt félbe Mária —

sokkal jobbra méltó ő... Annyi szép leány van a környéken... és boldogok lennének, ha Cipriano udvarolna nekik... De engem hagyjon békében... Ne törekedjék a lehetetlenre...

— Igazán lehetetlen lenne?

— Ne beszéljen rá, signor Roberto — szólt a leányka és könnyei most már sűrűn hullottak le arczára. — Mi rosszat tettem önnek, hogy így kínozz?

— Rosszat tett nekem, szegény Mária? Csak jót tett velem, sok jót... és én csak a boldogságát óhajtom.

— Köszönöm — felelte Mária meghatva. — Így hát szükség esetén számíthatok védelmére?

— Bízhat bennem.

Ez a beszélgetés sajátságos benyomást tett Robertora.

— Minő különös leány ez a Mária — gondolta, mialatt visszasietett a bánya felé. — Nem szereti Ciprianot, nem akar férjhezmenni... Szerelmes lenne valakibe? De kibe?... Most aztán biztos vége lesz barátságunknak Ciprianoval... a fiú újra gyanakodni fog és rögeszméjét senki sem fogja a fejéből kiverni... De végre minek is védtem annyira az ügyét?... Mi közöm hozzá, őt választja-e Mária vagy sem?... Szegény jó Mária! Őt nem szabad fölláldozni, ezt nem érdemli meg és ha a bátyja

nem képes őt megvédeni, itt vagyok én! Az öreg Gertrudenak igaza volt... Cipriano és én arra vagyunk rendelve, hogy ellenesek legyünk... Pedig baj lenne, ha ez az ellenségeskedés most törne ki... A bánya munkálatainál nagy egyetértésre van szükségünk.

Roberto hiába félt. Cipriano ugyan vadabb, magábazárkozottabb volt, mint valaha, de azért nem tett Arcontinak Máriáról említést. Ő maga is érezte, hogy mielőtt újabb csatározásba kezd, meg kell nyerniök azt a csatát, a mit a természet elemei ellen folytattak...

Vagy győznek és akkor az ő helyzete is változik, vagy vesztenek és akkor mi lesz?

Ez utóbbi esetben nagy vigaszul szolgált Ciprianonak az a tudat, hogy Arconti kénytelen lesz Valduriából távozni, mert ha nem sikerül a vállalatuk, a felelősség leginkább őt terhelné.

Így tehát a gyűlölt férfi szégyene, felsülése némileg kárpótolta Ciprianot a balsikerért, daczára hogy testestől-lelkestől iparkodott a vállalat sikeréért.

Nem riadt vissza sem fáradságtól, sem veszélytől; Roberto fájdalmasan tapasztalta, minő intelligens, ügyes társban bir ő ellenséget.

És a siker, a mi sokszor koronázza a kitartást, most is megjutalmazta a két férfi fáradhatatlan buz-

galmát. Több havi hasztalan kísérletezés után végre egy hét leforgása alatt minden tekintetben győztek.

A nehéz kísérletezések a tűzanyag meggazdálkodását illetőleg, a mik annyi fejtörést okoztak Robertsonnak s a mitől 30 perczent hasznot vártak a kénanyag előállításánál, fényesen beváltak; az új galleria most bőségesen szolgáltatja az anyagot, míg azelőtt a munkások, a kik a fele haszonra dolgoztak, csak nyomorúságosan tudtak keresményükből megélni.

Az egész völgy úszott a boldogságban. Fényes jövő várt a valduriái kénbányákra, a mik annyi családnak adtak kenyeret, de már több izben beakarták szüntetni, mert csak kevés hasznot hajtottak.

És legjobban lelkesedtek azok, kik eleintén a leginkább ellenezték az újításokat. Mindenki dicsérrettel említette Arconti Robertot és Regoli Cipriant, de senkisémm annyira, mint a jó, becsületes Selmi Odoardo, bár a két fiatal ember dicsősége árnyat vetett a bánya tulajdonképeni igazgatójára. De Selmi becsületes, egyenes lelkületéhez nem fért az irigység, sőt ha az ő érdemeit is emlegették, azonnal megfelelt:

— Semmi érdemem a dologban, legföljebb, hogy Valduriába hoztam Arcontit. Nélküle nem lennének ott, a hol vagyunk. Cipriano derék ember, de csak

eszköz; Roberto a fej; ő valamennyiünk helyett gondolkozik.

Selmi Odoardo büszke volt barátjára; Cipriano érdemét elismerte, de nem szerette őt; Robertoért ellenben rajongott. Oh! ha Roberto nem őrizte volna meg városias izlését, ha nem lett volna Milanóban menyasszonya, minő szép terveket lehetett volna kovácsolni!

És Mária? Mária túlboldog volt. Ő szívvel-lélekkel megosztotta volt a küzdelmet, jobban ismerte, mint bárki Roberto aggályait, meg kellett védenie őt a megtámadások ellen, bátorította őt a csüggedés perczeiben, végighallgatta, hogy sikertelenség esetén Robertsonak el kell hagynia Valduriát és ez a gondolat végtelen szomorúságot okozott neki. Ő semmi sem volt, semmi sem lehetett Roberto-nak, de Roberto olyan édes barát volt neki! Igen, barátja, csupán barátja és semmi egyéb. Nem volt sem szép, sem előkelő, sem művelt s így már az is merészség volt, ha ilyen egyenlőtlen föltételek mellett Roberto barátságára jogot tartott... De hiszen ez a barátság sem tarthat soká! Arconti mérnök előbb-utóbb eltávozik és akkor egyedüli vigasza a visszaemlékezés lesz... Azaz csak ő fog visszaemlékezni, mert Roberto bizonyára azonnal elfeledi őt. De egyelőre Arcontinak dicsőségére szolgál, ha marad, nem hagyhatja el Valduriát, a

meddig az újítások nem lépnek kellőleg életbe. S ez hónapokig is eltarthat. A jelen tehát az övé volt; és sajátszerű, a fiatalság örömet beéri a jelennel, bár épen előtte van a leghosszabb jövő.

Az általános elégedettségbe csak egy diszharmónikus hang vegyült: az öreg Gertrudé. De az öreg asszony nem mozdult ki a házából és mérgét csak fia és néhány látogatója előtt önthette ki. Szokása volt mindig rosszat jósolni s most is Valduria romlását látta maga előtt. A jólét, a siker csupa ábránd, szélhámosság, a mit az az intrigáns terjeszt el, a ki mint az ég büntető ostora pottyant alá az égből Valduria szerencsétlenségére. Még Ciprianot is elbolondította, még Cipriano is az ő diadalát hirdeti. Ez volt annak a gyűlöletében elvakult asszonynak a legnagyobb baja, legnagyobb fájdalma. Ösztönszerűleg gyűlölte Robertot, maga sem tudta miért.

Cipriano sokkal okosabb volt, semhogy anyja beszédére hajlott volna. Ő képes volt heves, föllobbanó természetét uralni s miután legyőzte Arconti iránti ösztönszerű ellenszenvét, tudta a mérnök tehetségét, tanultságát méltányolni és hasznot húzni belőle, a mennyiben hiányos ismereteit ő általa gyarapította.

Szövetségese lett a mindenki által kétkedve fogadott kísérletezéseknél; célhoz jutott vele és

élvezni akarta a sok fáradság által elért diadal gyümölcsét is. Lényeges előmenetelt várt és ha helyzete javult, akkor majd formaszerűen megkéri Selmi Odoardótól Mária kezét. Nem vethetik többé a szemére alárendelt állását, nyomorult fizetését, a mi mind ok lehetett volna a visszautasításra. Szereti őt Mária? De ha nem szereti, úgy mást szeret és ez a másik csak Roberto lehet! És akkor jaj Robertonak, jaj! Arconti mérnök látta, mit tud Cipriano mint szövetséges; saját kárán fogja majd megtanulni, mi az, ha Cipriano ellensége valakinek!

XIV.

A valduriái jó hírek akkor érkeztek Londonba a Sulphur Society igazgatóságához, mikor az belefáradva a folytonos újabb pénzáldozatokba, olyan kísérletezésekért, a mik nem vezetnek célhoz, elhatározta, hogy kiküldi egyik szakemberét a helyszínére, hogy meggyőződjék, miként állnak a dolgok. S mivel mr. Black már útra készen állt, jónak látták őt a megváltozott körülmények daczára is vissza nem tartani. Csak azzal a különbséggel, hogy ellenkező kedélyhangulatban és másféle megbízásokkal indították útnak. Míg előbb fölhatalmazták a munkálatok egy részét beszüntetni, most megbízták, hogy azt belátása szerint nagyobb mértékben elrendelje.

Azzal is megbízták, nézné s vizsgálná meg a Valduriához közelfekvő egyéb kénbányákat, tegyen arról jelentést Londonba, hogy a társulat esetleg lépéseket tehessen a jelenlegi birtokosoknál a megvétel miatt.

Mr. Black nagyon ügyes szakember volt; két ízben volt már az Egyesült-Államokban, de még sohasem hajózott át a La-Manche-csatornán és nem utazott olyan helyeken, a hol angolul nem beszélnek. Első európai utazása tehát nagy csalódással járt. Mert ő tökéletesen birni vélte több európai nyelvet, de alig érkezett Franciaországba, látta, hogy nem tud francziául; Németországban senki sem értette meg az ő német beszédjét s végre az Alpeseiken túl meggyőződött, hogy senki sem érti őt, sem ő másokat. Ez gondot okozott neki, miként fog majd valduriai megbízásában eljárni? Miként fogja magát megértetni?

Gondolható, minő kő esett le a szivéről, mikor a nyomorult kis faluban, a hol óriási nehézségektől tartott, akadt valaki, a kivel az anyanyelvén beszélhetett. Ez a valaki Arconti mérnök volt. Nem beszélt ő sem kifogástalanul angolul, de képes volt magát megértetni, főleg ama kis mérnöki angol szótár segélyével, a mi birtokában volt.

Idegen országban az anyanyelvet hallani olyan édes érzés, a mi elnézésre hangol. Szépnek talál-

lunk mindent, a mit anyanyelvünkön mondanak és rokonszenvezünk azzal, a ki mondja; ha pedig a mondott dolgok csakugyan értékesek és a szóló valóban szeretetreméltó, a hatást elgondolhatjuk.

Mr. Black nem egykönnyen lelkesedett, de Arconti Roberto azonnal megnyerte tetszését. Szerény, de határozott modora, vissza nem rettenő erélye, minden henczegéstől ment bátorsága, alapos tanulmányai és kifejlett gyakorlati érzéke kivívták az angol bámulatát. S bármint szabadkozott is Roberto, mr. Black azonnal kiérezte, hogy ki most a tulajdonképeni bányaigazgató és kinek lehet tulajdonítani a Valduriában egy év óta bekövetkezett előnyös változásokat.

Mr. Black szemeiben csak egy hibája volt Arconti mérnöknek, az, hogy nem angol.

— Igazán kár — ismételte — hogy nem tartozik a mi fajunkhoz, az erély, a kitartás az angol faj tulajdona, ön elrabolta azt tőlünk.

Ötven éve daczára a Sulphur Society küldötte fáradhatatlan volt. Már hajnalban fölkelte s majd a bányában, majd az irodában buzgólkodott, a legkisebb részletekre kiterjedt a figyelme, gyakorlott intelligens szemmel figyelte a kén kifejtését és olvasztását.

Selmi és Arconti mindenüvé elkisérték, néha

Cipriano is csatlakozott hozzájuk, de azért mindig Roberto volt a tolmács és mr. Black egyedül ő hozzá intézte szavait. Képzeltető, mennyire bántotta és gyötörte ez Cipriant. Mr. Black egy hétnél tovább maradt Valduriában és Selmiénél volt szállva. Mária szokott figyelmével végezte háziasszonyi tisztjét s róla is azt tartotta mr. Black, hogy Angolországban kellett volna születnie.

Elismerése jeléül beavatta Máriát a theakészítés titkaiba, mert mint igazi angol, magával hozta a theafőzőjét és a theáját is. És mivel a leányka kitűnő tanítványnak bizonyult, mr. Black megígérte, hogy küld neki Angliából egy doboz theát és egy theáskészletet. Az angol nem érthette, miként lehet e nemes ital nélkül ellenni. Selmi Odoardo ellenben nagyon is értette és azért az izetlen folyadékért nem adta volna oda az ő tüzes Chiantiját, estéinek fölvidítóját. Mr. Black nem vetette meg a Chiantit sem, de szerinte bort férfilársásban, a theát gyöngéd női kezek által elkészítve kell innunk. Roberto igazat adott neki. Egy izben Rundberg Max is résztvett ebben a vitatkozásban, ő megvetette a theát, szerette a bort és rajongott a német sörért. Mikor Olaszországba jött lakni, két nagy szerencsétlenség érte Rundberg Maxot: nem talált jó sört, talált ellenben egy gonosz feleséget. Glücklicherweise a

gyöngéd hitves öt év múlva az égbe repült és az özvegység édes állapota megvigasztalta a jó sör hiányaért. Most csak bort ivott, de remélte, hogy nemsokára visszatér majd Bajorországba és újra jó sört iszik.

Mr. Black valduriai tartózkodásának utolsó két napján meglátogatta a közelfekvő kénbányákat, köztük a rignanóit is; ez volt valamennyi között a legrégebb és egykoron a legjelentékenyebb a környéken. De pár év óta nagyon hanyagul kezelték, elvesztette jelentőségét és sokkal rosszabb ként szolgáltatott, mint a valduriai bánya.

Egy erélyes kéz azonban rendbe hozhatta volna az elhanyagolt állapotokat és egykori fényébe állíthatta volna a bányát; erre gondolt mr. Black, miatt Arconti Roberto ifjú hévvel sorolta elő a szükséges módosításokat.

A két férfi lassan haladt le a magaslatról, a min Rignano helysége fekszik. Alkonyodott.

Az ég nyugati része zománczos színekben ragyogott, keleten az Adriai-tenger felé, a hold saruja opálszinű háttérrel, felhőszerűen reszketett a lemenő nap rózsás sugaraiban.

Még mr. Black kevésbé költői lelkületét is megkapta az alkony harmóniája, a mi az egész természetet poétikus egészszé olvasztotta össze. Az angol fölment egy kiállóbb földcsúcsra, a honnan tekin-

tete körülölelte az egész láthatárt és elragadtatva csúszott ki az ajkán egy beautiful!

Aztán leült egy széles körre s helylyel kínálta meg maga mellett Robertot. Roberto Lucillára gondolt.

De mr. Black lelkesedése a természet iránt nem sokáig tartott.

— Nos, fiatal ember — szólt rövid szünet után — ha a mi társaságunk megvenné a rignanói kénbányát, szeretne ön ott igazgató lenni?

— A társaság megvenné Rignanot? — kiáltott föl Roberto, nehezen bontakozva ki álmodozásaiból.

— Figyelmeztetem, hogy ez még titok és kérem, őrizze is meg azt szigorúan, mert egyelőre még nem bizonyos a dolog. Én nem csupán a valdúriai munkálatok megvizsgálása miatt jöttem ide, de azért is, hogy körültekintsek, nincs-e a környéken valami bánya, a mit érdemes lenne megszerezni. Ön maga mondta, hogy Rignanonak jövője van.

— Tagadhatatlanul.

— Úgy tudom, jelenlegi tulajdonosa, az Angol Szövetkezet, eladni óhajtja és a Sulphur Society hajlandó lenne megvenni; de az alkudozásokat nagyon óvatosan kell folytatni, nehogy konkurrenssek jelentkezzenek. Mihelyt Londonba érek, a bi-

zottsági tanács elé terjesztem ez ügyet, de mielőtt nincs emberünk, kire a bánya vezetését bízhatjuk, semmit sem határozhatunk. Az ilyen ügyekben, fiatal barátom, a fő, hogy meg legyen a kellő emberünk, és azt hiszem, önben megtaláltam azt...

— Félek, ön túlbecsül — felelt Roberto — én még csak tizenhárom hónap óta működöm mint bányamérnök és nincs meg a kellő tapasztalatom...

— A Valduriában végzett munkálatok — szólt közbe mr. Black — legjobban ellentmondanak szavainak.

— Valduriában nem voltam egyedül... ott volt Selmi, Regoli Cipriano...

— Ne szerénykedjék... ha csak tizenhárom hónap óta működik is ezen a téren, a szükséges képességei nem hiányoznak!... Ismétlem, szükségünk van önre. Ha nemet mond, úgy majdnem biztosra veszem, hogy tervünk kivihetetlen.

— De...

— Különben is — folytató mr. Black, nem figyelve Arcontira — ha meg is vásároljuk a bányát, nem vehetjük azonnal át s így még lesz önnek ideje Valduriában gyakorolnia magát.

— De miért nem maradhatok ott, a hol az ön véleménye szerint hasznossá tehetem magamat és jelenlétem még szükséges?

— Még kérdezhet? A felelet nagyon egyszerű. Ha a társaságnak két bányája lesz, az ön helye ott lesz, a hol még legyőzni való nehézségek vannak s nem a hol már leküzdtek azokat. Valduriában megmarad Selmi, ha a dolgok már folyamatban vannak, ő jó igazgató...

— Kétségtelenül...

— De Rignanoban másra van szükségünk... szóval önre... Szép állása lenne. Legalább is tízezer lira évi fizetéssel kezdené, a mit későbben emelhetnénk... persze legalább öt-hat évre kölcsönösen lekötelnék egymást...

— Öt-hat évig ott maradjak?

— Természetesen... Ha már ezt a pályát választotta s annak annyira megfelel, miért akarná elhagyni? És ha már bányázmérnök, jobb itt, mint bárhol máshol... A vidék egészséges, a levegő balzsamos... Honvágya lenne a város után?

Arconti érezte ezt a honvágyat az első hónapokban, de most már elmúlt. Most ellenkezőleg azt érezte, hogy nem tudna a bürokrata csendes életmódjához szokni. Csak a Lucillára való gondolat kínoztta. Hogy ajánlhatná neki, hogy megoszsa vele az életet e hegyek között s hogyan remélhetné, hogy Lucilla elfogadja ezt az ajánlatot?

— Rignanoban még szebb a vidék, mint Valduriában — folytató mr. Black. — A bányák kö-

zelében van néhány ház, a hol egészen jól el lehetne lakni, persze azokat előbb az angol komfort szerint kellene berendezni. De én ismerek valakit, a ki ehhez értene...

— Ki az a valaki? Nem értem önt...

— Ugyanaz, a ki olyan jól megtanulta a tea készítését...

— Mária!... Ön csalódik mr. Black. Signorina Mária és közötttem sohasem lesz egyéb barátságnál.

Mr. Black lehajtotta a fejét s egy ideig hallgatott, aztán folytatta:

— Ez mitsem változtat az én terveimen. Ha ön nem tudja magát azonnal elhatározni, adok egy-két havi gondolkodási időt, írjon nekem Londonba.

— Mindenekelőtt kétheti szabadságot kérek Selmitől — mondta Roberto — egy év óta nem láttam anyámat.

— Ki akarja kérni tanácsát? Ez helyes. De azért ne avassa őt be egészen ebbe az ügybe. Mondja csak azt, hogy itt az ön jövője biztosítva van. Ha az anyja igazán szereti önt, egy perczig sem fog habozni, hogy a maradásra rábeszélje... Egy angol anya legalább így cselekednék...

Roberto nagyon jól tudta, hogy az anyja ellenkezőleg cselekedne; de nem az nyugtalanította őt.

— Tehát írni fog nekem? — kérdezte újra mr. Black.

— Igen... írni fogok. De ideje, hogy hazatérjünk.

Már csakugyan késő volt és Valduiráig háromnegyed órai út állt még előttük.

Arconti és mr. Black hallgatagon mentek vissza. Besötétedett; a szentjánosbogarak fénylettek az út szélén, a tücskök czirpeltek a fák alatt.

— Sajátságos ember ön! — szólt végre társához az angol. — Egyévi küzködés után a lábainál találja a szerencsét... csak le kell érte hajolnia. S ön nemcsak, hogy ezt nem teszi, de szinte elkedvetlenedik, mintha valami szerencsétlenség érte volna...

— Igaza van — felelte Roberto — és nemcsak furcsának, de neveletlennek is tetszhetem ön előtt.

— Neveletlennek? Miért?

— Mert még köszönetet sem mondtam önnek a bizalomért, az érdeklődésért, a mivel megtisztel. Higyje el, mr. Black, az én hálám olyan nagy, hogy szavakkal ki sem tudom fejezni... Az ön ajánlata anyagi jólétem biztosítását helyezi kilátásba s oly módon elégíti ki becsvágyamat, a mire nem mertem volna számítani. Boldognak érezhetném magamat s mégis ezer gondolat kínoz... Ha ön tudná!... De nem... most sürgősen, hogy arról szóljak... Két hónap leforgása előtt még írni fogok önnek.

— Itt vannak! Itt vannak! — kiáltott egy női

hang. Es két alak sietve közeledett mr. Black és Roberto felé. Selmi Odoardo és a huga volt.

— Végre! — kiáltá Odoardo. — Mária a fejébe vette, hogy valami bajuk történt.

— Ne tullozz — szólt a leányka elpirulva. — Bennem csak a háziasszony nyugtalankodott, mert féltem, hogy ha vendégeim sokáig késnek, elromlik a vacsora. Most szaladok előre.

S könnyedén, mint a lepke, vigan dudorászva odább rebbent.

De ezen az estén elborult Mária homloka, mikor Roberto kétheti szabadságot kért és kapott Selmitől. Nagyon természetesnek találta ugyan, hogy Arconti viszontlátni óhajtja az anyját és a szeretett leánykát; értette, hogy meg akarja osztani velük sikerét, a mit új pályáján kivívott magának. Mária mindezt belátta és jó mulatást is kívánt Robertonak, de azért mégis alig tudta visszatartani könyeit

— Együtt utazhatunk — szólt mr. Black Roberto-hoz — csak egy levelet várok még Londonból, de az nem késhetik.

A levél másnap csakugyan megérkezett.

A tanács jóváhagyását tartalmazta mr. Black indítványait illetőleg, a mik Valduria hivatalnokainak fizetésjavítására vonatkoztak. Leglényegesebben emelték Arconti fizetését, de Selmi is többet kapott évenként ezerötszáz lírával s végre Regoli Cipriano-

nak szép, tiszteletreméltó állást biztosítottak. De Cipriano többet várt, kijátszva érezte magát és boszút esküdött. Nem is késett volna büszkén föl-szólalni, de az anyja egészségi állapota nagyon rosszra fordult s mivel igazán szerette anyját, semmivel sem törődött e perczben, csak ő vele; s a remény, hogy Mária kezét talán így is megkapja, egyelőre lecsillapította izgatott kedélyét.

(Vége az első kötetnek.)

A Szent-István-Társulat kiadványai.

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig tizenegy kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben,
színes borítékban 60 fillér.

Az I., II., III. és IV. kötet tartalma :

Elbeszélések a magyar nép számára.

Irta *Vincze Alajos*.

Az V. kötet tartalma :

A műhelyből. Elbeszélések magyar iparosok
életéből. Irta *Bodnár Gáspár*.

A VI. kötet tartalma :

Tanulságos történetek. Irta *Kincs István*.

A VII. és VIII. kötet tartalma :

A magyar nemzet története. Elbeszéli *Bodnár G.*

A IX. és X. kötet tartalma :

A magyar föld. Irta *dr. Sziklay János*.

A XI. kötet tartalma :

Mit ígér és mit ad a szociáldemokrácia.

Irta *Nagy János*.

Mindeme könyvek megrendelhetők a

Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában

(*Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b. sz.*)

Részletes könyvjegyzékkel kívánatra ingyen és bér-
mentve szolgálunk.

A Szent-István-Társulat kiadványai.

Fabiola, vagy a katakombák egyháza. Irta <i>Wiseman Miklós</i> . Angol eredeti után fordította <i>Haudek Ágoston</i> . Steinle Ede lovag által rajzolt képekkel. 4-rét kiadás. Füzve kor. 4.80, kötve ...	Kor. 7.—
Ugyanaz, egyszerűbb kiadásban, nyolczadrét alak. Füzve kor. 2.40, kötve ...	3.60
A megszabadított Jeruzsálem. Irta <i>Torquato T.</i> Olaszból fordította <i>Jánosi Gusztáv</i> . Két kötet. Díszes vászonkötésben vörösmetszéssel kor. 6.80, aranymetszéssel ...	7.60
Mindszenti Gedeon legújabb költeményei. Füzve kor. —.60, kötve ...	1.—
A Csendes-Oceánon. Utazási élmények. Irta <i>May Károly</i> . Német eredeti után ford. <i>Szekrényi Lajos</i> . Kötve ...	6.—
A keresztény nő. Képekkel. Irta <i>Ruschek Antal</i> . Díszes vászonkötésben ...	3.—
Művészettörténeti korrajzok. Bevezetésül a képzőművészetek egyetemes történetébe. Irta <i>Divald Kornél</i> . I. kötet. 86 képpel. Ára füzve kor. 2.—, kötve kor. 2.40. — II. kötet. 75 képpel. Füzve kor. 2.40, kötve ...	2.80
Áhitat szárnyain. Himnuszok és vallásos költemények. Akantisz V. rajzaival. Irta <i>Bán Aladár</i> . Színes borítékba füzve ...	3.—
Az Úr Jézus szülőföldjén. Paur Géza 38 rajzával. Irta <i>Huber Lipót</i> . Színes borítékba füzve ...	3.—
Márta naplója. A nő ifjúságnak ajánlja a Szent-István-Társulat. Kötve ...	2.40
Magyar drámai mesék a magyar ifjúság számára. Irta <i>Pintér Kálmán</i> . Angol félvászonköt. ...	2.—
Szent Imre herceg élete. Élet- és jellemrajz. Irta <i>dr. Karácson Imre</i> . Kötve ...	1.20

